

DENG

AYLIK SİYASAL VE KÜLTÜREL DERGİ

İçindekiler

Naverok

Kemal Burkay 2-3
*Türkiye Güney Kürdistan'ı işgale hazırlıyor.
Bu saldırganlığa dur denmeli!*

Mahmut Kılıç 4-8
*Ya Saddam bu işten
sıyrılmayı başarırsa!*

Necdet Buldan 9-13
Saddam ölmemeli!..

Hasan Yıldız 14-18
*Sınırlar ve Politikalar
içinde çıkmaz yol:
MUSUL ve KERKÜK*

Engin Erkiner 19-21
Savaş, ABD ve Türkiye

Yılmaz Çamlıbel 22-31
*Nişin, kimin için
ve nasıl bir birlik?*

KALECIWAN 32-37
*Bîranîna sedsalîya
Mela Mistefa Barzanî*

Kemal Tolan 38-44
*Êzîdiyên li Başûrê
Kurdistanê (Suriyê)*

Dr. Redwanê Ali 45-48
"Xwezîl hemû xewn bûna"

Evin Turizm İnşaat ve Yayıncılık
Ticaret Limited Şirketi Adına Sahibi **Zozan Sezen**
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü **Memet Aslan**
Hukuk Müşaviri **Av. Erhan Aslaner**

Yazışma Adresi
Tarlabası Cad. No: 95 Kat: 1 Beyoğlu - İstanbul
Tel: 0 (212) 292 66 26 / 292 66 27
Fax: 0 (212) 292 66 35

Avrupa
Postfach: 131831, 42045 Wuppertal/Almanya
Tel: 0049 202 283 23 39
Fax: 0049 202 758 34 79

Baskı: *Yön Matbaası*

Kapak Resmi
Ramazan Öztürk

ISSN: 1302-7964

Kamuoyuna

Türkiye Güney Kürdistan'ı işgale hazırlanıyor

Bu saldırganlığa dur denmeli!

Kemal Burkay

*Kürdistan Sosyalist Partisi
(PSK)
Genel Sekreteri*

Irak'la ilgili olarak gelişmeler hızlandı. ABD ve İngiltere bölgeye askeri yığıncağı sürdürüyorlar. Saddam ve yakın çevresi iktidarı bırakıp ülkeyi terk etmezse, yeni bir BM kararı çıksın ya da çıkmasın, bir ay içinde savaşın başlaması büyük ihtimal.

Türk devleti ve hükümeti başlangıçta savaşa sözde karşı çıktı ve sorunun barışçı yöntemlerle çözümünü ister göründü. Ancak bu içtenlikli bir tavır değildi, daha çok iç ve dış kamuoyuna, özellikle islam dünyasına yönelik bir ikiyüzlülüktü. Türk Hükümeti son günlerde bir yandan ABD'nin kuzeyden,

yani Türkiye üzerinden ikinci cepheyi açması için gerekli yasal ve fiili adımları atarken, bir yandan da bizzat kendi ordusuyla sınırı aşmış "Kuzey Irak"ı, yani Güney Kürdistan'ı işgal etmek için harekete geçti.

Türk devletinin en büyük derdi ve tasası Kürt sorunudur. Zorba rejim, yalnızca kendi sınırları içindeki 20 milyon Kürdü en temel haklarından yoksun kılmak için terör estirmekle, ülkeyi alt üst etmekle, kan dökmekle kalmıyor, sınırın öbür yanında, Irak, İran ve Suriye sınırları içindeki toplam 20 milyon Kürdün de herhangi bir hak ve özgürlük elde etmemesi için çılğınca çabalar peşinde.

Türkiye, 1991 yılından beri Güney Kürdistan'da oluşmuş özerk Kürt yönetiminden korkmuş derecede rahatsızdır. Şimdi ise, Irak savaşı sonrası statükonun daha da bozulmasından, Kürtlerin bağımsız ya da federal biçimde daha iyi bir statü elde etmelerinden büyük korku ve kaygı duymaktadır. Bu nedenle, ABD'nin açacağı kuzey cephesini bir fırsat bilerek, türlü bahanelerle ordusunu güneye sürüp Kürdistan'ın Güney parçasını da işgal etmek istemekte, böylece Irak'ın yeniden düzenlenmesinde söz sahibi olmaya, Kürtlerin daha iyi bir statü elde etmelerini önlemeye, hatta mevcut özerk yönetime bile son vermeye heveslenmektedir.

Irakçı-militarist rejim, bu konuda ordusu, hükümeti, muhalefeti, sermayesi ve basını ile tam bir ağız ve davranış birliği içindedir. Bu baylardaki Kürt korkusu ve düşmanlığı akıl almaz boyutlardadır.

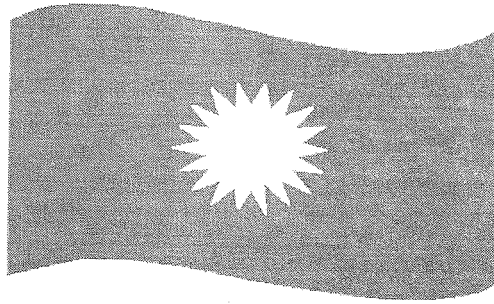
Amaçlarından biri de Musul ve

Kerkük petrollerinden pay kapmaktır.

Kürt halkı bu pervasızca saldırganlık karşısında uyanık ve tedbirli olmalıdır. Güneyli Kürtler, buna karşı ortak bir tutum almalı. Onlar ancak sıkı bir birlikle ve kararlı bir tutumla böylesi bir işgali ve müdahaleyi önleyebilirler.

Kuzeyli Kürtler başta olmak üzere, Kürdistan'ın öteki parçalarındaki tüm yurtsever güçler de Türk devletinin bu saldırgan tutumuna karşı tavır almalı,

bu konuda Güneyli kardeşlerimizle sıkı dayanışma içinde olmalıdırlar. Türk rejiminin kötü ve haksız niyet ve eylemlerini teşhir etmek için yurt içinde ve dışında elden geleni yapmak gerekir.

Kürt halkının iflah olmaz düşmanlarının heveslerini ancak bu şekilde kumsaklarında bırakabilir, oyunlarını boza biliriz.

Dünya kamuoyunu, uluslararası kuruluşları, tüm demokrat, barışsever ve hümaniter çevreleri, Türk devletinin bu sınır tanımayan zorbaca tutumuna, saldırganlığına karşı tavır almaya çağırıyoruz.

Türkiye'nin Güney Kürdistan'a müdahaleye hakkı yoktur. Kendi kaderini özgürce belirlemek Kürt halkının da hakkıdır.

Kürt halkına karşı gerek Kuzey Kürdistan'da gerekse diğer parçalarda yürütülen bu ırkçı, şoven, düşmanca tutum ve tavra artık son verilmelidir.

Türkiye'nin, insan haklarını ve ulusların haklarını hiçe sayan bu yayılmacı, soykırımcı, saldırgan tavrına artık dur denmelidir.

4 Şubat 2003

Ya Saddam bu işten sıyrılmayı başarırorsa!

Mahmut Kılınc

kilincm@aol.com

ABD'nin, Irak'a karşı yapmak istediği operasyonun hazırlıkları ilerledikçe, bölgede ilginç kombinezonlar oluşuyor. "Çağdaşlaşma" adına yıllardır sırtını Ortadoğu'ya dönenler, son yüzlerini yeniden bölgeye dönmekte, görüşte barıştan yana ama, aslında statukonun en az zararlı süreci atlatması için yeni arayışlar içerisine girmekteler. Bu ilişkiler yer tutacak mı, tutsa bile ömrü ne kadar sürecek, bunları zamanla izleyeceğiz.

Kuvvetli bir rüzgarda titreyen ağaç örneği, Türkiye ve değişimden korkan bölge ülkeleri, ya operasyonun olmaması ya da, eğer olacaksa bile statukonun değişmemesi için kolları sıvadılar. Türkiye'nin buna öncülük etmesi bir tesadüf değil. Mevcut statuko, Lozan Antlaşması'yla belirlenmişti. Hukukun ve halkların çıkarı bir tarafa, İngiliz emperyalizminin çıkarları esas alınarak oluşturulan statuko, bölgenin geri kalması, demokrasinin kurumlaşmamasının nedeni hatta daha da beteri, dünyadaki değişime uyumlu olarak genel bir toplumsal aydınlanmanın önündeki engeli oluşturmaktadır. Bu önemli konuların tartışılacağı bir sürece engel olmak, elbette bundan en çok etkilenecek ülkelerin işi olacak. Türkiye, bu zincirin önemli bir halkası ve o nedenle de bu yeni kombinezonların öncülü-

günü yapmaya çalışmaktadır. Buna gücü yeter mi, bu ayrı bir konu, ancak bu diplomatik temaslar, Türk yetkililerinin bölge ülkelerine yaptıkları gezi bu ülkenin niyetini açıklayacak anlamdadır.

Türkiye'nin en çok çekindiği konu, genel olarak bölgede Kürt ulusal mücadelesinin daha da boyutlanacağı korkusudur. Böyle bir mücadelenin, önemli ve tarihi bir halkası olan Güney Kürdistan'da federe de olsa bir devletleşme, bu ülkenin korkulu rüyalar görmesine yetiyor. Operasyonun bir Arap ülkesine karşı yapılması, diğer Arap ülkelerinde oluşan hassasiyetler, Türkiye'nin tam da bu dönemde diplomatik atışında işini kolaylaştırmakta, direk değilse bile, dolaylı olarak, sonuçta Kürt halkı için olumlu olabilecek böyle bir değişimin önüne pürüz çıkaramamakteler.

Diğer taraftan Türkiye, Irak, Suriye ve İran'ın Kürt halkının ulusal demokratik haklarını elde etmek istemesi karşısında, son seksen yıldır gösterdikleri ortak tavırları biliniyor. Türkiye bu politikasına, bölgenin diğer ülkelerini de "Irak sorununu barışçıl yoldan çözme" adı altında ortak etmek istemektedir. Aslında Türkiye'nin, Irak'tan yana ve ABD'ye karşı tavır alacak ne bir gücü ve ne de bir niyeti vardır. Daha önceki iktidarın da yoktu, şimdiki AKP iktidarının da, İslami tonu ağır basan bir politika gütmek istemesine rağmen böyle bir niyetinin olmadığı açıktır. Tek sorun, Kürt halkının sınırlı da olsa haklarını özgürce kullanmasının önündeki engellerin kaldırılması yönünde bir adım daha atılmasına engel olmaktır. Güney'de fiili ve Kürt halkının iradesinin bir sonucu olarak oluşmuş Kürdistan Federe Devleti'nin, uluslararası hukukta yer etmemesi için ne gerekiyorsa yapmak, Türkiye'nin tek telaş ettiği konudur. Devasa boyutlara çıkarılan ekonomik kayıplar da, her dönemde olduğu gibi bugün de elbette bu ülke için önemlidir, ancak çok abartılı rakamların ortada dolaştığı da biliniyor. ABD'nin öne sürdüğü rakamlarla arada çok büyük bir farkın olmasına karşın ABD, önemli bir bölümünü karşılamak istediğini söylemekte. Bu alanda bir pazarlık söz konusu olabilir, ancak sonuçta bir rakam üzerinde anlaşılacaktır. Bu nedenle asıl sorun bu değil, Kürdistan Federe Devleti'nin gelecekte alacağı siyasi ve hukuki şekildir.

Sorunun barışçı yoldan çözümü elbette çok önemlidir. Bir savaşa neden olmadan, gerek Kürt ve gerekse Arap halkı yeniden mağdur

edilmeden, Irak'ın kitle imha silahlarından arındırılması ve bu ülkenin demokratik bir sistemle yönetilmesi nasıl başarılacaktır? Esas cevap verilmesi gereken soru budur. ABD müdahalesine karşı olanların ileri sürdükleri argümanların pek çoğu geçerli değildir. Genel bir savaş karşılığı bu sorunun çözümü için yeterli değildir.

Altı çizilen dört önemli noktaya, burada değinmek gerekir.

1. Bu operasyondan sonra, bölgenin daha da karışacağı, bölgede bir kaostan oluşacağı.

2. Irak'ta Kürt, Sünni ve Şiilerin taraf olacağı bir iç savaşın başlayacağı ve daha çok kanın akacağı.

3. Türkiye ve İran'ın müdahale edecekleri ve bunun da savaşın bölge geneline yayılmasına neden olacağı.

4. Savaşın uzayacağı ve petrol fiyatlarında bir yükselmenin ve bunun da dünya ekonomisine darbe vuracağı iddiaları, ortalıkta dolaşmaktadır.

Elbette bunları ileri sürenlere bakmak, onları tanımak, ilk anda doğru gibi görünen bu iddiaların arkasındaki gerçek niyetleri anlamayı kolaylaştıracaktır.

Bir kere bölgede bir kaostan oluşacağı, hatta Türk Başbakanın söylemiyle "pandoranın kutusunun açılacağı" iddiasıyla ne kastedilmek isteniyor? "Pandoranın kapağı"yla eğer statükodan söz edilmek isteniyorsa, yukarıda da söylendiği gibi, bölgedeki sorunların esas temeli bu kutunun açılmamasından kaynaklanıyor. Bölgenin Kürdistan, Filistin, ekonomik gerilik, demokrasi gibi acil çözüm bekleyen temel sorunları var. Diğer tarafta, eğer bununla terörist saldırılardan söz edilmek isteniyorsa, bu da ortaya yeni çıkacak bir durum olmayacaktır. Bölgede hem El-Kaide türü terörist örgütlenmeler zaten söz konusu ve hem de açıkca ifade etmek gerekir ki devlet terörü söz konusudur. Devletler hem açıktan terör estirmektedirler ve hem de Türkiye'deki "Hizbullah" gibi paramiliter örgütleri kullanarak kitleler üzerinde istedikleri baskıyı gütmekten geri kalmamaktadır. Türkiye'nin geçmiş 10 yılı bu konuda açık bir örnektir. Ayrıca Güney Kürdistan'da varlığı ileri sürülen bazı "İslami" gruplar da, bunlara imkan ve destek veren güçler bakımından, pek çok soru işaretleri taşımaktadır.

İkincisi, Irak'ın daha çok karışacağı ve bir iç savaşın yaşanacağı savı. Burada göz ardı edilmek istenen gerçek, onbinlerce Kürt insanının

ölümüne neden olan bir iç savaştan bugünlere gelindiğidir. Yani Irak, daha önceleri istikrarlı ve iç sorunları çözmüş bir ülke değildi ki, böyle bir müdahale bir iç savaşa neden olsun. Irak'ta hiçbir dönemde bir Kürt-Arap iç savaşı olmadı, yani halkların birbirlerini kırdıkları bir iç savaş yaşanmadı. Olan şey, Irak devletinin Kürt halkına saldırıları, Kürt halkının ulusal demokratik haklarını yok sayması ve bunun yarattığı çatışmalardır. Bu boş bir iddiadır. Kaldı ki Kürt tarafı iç ve dış koşulları düşünerek adım atmakta, zorlukların fevkalade bilincinde görünmekte. Hem sonra, en son Londra'da toplanan Irak Ulusal Kongresi bünyesindeki muhalliflerin, hem bu toplantıda ve hem de daha önceki toplantılarda uzlaştıkları konular açıktır. Arada ABD de bulunuyor. Bunların, Saddam Hüseyin sonrası sofradakileri bölüşmek için kapışacakları, şimdilik sadece ayakları havada bir iddia olarak kalmaktadır. Elbette bazı sorunlar olacaktır, ancak bir iç savaş olacağının hiç bir belirtisi bulunmamaktadır.

İran ve Türkiye'nin müdahalesine gelince: Bu tamamen Türkiye'nin tutumuna bağlı kalacaktır. Bu konuda sorumluluk Türkiye'ye ait olacaktır. Bugüne kadar İran'ın, komşu ülkelerden hiçbirinin Irak'a müdahalesi olmadan, Irak'ın bir parçasını ilhak edeceğini ileri sürdüğü görülmedi. Türkiye'nin, Güney Kürdistan'a karşı bir saldırısı olmadıkça ve Irak'ta bir nüfus bölgesi oluşturmak gibi savaş nedeni olacak bir karanlık amaç peşinden koşmadıkça, bölge ülkelerinin hemen hiçbirisinin bir müdahaleye ne güçleri yeter ve

ne de istekleri vardır. Türkiye'nin de gücü yoktur, ancak bu ülke ABD'nin zaaflarından yararlanmak isteyebilir.

Savaşın süreceği ve petrol fiyatlarının yükseleceği endişesine gelince, bu tamamen Irak'ın göstereceği direnişe ve bunun savaşı ne denli uzatacağına bağlıdır, elbette çok zayıf bir olasılıktır. Kaldı ki, ham petrol için OPEC ülkelerinin oluşturdukları bir sistem var, başka sorunlar çıkmazsa sistem bu sorunu kendi içinde giderebilir.

Müdahale karşıtlarının ileri sürdükleri, ancak Irak gerçeklerinden uzak iki genel doğruya da değinmekte yarar vardır.

1. Bir halk kendisi özgür olmak istemiyorsa, ona dışarıdan özgürlük getirilemez ilkesi ve,

2. Bir halk saldırmadıkça, ona karşı da saldırılmamalıdır, ilkesi.

Bir halkın kendisi özgürlük istemiyorsa, bir dış müdahaleyle ona özgürlük verilemez, ilkesi genel olarak doğrudur ve ahlakidir. Ancak bunu ifade edenler ya Irak'ın gerçeklerini bilmiyorlar ya da, bu genel doğruyu kötü niyetlerinin üzerine bir salgı örtmek istiyorlar. Bir kere, Irak'ta dört milyon üzerinde Kürt yaşamaktadır. Bu halk başka bir coğrafyadan oraya göçetmiş değil, bu ülkenin Kuzeyi yani Güney Kürdistan bu halkın ana vatanı. Irak'ta bulunan Asuri, Türkmen gibi azınlıkların da, hiçbir dönemde kültürel özgürlükleri olmadı. Farklı mezhep ve dini grupların

Sorunun barışçı yoldan çözümü elbette çok önemlidir. Bir savaşa neden olmadan, gerek Kürt ve gerekse Arap halkı yeniden mağdur edilmeden, Irak'ın kitle imha silahlarından arındırılması ve bu ülkenin demokratik bir sistemle yönetilmesi nasıl başarılacaktır? Esas cevap verilmesi gereken soru budur. ABD müdahalesine karşı olanların ileri sürdükleri argümanların pek çoğu geçerli değildir. Genel bir savaş karşıtlığı bu sorunun çözümü için yeterli değildir.

Altı çizilen dört önemli noktaya, burada değinmek gerekir.

1. Bu operasyondan sonra, bölgenin daha da karışacağı, bölgede bir kaosun oluşacağı.

2. Irak'ta Kürt, Sünni ve Şiiilerin taraf olacağı bir iç savaşın başlayacağı ve daha çok kanın akacağı.

3. Türkiye ve İran'ın müdahale edecekleri ve bunun da savaşın bölge geneline yayılmasına neden olacağı.

4. Savaşın uzayacağı ve petrol fiyatlarında bir yükselmenin ve bunun da dünya ekonomisine darbe vuracağı iddiaları, ortalıkta dolaşmaktadır.

karşılaştıkları baskı ve tehditten söz etmeye gerek var mı? Bunlar özgürce yaşamak istemiyor değiller, tersine topraklarında insanca yaşamak için son yüzyıldır Kürt halkı mücadele etti ve büyük acılar yaşadı. Bu süre içerisinde Bağdat

hükümeti Kürt halkına karşı her türlü silahı kullandı, pek çok dönemde "Savaş Suçu ve İnsanlığa Karşı Suçlar" işledi, nitekim yasaklanmış silahları bile kullanmaktan geri kalmadı. Son olarak, kimyasal silahlarla binlercesi öldürüldü. Her seferinde Bagdat diktatörlüğü, Kürt halkının insanca yaşama istemlerine ret cevabı vermekten geri kalmadı. "Bir halk özgürce yaşamak istemiyorsa" diyenler, neden Kürt halkının on yıllara yayılan bu istemini görmek istemiyorlar? Sonra kaldı ki, Arap halkının da özgürlük istemediğini kim neye dayanarak söyleyebilmektedir? Zorba bir iktidarın hüküm sürdüğü bir ülkede halk, istemlerini zaten serbestçe dile getiremez. Tersine, Irak'ta halk özgürce yaşamak istiyor, bunun için büyük bedeller verdi, büyük acılar çekti.

Bir halk başkasına saldırmadıkça, ona saldırmamak genel ilkesine gelince. Bu da genel bir doğrudur ve ahlakidir. Ayrıca, halkların barış ve güvenlik içerisinde yaşamaları için uyulması gereken temel bir ilkedir. Ancak Irak'ın tarihini birazcık bilenler, böyle bir savla ortaya çıkamazlar. Doğrudur, Irak halkı saldırmıyor, ancak Bagdat'ın zorba yönetimi yıllardır hem komşu halklara ve hem de kendi içindeki farklı ulusal ve dinsel gruplara saldırmaktan geri durmadı. Bunun en son örnekleri; Kürt halkına, Kuveyt ve İran'a olan saldırılarıdır. Şimdi sormak lazım, eğer Saddam Hüseyin uluslararası güçlerden çekinmeseydi, ülkenin kuzeyine, şimdiye kadar kaç askeri sefer düzenlemişti? ABD ve İngiltere'nin, Irak'ın kuzey ve güneyini korumak için oluşturdukları "uluslararası koalisyon gücü" olmasaydı, Bagdat'ın boş duracağını kim söyleyebilir? Hiçkimseye değilse bile, Bagdat yönetimi Kürt halkına saldırmak için, eğer önünü boş bulsa, bunu yapmaktan bir saniye bile geri kalmayacaktır.

Bu operasyonun başarı veya başarısızlıkla sonuçlanmasının yaratacağı siyasi ve askeri sonuçları da irdelemek gerekiyor. Daha önceki bir yazımızda böylesi bir operasyon için Güneyli Kürt güçlerinin ABD'yle ilişkilerine çok dikkat göstermeleri ve geleceğe yönelik hesapları çok ciddi yapmaları gerektiğini söylemiştik. Bunun için yeterince neden var. Dönüp tarihe bakmak tek başına yeterlidir. Kürt halkının kayıp edecek ne gücü ve ne de mecali kalmıştır. Elbette bu halk tarihten silinecek değildir, ancak yenilgi, teslimiyet ve döneçliklerle dolu bir tarih, maalesef güçlü bir moral kaynağı olamamaktadır.

Bu operasyonun, herkesin beklediği ve hatta şimdiden kesin kabul edildiği gibi, başarıyla sonuçlanması halinde, statukonun bekçileri, hiç bir şey olmamış gibi yeniden efendilerinin önünde, bir miktar dolar için elpençe divan duracaklarından şüphe edilmemeli. Tersî olursa, bu hemen hemen olmayacak bir ihtimaldir, işte o zaman yeni bir panayır başlayacak demektir. Çünkü, bölge ülkelerinin liderlik sevdaları bölgeyi yeni çatışmaların alanı haline getirebilir. Burada, çok zayıf bir ihtimale de dikkat çekmek gerekiyor. Düşünebiliyor musunuz, ABD, ya bu operasyondan geri çekilmiş ya da Saddam Hüseyin bu işten zaferle çıkmış olsun... Böyle bir durum, bölgeye, geçmiş on yıllara oranla katbekat daha kanlı bir sürecin başlayacağı riskini beraberinde getirecek demektir.

Hiç olmayacak bir ihtimal olmasına karşın, Saddam Hüseyin'in bu operasyondan başarılı çıkması veya en azından yenilmeden sıyrılması, yukarıda söylendiği gibi, bu, genel olarak bütün bölge için yeni bir felaketin habercisi ve özel olarak Kürt halkı için yeni bir yıkımın ilk adımı olabilecektir. Kaldı ki böylesi bir süreç, sadece Güney Kürdistan için değil, aynı zamanda Kürdistan'ın her dört parçasında yaşayan ve özellikle Türkiye, Irak ve Suriye parçaları halkı için de yeni ve çok riskli bir sürecin başlaması demek olacaktır. Nedenise bu kötü senaryodan kimse hiç söz etmek istemiyor. Büyük bir ihtimalle bu, böyle bir operasyonda ABD'nin yenilmeyeceğine olan inançtan kaynaklanmaktadır. Gerçekten bu devletin elindeki yeni gelişmiş askeri teknoloji, karşısındaki hiçbir güce başka bir şans tanımayacak kadar gelişmiş olabilir, ancak, silah üstünlüğünün dışında başka önemli unsurların varlığı da biliniyor. Bir yanda dünya kamuoyunun, diğer yanda ABD kamuoyunun göstereceği tepkinin neden olacağı sonuçlar. Nitekim, bazı kimseler gösterilen tepkilere bakarak ve tabii ABD'nin gecikmelerini de göz önüne alarak, daha şimdiden "ABD'nin yenildiğinden" söz edebilmekteler. Her ne kadar bu yorumun sahipleri konuyu uzun vadede düşünseler de, 11 Eylül'ün hemen sonrasına oranla ABD'nin bastığı zemin bugün daha oynak bir hale gelmiştir. Ayrıca bazı yorumlara göre, Irak'ın direnebileceği ve böylece savaşın uzayacağı ve bunun da ABD'ye getireceği yeni yüklerden söz edilmektedir. Böyle bir uzama, ABD'nin kayıplarını beklenenden fazla yapabilir, bu da gerek ABD kamuoyunda ve gerekse dünya kamuoyunda bu ülke yöneti-

mine tepkilerin giderek yoğunlaşmasına neden olacaktır. İşte böyle bir durumda ABD'nin önünde iki seçenek kalacaktır, ya kısa zamanda işi bitirmek için daha fazla sivilin ölmesine aldırmadan güçlü silahlar kullanacak, ya da geri çekilecektir. Her iki durumda da zaman, Saddam Hüseyin'in lehine çalışabilir. Kaldı ki, bir geri çekilme, Körfez Savaşı'nda olduğu gibi, Saddam Hüseyin'in bu işten sıyrılmasına neden olabilir.

Elindeki kitle imha silahları temizlenmemiş Bağdat yönetiminin, bölge için taşıyacağı riskleri saymaya gerek var mı? BM Uluslararası Silah Denetçileri Komisyonu'nun, Güvenlik Konseyine sundukları raporda bu konuda ciddi iddialar ileri sürülüyor. Her ne kadar Bağdat yönetimini kendilerine, kontrol etmek istedikleri yerlerin kontrolü sırasında gerekli kolaylıkların gösterildiği raporlarında not edilmiş de, çok önemli soruların hala karşılıksız kaldığı da ileri sürülmüştür. Kendilerinin kontrol etmek istedikleri yerler dışında, Bağdat'ın kendileriyle ciddi bir işbirliğinden söz edilemeyeceğini, daha önce alındığı bilinen silahları ne yaptığını kanıtlanamadığını, bu silahların yerlerinin tespiti amacıyla Irak hava sahasında U-2 casus uçaklarının uçuşuna onay vermediğini ve Irak'lı uzmanların özel olarak komisyona bilgi vermelerine yol açılmadığını komisyonun başkanı Hans Blix, raporunda açıklıkla belirtmiştir. Her ne kadar Irak'da nükleer silah üretimiyle ilgili bir çalışmaya veya bir programa rastlanmadığı tespit edilse bile, burada önemli konu, bu ülkenin bir nükleer programının olup olmamasından çok, zira böyle bir çalışma beklenmiyordu, esas önemli konu Irak'ın daha önce aldığı ve imha ettiğini ileri sürdüğü kitle imha (biyolojik ve kimyasal) silahların nerede ve nasıl imha edildiğini kanıtlanamaması ve hatta bu konuda samimi davranmamasıdır. Bu silahları veya bunların yapımında kullanılan maddelerin kimler tarafından Irak'a verildikleri ve miktarları biliniyor. O zaman ortada sır diye bir şey yok, çünkü gerek İran-Irak savaşında ve gerekse Kürtlere karşı kullanılan miktar aşağı yukarı tahmin edildiğine göre, gerisinin denetçilere gösterilmesi veya imha edildiklerinin kanıtlanması gerekiyordu. Bu olmamıştır ve Irak'ın bu konuda samimi davranmadığı tespit edilmiştir.

Elbette bu bölge halkları için ve özellikle de Kürt halkı için çok açık ve ciddi bir tehdit oluşturmaktadır.

Bu senaryo, karamsar olduğumun bir işareti sayılmasın. Ben sadece en kötü, hatta gerçekleşme şansı hemen hemen hiç olmayan bir ihtimalle dikkat çekmek istiyorum. Elbette bunun yanında "sorunun barışçı yolla" çözülmesini isteyen kesim ve devletlerin, bununla neyi kastetmek istediklerini açıklamaları, barışçıl yol çözümünün içini doldurmaları gerekiyor. Bunu yapmayanların da, başta Türkiye olmak üzere, bazı kesimlerin bu istemlerinde samimi olmadıklarının altını çizmek gerekiyor. Elbette sorunun ne olduğunun doğru tarif edilmesi lazım. Hemen belirtelim ki, sorunun Irak'ın kitle imha silahlarından arındırılmasının ve hatta varsa nükleer silahlarını üretme çalışmalarının durdurulması, sorunun önemli ama sadece bir boyutudur. Diğer boyutu, Irak'ta Saddam Hüseyin veya bu gelenekten gelen bir kadronun, mevcut sistem hiç değişmeden iktidar olması, şu anda söz konusu silahlar yok edilse bile, daha sonra yeniden böyle bir tehlikeye açık kapı bırakır. Bu nedenle Irak'ın demokratikleşmesi de sorunun diğer boyutudur. Bu iki boyutun birbirinden ayrılması olanaksızdır.

Ülkelerin içişlerine karışılmaması prensibi, söz konusu ülkeler, hukukun evrensel değerlerine ve insan haklarına uydukları sürece genel olarak doğrudur, ama değilse, Savaş Suçu, Jenosit ve İnsanlık Suçu işleyen rejimler önlerini açık bulurlarsa ve hele buralarda, bu suçları önleyecek iç mekanizmalar da yoksa, özellikle de demokrasi ve sivil toplum yoksa, bu durum her zaman tehlikenin varlığına işaret eder.

Bu nedenle Irak'ın federal sistemle yönetilen bir demokrasi olması, Bağdat rejiminin kitle imha silahlarından arındırılması kadar önemlidir.

SADDAM ölmemeli!..

Nejdet Buldan

ABD'nin Irak'ı vurması gerekir çünkü bunca tantana, kamuoyu yaratmadan, Saddam'la yatıp Saddam'la kalkmadan sonra bundan vazgeçmek ABD'nin dünyadaki saygınlığından vazgeçmesi anlamına gelir. ABD, ikizkulelere ve Pentagon'a yapılan eylemlerin intikamını mutlaka birilerinden almak için mi Irak'ı vuracak? Yoksa Irak, BM kararlarına uymadığı ve silah denetçilerine yardımcı olmak bir yana, daha önce onları topraklarından kovaladığı için mi vuracak? Ya da dünya imparatorluğu olmaya giderken, önemli petrol kaynaklarına da sahip olmak mı amacı? Yavaş yavaş Irak, Suriye, İran türü diktatörlükleri, -bu tanımlama ABD'nin, yoksa ben diktatörlüklerin en azından Ortadoğu'da bunlarla sınırlı olduğuna inanmıyorum- ortadan kaldırarak Ortadoğuda demokrasiyi yerleştirmek, Uzak Asya'daki sosyalizmin son kalelerine merdiven mi dayamak istiyor? Bunlar kadar basit ve daha karmaşık soruları uzatmak mümkün. Ama ben nedenler üzerinde durmayı başkalarına bırakmak, konuya biraz kendi Kürt penceremden bakmak istiyorum.

Hemen başından belirtmek gerekir ki, ABD Irak'ı vurma kararı verirse, mevcut dünya yapısına baktığımızda bunun önüne geçmek olanaksız. İster savaş karşıtlığı Amerikan karşıtlığı şeklinde olsun, ister insani ve siyasi ahlaki bir tutumun kararlılığı olsun. Keza eğer vurmaya niyeti yoksa, geçmişte olduğu gibi ister binlerce Halepçe yaşansın, Enfaller olsun kılı

bile kıpırdamaz. Demek ki önemli olan ABD'nin çıkarlarının nerede olduğu, ne yapacağı, ne yapmak istediğine karar vermesi. Gerçekten "inanmış emperyalizm" karşıtları, emperyalist olarak tanımladıkları devletlerin, her tür girişimlerinin iflah olmaz düşmanlarıdır. Bazen inançlar veya karşı çıkışların bir paranoyaya dönüştüğünü unutmamak gerekir.

Bunun için, önce Kürdistan'ın güneyine bir bakalım. İzleyebildiğim kadarıyla Kürdistan'ın güneyinde böyle bir operasyona karşı çıkan tek ses ne duydum, ne izledim, ne de okudum. Bunlara Kürt partileri, sivil toplum kuruluşları ve zaman zaman kendilerine uzatılan mikrofonlara konuşan, onyıllardır savaşımlardan hala en çok zarar gören halk da dahil. Hatta en son Londra'da bir araya gelen Irak muhalefetine tartışmaları ve aldığı kararlar da bu yönde. Buna, önde gelen güneyli Kürt partilerinin ABD ile yakın dostlukları ya da bağımlılıkları gerekçe olarak gösterilebilir. Fakat PDK ve YNK liderlerinin, olası bir operasyonda Afganistan'daki "kuzey ittifakı" rolünü üstlenmeyeceklerini defalarca açıklamaları ve bu konudaki kararlılıkları, bu gerekçeyi ortadan kaldırıyor. Nedenler ne olursa olsun Kürtler böyle bir operasyonu istiyorlar. Neden istediklerini de aşağı yukarı şu cümlelerle ifade ediyorlar:

"Saddam, Bağdat yönetimi canavardır. Hem kendi halkına, hem de Kürt ve diğer halklara çok çekirmiştir. Hala çekirtmekte, gelecekte bundan vazgeçeceğine ilişkin en ufak bir umut yok. Ne insani ahlak değerlerine, ne yönetsel çağdaş yöntemlere, ne de uluslararası normlara uyması beklenmemelidir. Körfez Savaşı'ndan bu yana elde ettiğimiz yerel ve ulusal kazanımlarımızı korumak, hatta geliştirmek istiyoruz. Bu konuda çok kararlıyız. Bütün kararlılığımıza ve Irak içindeki tüm muhalif güçlerle asgari müştereklere rağmen, bu rejimi devirmeye muktedir değiliz. Bağdat rejiminin yıkılması durumunda federatif, demokratik bir sistemin kurulması koşuluyla böyle bir operasyona evet diyoruz."

Kısaca ve kabaca böyle anlamak gerekiyor. Bunun içinde Kürdistan'dan ayrılmış ya da koparılmış Musul, Kerkük gibi kentlerin, hatta Kürdistan'a ait olmasına rağmen hala Saddam yönetiminde olan irili ufaklı birçok köy ve kentin geleceği de var. Bu istemin içinde, on yıldan fazladır fiili olan, "Irak Kürdistanı'na" hukuki bir statünün kazandırılması da var. Hala çeşitli

nedenlerle dönülemeyen ve inşa edilemeyen binlerce köyün, köylüsünün, on yıllardır o ülkeden kaçmak zorunda bırakılmış yüzbinlerce Kürdün ülkelerine dönüşü var. Özetle ister otonom olsun, ister federatif olsun, ki tüm söylemlerde bu formül ağır basıyor, bir KÜRDİSTAN var bu istemlerde. Demokrasiye kavuşacak bir Irak'da, Kürtlerin özgürlüğünün Kürdistan'ın diğer parçalarındaki Kürtlere bir soluk aldırması, oradaki işgalcilerin ve Kürtlerin de kendilerini yeniden gözden geçirmelerini sağlayacaktır. Verilen tüm mücadelelere rağmen sadece Kürtler için geçerli olan ve onların önünde bir engel olan "Ortadoğu'nun haritası değiştirilemez" tezi fiziki olarak kalsa bile, siyasi olarak yeni değişimlere gebe olacaktır. Böyle bir hamilelik sonuçta neler doğurur kestirmek güç, **ama tüm Kürtler bunlardan önemli dersler alırlarsa**, gelecekleri hiçbir zaman şu anki durumlarından daha kötü olmaz. ABD ve diğer ortaklarının güvencesine kavuşmuş bir ülkedeki Kürtlere, diğer işgalcilerin el ve dil uzatmaları böylece oldukça zor olacaktır ve bu nokta çok önemlidir. Üstelik Irak'ta bu yöntemle yapılacak bir rejim değişikliği, ya Kürtlere Irak yönetiminde söz sahibi olmayı getirecek, ya da en azından bugünkü statülerini koruyacaklar. Ya Irak bütünlüğünde bir Kürt Federe Devleti, ya da en kötü olasılıkla bugünkü fiili özerkliğin hukukî bir görünüm alması. Esas dava sahipleri yani güneyli Kürtlerin tüm siyasi oluşumları, Irak'ın genel muhalefetini de yanlarına alarak demokratik federel bir Irak konusunda kararlıdırlar. Bunu tüm uluslararası platformlarda kamuoyuna deklere etmiş, Irak'ı vuracak güçler de dahil azımsanmayacak bir destek görmüşlerdir. Bütün bu veriler Kürtler için uluslararası alanda, artık istendiği gibi olmasa da ulusal bir konuma gelineceğini gösteriyor. Hele Türkiye'nin sahte demokratikleşmesi uğruna kuzey Kürtlerinin tüm ulusal haklarından vazgeçmiş gibi görünen kimi kuzeyli kesimlerin, olası bir Irak operasyonunda bu ülkenin demokrasiye kavuşmasından neden bu denli rahatsız oldukları kuşkulandırıyor beni. Yukarıda söylediklerime ek olarak, gelecekte Kürdistan'ın diğer sömürgecilerine de, tamamında aynı yöntemle olmasa bile, sıranın geleceği olasılığı var.

Kürtler için konuya "savaş karşıtı" olmakla, "savaşı istemek" şeklinde bakmak kadar boş bir tartışma olamaz. Kimi yapay ve gerçekten de ard niyetli söylemlerin arkasına sığınmak bence

boş olmaktan daha öte, bir aymazlık olsa gerek. Bu durumda Kürtler için "savaşa karşı" olmak hoş, ama boş bir slogandır. Dünyanın herhangi bir bölgesinden hiçbir ulusal sorunu olmayan insanların bu savaşa karşı olmaları çok doğal geliyor bana, insanî bir duruştur. Yine dünya hakimiyetinde dengelerin aleyhlerine bozulmasından korkan ülkelerin "savaş karşıtlığı" da anlaşılır. Şu ana dek Irak'la açık ya da dolaylı ticari ve siyasi ilişkileri olanların da bundan endişelenmeleri doğaldır. Kürtleri ve Kürdistan'ı bölüp, parçalayan ve paylaşan sömürgecilerin telaşı da kendileri için haklı bir neden. Fakat Kürtlerin soykırımcılarına, toplu katliamcılarına, kısacası işgalcilerine nereden nasıl bir bela gelirse gelsin, özellikle bu belada bir iğne ucu kadar Kürtlerin durumunda bir iyileşme olasılığı varsa, Kürtlere sadece bu belayı alkışlamak düşer. Bunun adı da hiçbir yerde ve zamanda "savaş istemek" olmaz! Doğal olarak Kürtler de her normal insan gibi savaşmaktan, savaşların olmasından hoşlanmaz. Bunu görmezden gelerek, bunları temcit pilavı gibi ikide bir ortaya atmanın altında ben iyi niyet görmüyorum. Kaldı ki bu şartlar altında Kürtlerin

savaş karşıtı olması veya savaşı istemesinin, yaptırım gücü de yoktur. Savaşa karşıtlık gerçekten altında başka bir amaç saklamıyorsa yüce bir davranıştır. Fakat, sadece Kürtlerin sahip olacağı bazı haklardan duyulan tedirginlik giderek bir Saddam sevgisine çevrilirse, bu sevgiyi savaş karşıtlığı olarak sunmanın da hiçbir inandırıcı yanı yoktur. Elbette insanın etkileme gücünün olmadığı konularda da onaylama ve karşı çıkma hakkı vardır. Devamlı vurgulayacağım eğer bu karşı çıkmanın altında bir kötü niyet yoksa. Örneğin ABD'nin 1975 ve 1991-92 yıl-

larında Kürtleri yüzüstü bıraktığını hatırlarsak, bundan sonra da bundan kuşkulunmak en doğal hakkımızdır. Ben Saddam ve rejiminin ve Kürtler için benzerlerinin bir daha yeşermeyecek şekilde ezilmesinden yanayım ve yukarıdaki kuşku muhafaza ediyorum.

Şimdi en kestirme şekilde bir karşılaştırma

yapalım. Hitler ya da Alman Nazizmi başta Yahudiler olmak üzere insanlık için neyse, Saddam ya da Bağdat yönetimi de başta Kürtler olmak üzere Ortadoğu için odur. Kaldı ki Kürdistan'ın diğer işgalcileri için de aynı düşünceleri benimsemişimi burada üstüne basarak vurgulamak isterim. Aralarındaki tek fark birinin esir kamplarına kurduğu gaz odalarına karşı, diğerinin uçsuz bucaksız çöllere kazdığı çukurlardır. Gaz da kullandığını bilmem söylemeye gerek var mı? Ve ben Saddam'a yapılacak bir operasyona karşı çıkanların, Hitler'i alaşağı edenlere karşı da olmaları gerektiğini düşünemiyorum doğrusu. Bir de merak ettiğim başka konu var, o da şimdiki barışsever geçinen Türkiyeli sözüm ona barışseverler. Yani yanlarına bir kesim Kürtleri de alarak. Irak operasyonuna karşı çıkanlar, ABD'nin Saddam'a yönelik bir ope-

"Saddam, Bağdat yönetimi canavardır. Hem kendi halkına, hem de Kürt ve diğer halklara çok çekirmiştir. Hala çekirtmekte, gelecekte bundan vazgeçeceğine ilişkin en ufak bir umut yok. Ne insani ahlak değerlerine, ne yönetsel çağdaş yöntemlere, ne de uluslararası normlara uyması beklenmemelidir. Körfez savaşından bu yana elde ettiğimiz yerel ve ulusal kazanımlarımızı korumak, hatta geliştirmek istiyoruz. Bu konuda çok kararlıyız. Bütün kararlılığımıza ve Irak içindeki tüm muhalif güçlerle asgari müştereklere rağmen, bu rejimi devirmeye muktedir değiliz. Bağdat rejiminin yıkılması durumunda federatif, demokratik bir sistemin kurulması koşuluyla böyle bir operasyona evet diyoruz."

rasyonunda barış güvercini kesilenler. Saddam, yüzbinlerce Kürdü katlettiğinde, kimyasal silah kullandığında, binlerce köyü yakıp yıktığında, su kuyularını zehirlediğinde, genç kadınlarını kızlarını alıkoyup Arapların haremlerine kapattığında, kısacası gerçek bir soykırım yaptığına neredeydiler? Savaşa karşıtlık kayıtsız şartsız olur. Coğrafyaya, hangi devletin hangi devlete, hangi devletin hangi ulusa savaş açtığına bağlı olmaz. Şimdi de Saddam'ın tırnakları yer tuttuğunda, daha önceki huylarının yeniden depreşeceğini dünyada bilmeyen yok. Biz belli bir yaşa

gelmiş insanlar o günleri bugünmiş gibi hatırlıyoruz. Hiçbirinde tık yoktu. Yoksa, o dönemler ses çıkarmalarına engel olan, tüm bunların Kürtlere karşı yapılması mıydı? Bugün böyle bir operasyonda onları ayaklandıran, Kürtlerin birkaç ulusal, toplumsal hakka sahip olacağı olasılığı mı? Bu durum bana, burunlarının dibinde Kürdistan'ın kuzeyinde yüz yıla yakındır Türk devletinin Kürtlere karşı yaptıklarına ses çıkarmayanların hatta alkışlayanların Tibet, Kırım, Çeçenistan, Afganistan, Makedonya, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Kıbrıs müslüman ve Türkleri için kıyamet koparmalarını hatırlatıyor. Ya da Saddam, özellikle Kürtlere karşı edindiği o çok övülen sosyalist blokun son kredilerini de hoyratça harcayacak diye mi korkuluyor? Ne bileyim, devrilecek olanın **Baas Sosyalist Partisi** olması mı birilerini telaşlandırıyor? Doğrusu ne Kemalistlere, ne de kendi kaderlerini onlara teslim edenlere, bel bağlayanlara hiçbir inancım yok. Şimdi güvercin kesilenlerin çoğunun nasıl leş kargaları olduğunu öğrenmemiz için binlerce yıl yaşamamıza gerek yoktur. İster "demokratik cumhuriyet" olsun, ister mollalar cuntası olsun ya da çöl tilkisinin oğlu, hiç farketmez. Bu yönetimlerin yıkılması hele Kürtlere bir iyileştirme getirecekse, sabah namazı kadar farzdır.

Kürtler kendilerini dünyadan, dengelerden soyutlamamalı. Elbette ittifaklar içine de girmeli. Fakat dünya dengelerinde en sağlam yere sırtımızı dayamayı yüzyıldan fazladır öğrenseydik, bugün bunları tartışmazdık. Bir kısım kuzeyli Kürtler iş ve güç birliği arayışlarında sol, emek gibi ittifaklar da yapmalıydı, ama en başta Kürtlerle barışık olmayı öğrenmeliydiler. Çünkü "**pısmam**"ların her zaman dayılardan daha güvenilir olacağı en azından Kürt geleneğinde ispatlanmıştır. Ne acıdır, 2002 yılında Güneydeki iki partinin yeniden bir araya gelerek parlamenterlerine bir işlerlik kazandırması, daha doğrusu aralarındaki temel anlaşmazlıklara son vermesi tüm dünyaca alkışlandı. Dünyanın her tarafındaki Kürtler bundan gurur duyduğunu belirtti. Sadece ve sadece iki güç bu birlikten ne denli rahatsız olduğunu açıkladı. Biri, dünyanın neresinde olursa olsun bir Kürdün tok yemesinden bile rahatsız olan Türk devleti, ezeli düşmanlığını gösterdi. İkincisi, kendisini dünyadaki tüm Kürtlerin yaratıcısı ve önderi olarak kabul eden bir "Kürt Partisi". Neden rahatsız olduğunu hepimiz iyi biliyoruz ve bu bir ulusal felakettir, ama rahatsızlıklarının bir gerekçesine "Türk-

menlere haksızlık yapıldığı" cümlesi ayrı bir dramdır, bir travmadır. Dünyadaki tüm azınlıkların haklarına kavuşmasını istemek Kürtler için hem ahlakidir, hem de doğru siyasi bir tavidir. Fakat kendi hakimiyeti altında yirmimilyon civarındaki Kürtlere en ufak yaşamsal bir hak bile tanımayan Türk devletiyle, Irak'taki birkaç yüzbinlik Türkmenler için aynı söylemi kullanmak da çok gariptir. Bence bunu yapan Kürtlerin, otuz yıla yakındır çözölemeyen Kıbrıs'ı işgalinde de Türk devletinden yana tavır almaları gerekir. Güneyde Kürtlerin sahip olacağı bir statünün içinde "mutlaka ya ben de olacağım, ya da karşı çıkarım" mantığının hiç doğru bir yanı yoktur. Neden dersiniz özgürlükçü olmanın, demokrat olmanın coğrafyası ve sınırları olmaz. Bütün özgürlüklerin anası düşünce özgürlüğüdür. Hem bütün coğrafyalarda Kürtlerle ilgili iddiası olan Kürt düşüncelerinin tartışılmasına, benim gibi düşünmeyenlerin varlığına katlanmayacağım, hem de yüz yıla yakındır güneyde ulusal mücadele verenlerin birkaç kıytırık kazanımlarına hiçbir emeğim olmadan ortak olmayı dayatacağım. Bunu beceremediğim zaman da Türk devletiyle aynı borudan üfleyeceğim. Hele onların kendi içlerinde bile barışık olmalarına onca engel olmuşluğumla beraber. İşin bu kısmında ister istemez Kürtçe olan bir hikayecik aklıma geliyor:

Ayı, yeni doğurduğu yavrularına doğayı tanıttırıyor, bu amaçla hem gezdiriyor, hem de tüm sorularına büyük bir sabırla yanıt veriyor. Diğer hayvanlar, otlar, ağaçlar, çiçekler, doğa koşullarıyla, yaşamın kolaylıkları ve zorluklarıyla ilgili dolu bir gezinti, soru-yanıtlarla geçiyor koca günler. Bir akşam yüksek bir sırtta çok aşağılardan ipileyen ışıkları görüp soruyor yavrular: "Anneciğim o ne öyle?" Ana ayı başlıyor anlatmaya. Oraya kent denir, orada adına insan denilen canlılar yaşar, şekilleri şöyle, böyle yaşarlar, evleri, taşıtları, makinaları, mücadeleleri, duyguları, temizlikleri, falan hayvanları da beraberlerinde yaşatırlar vs.vs. Yavrular hemen tuttururlar, "anneciğim oraya gidip onlarla yaşayalım, bu dağlardan, taş ve ağaç kovuklarından daha iyidir orası".

-Olmaz oraya gidemeyiz!

-Peki ama neden?

-Annenizin hareketlerinden ötürü, orada yaşamaya yüzü ve hakkı yoktur.

Aslında bu "savaşa karşı" olanların içinde en heyecanlı olanı Türk devleti olunca bir kez da-

ha düşünmek gerekir.

Irak'ın toprak bütünlüğünün bozulmasından korkuyormuş. Peki, yirmi yıldan fazladır o topraklara karadan ve havadan girip bombalayan, yakıp yıkan, oradaki Kürtler birbirlerine girsın diye her türlü entrikayı çeviren kim?

Kan dökülmesini istemiyormuş. İnsaf, Ortadoğu'da yüzyıllardır dökülen kanların baş sorumlusu kim? Yirmi yılda idam cezasını resmen uygulamadığınla övünürsün, onbinin üzerinde Kürdü sorgusuz-sualsiz alıp öldüren, adına da "fail-i meçhul" diyen kim?

Yasalarının ve "yüce adaletin" güvencesi altında bulunan tutuklu ve hükümlüleri, topluca öldürdükten sonra adına "hayata dönüş operasyonu" diyen kim?

Yurtta sulh, cihanda sulhu kendisine ilke edinmişmiş. Hadi yurdunda yaptıklarını es geçelim. Azarbeycan'da darbe yapmak isteyen kim? Kıbrıs'ı işgal edip adına "barış hareketi" diyen kim? Örtülü ödeneklerinin nereye harcadığı bilirse, "dünyada savaş çıkar" diyen kim? Irak'a saldıracak Amerika'da savaş karşıtları istedikleri kadar gösteri yapabiliyorlar. Sendeki barış isteyenlerin eylemini hergün savaş alanına çeviren sen değil misin?

Irak'da bir Kürt devleti, Kürtlerin özerkliği savaş sebebi olurmuş. İşte bütün sorun burada. Kıbrıs'ta, Bulgaristan'da, Irak'ta bulunan tüm Türklerin sayısı ortalama bir Kürt kasabasında yaşayan Kürtler kadar değil. Diğer ülkelerde yaşayan Türkler devlet sahibi olmalı, tüm ulusal haklardan yararlanmalı, fakat gelecekte kendi boyunduruğu altında yaşayan Kürtlere kötü (!) örnek olur korkusuyla Irak Kürtlerine en ufak bir hak verilmemeli.

Ne yazık ki bir kısım Kürtler de Türk devletiyle aynı düşünüyor. Hele Türk devletine **"Aman ha dikkat edin, Kuzey Irak'ta emperyalistler bir Kürt devleti kurmaya çalışıyorlar, Türk devletinin yumuşak karnı orasıdır, bunun önüne geçmek için tüm güçlerimle emrinize amadeyim."** perspektivini de hatırlayınca biraz daha düşünmek gerekiyor. Bugün güneyde dört-beşbin kadar, kuzeyli Kürt silahlı gücü var. Yöneticileri yukarıdaki perspektiften hareketle sadece fotokopi görevi yapıyorlar. Yöneticileri hariç bu insanların hiçbir garantisi yok. Madem ki savaşmıyorlar, orada birilerinin kirli hesapları için "teminat" olarak tutulacaklarına, iyi bir antlaşma ve geçmişte yapılan hatalara dönülmeyeceği garantisiyle, güneyli Kürt güçlerine katılabilirler. Keza aynı yönetici-

lerin sürekli bir taktik için zorla beklettikleri Maxmur'da beşbine yakın kuzeyli halk var. Birkaç metreyle hedefini şaşırarak bir füzenin, Saddam'ın eğer eli ayağı tutarsa en kolay hedefi orası. Her iki kesim de topun ağzında. Yöneticileri ve yürütücülerinin ise dünya yıkılsa düşündükleri tek şey "amcaları". Bunlarla ilgili en ufak iyi bir proje gözükmüyor. Bu yöneticiler Saddam ve Türk devletiyle aynı borudan konuşacaklarına, şu iki önemli konuda bir Kürdü arayış içinde olmalılar. Saddam ve benzerlerinin yıkılmasına karşı çıkanlarla, bütün Kürt kesimleri bu iki soruna çözüm için elbirliği yapamazlar mı?

Büyük bir olasılıkla ABD Irak'a yerleşecekse, rejim değişikliği nasıl sonuçlanırsa sonuçlansın, ülkenin her metrekaresine tam bir istikrar ve güven ortamı kurulmadan oradan çıkmaz. Çünkü buradan İran ve Suriye ile ilgilenmesi güçlü bir olasılıktır. O zaman da oradaki gerillaların durumu, yöneticilerinin şu ana kadar sergiledikleri tutum göz önüne alındığında kaygı vericidir. Savaşta saldıran tarafın bir yanhışı, ya da dediğimiz gibi Saddam'ın en ufak güç gösterisinde tehlikede olan Maxmur'dur. Onları orada tutan Kürt gücünün, gelecekte kendilerine birkaç propaganda malzemesi uğruna buna kayıtsız kalması da ayrı bir kaygıdır. Bir başka kaygı duyulacak nokta ABD'nin 1975 ve 1991'de olduğu gibi Irak Kürtlerini yüzüstü bırakmasıdır. Saddam için bir Kürt olarak istediğim tek şey hemen ölmemesi, Kürtlerin de taraf olacağı bir uluslararası mahkemede yaptıklarının hesabını vermesidir. Bu durum, belki gelecekte başka Kürt düşmanı, işgalci devlet yöneticilerinin yüreğinde bir korku yaratır.

Musul ve Kerkük

Hasan Yıldız

Körfez'de sular ısınınca ya da "Kuzey Irak"ta birşeyler değişmeye başlayınca basında klişeleşmiş haberler birbiri ardına dökülür. Sorunun ana nedeni Kürtler olsa da, dikkatler başka noktalara çekilerek hedef şaşırtılır. "Musul-Kerkük" sorunu olarak dillendirilen bu senaryolar içinde petrol ve Kürt sorunu birbiriyle karıştırılarak asıl amaç gizlenmeye çalışılır. Gerçekten bir toprak sorunu olarak ele alındığında uluslararası diplomaside en arka sıralarda bile yer alamayacak olan bu sorun, bizde politikacıları epey uğraştırır. Zaman zaman bazı politikacılar hızlarını alamayarak yaptıkları propagandaların etkisinde kalıp, bu tür senaryoları gerçekten pratiğe döndürmeye kalkarlar. Özal'ın "bir koyup, üç alma" hesapları da bu tür pragmatikliğin ürünü idi. Ne var ki daha realist davranan ordu bu tür serüvenlere izin vermedi. Ancak esasa ilişkin sorunlarda ordu Kuzey Irak'ta her zaman hazır oldu. PKK ile giriştiği çatışmalarda dinamikleşen ordu, Kuzey Irak'ı dünden daha fazla askeri çizgiler içinde tanır hale geldi.

Tanırna, yönetim ve denetim için bir zorunluluktur. Osmanlı döneminde bile bu bölge ordunun ve idarenin en zor kontrol altına tuttuğu alanlardan biri olma özelliğini taşıyordu. Hak-kari Dağları'nın güneyinden Süleymaniye'ye kadar uzanan alanda ve Irak Çöllerinde denetimden uzak yaşayan Kürt, Asur ve Arap aşiretleri Osmanlı denetimine girmekten uzaktılar.

Bir devlet denetiminin en önemli ölçütü kendisini vergi toplama disiplininde gösterir. Osmanlı döneminde Musul, Bagdat ve Basra gibi büyük kentler dışında vergi toplama çok sınırlıydı. Bu şehirlerde bile çeşitli hilelerle vergiler gerektiği gibi toplanamıyordu. Paylaşım savaşı sonunda bölgeye yerleşen İngilizler'in devlet idaresinde gösterdikleri istikrar ve kararlılık, vergilerin toplanmasında kendisini gösterdiğinde, Osmanlı karşıtı Araplar arasında bile tepkilere yol açıyordu. Böylesine radikal bir değişime hazır olmayan Arap halkı, daha gevşek buldukları ve yasalarından kolayca kaçma olanakları yarattıkları Osmanlı dönemini arar hale gelmişti. Bölgenin kendine has özelliğini anlayabilmek için kısaca değindiğimiz bu süreci noktalarken şimdi tarihsel verilere geçebiliriz.

Musul sınırların neresindedir?

Osmalı İmparatorluğunun sonunu getiren Mondros Ateşkes Antlaşması İngiliz Amiral gemisi Agamemnon'da imzalandığında tarih 30 Ekim 1918'i göstermektedir. Ateşkes'in yürürlüğe girdiği tarih ise 31 Ekim 1918 öğle saatleridir. Bu saatlere göre konumlanan orduların durumu, sınırları ve devletlerin egemenlik haklarını da belirtiyordu. Gerçekten de Musul bu tarihte varlığıyla yokluğu belli olmayan bir Osmanlı

idaresi altında idi. Oysa İngilizler 9 Mayıs 1918'de Kerkük'e hiçbir direnişle karşılaşmadan girmişlerdir. Bu tarihten sonra Musul yolu İngiliz orduları için açıktı. Ancak Musul yolunu kapayan Osmanlı Ordusu değil, hiç beklemedikleri bir Kürt direnişiydi. Bugün Kuzey Irak diye anılan bölge o günlerde din adına en büyük kıyımların yaşandığı bir cehennem idi. Yezidi-

Bugün Kuzey Irak diye anılan bölge o günlerde din adına en büyük kıyımların yaşandığı bir cehennem idi. Yezidiler, Asurlar, Ermeniler ve Müslüman halk olarak Kürtler arasında süren amansız ama anlaşılır bir katliam sürmekteydi. Müslüman halklar arasında sıkışıp kalmış, geleceklerini korkudan başka bir dünyada görmeyen bu halklar güvencelerini ancak yine kendileri gibi Hristiyan olan ülkelerde buldular. İngiliz, Fransız zaman zaman Rus desteğini alan Hristiyan halk yüzyıllardır Kürtlerle paylaştıkları bu topraklar üzerinde haksız, temelsiz ve aşırı iddialarda bulunarak Osmanlı karşıtı bir durum almışlarsa da, karşılarında Osmanlı Ordusu'ndan çok Kürt aşiretlerini bulmuşlardır.

ler, Asurlar, Ermeniler ve müslüman halk olarak Kürtler arasında süren amansız ama anlaşılır bir katliam sürmekteydi. Müslüman halklar arasında sıkışıp kalmış, geleceklerini korkudan başka bir dünyada görmeyen bu halklar güvencelerini ancak yine kendileri gibi Hristiyan olan ülkelerde buldular. İngiliz, Fransız zaman zaman Rus desteğini alan Hristiyan halk yüzyıllardır Kürtlerle paylaştıkları bu topraklar üzerinde haksız, temelsiz ve aşırı iddialarda bulunarak Osmanlı karşıtı bir durum almışlarsa da, karşılarında Osmanlı Ordusu'ndan çok Kürt aşiretlerini bulmuşlardır. Ortadoğu'nun tarihsel geçmişi bize en iyi yansıtan bu bölgesi dinsel ve etnik farklılıklarla tam bir kültür mozaiki olacak iken, büyük kıyımların yaşandığı lanetlenmiş bir tarih-

le karşı karşıya kaldı. Her halk her dinsel azınlık gücünü aldığı dış destekle aşırı iddialarda bulunarak, çözümsüzlüğü kendi elleriyle yarattılar. Savaş boyunca yerlerinden yurtlarından kopan Asurlar eski topraklarına dönmek istiyorlar ama onları tehlikelerden koruyacak hiçbir gücün olmadığını kavrayamıyorlardı. Bu kadar karmaşık bir bölgede Kürtleri yerlerinden etmeden ne bir Ermeni ne de Asur devleti kurulabilirdi. Kürtler büyük ölçüde göçebe olsalar da, sayı olarak bu iki halktan çok daha fazlaydılar ve onlar ne yaylalarını ve kışlaklarını Hristiyanlar'a bırakma yanlısı değillerdi. Bütün bun-

lar tehlikenin görünen yüzüydü. Arka planda ise Osmanlı'nın Doğu politikasında kullanacağı tek halkın Kürtler olmasıydı. Bu politika daha sonraları da devam etti: İran'da önemli bir aşiret gücünü elinde bulunduran SIMKO'ya Kemalistler'in yardım etmesi, hata eylemlerini yönlendirmesi boşuna değildi. İşte böylesi bir ortam içinde Kerkük'te çakılıp kalan İngilizler Musul'a ilerleyecek gücü kendilerinde bulamıyorlardı. Musul'a ancak Mondros Ateşkesi'nden sonra, 6 Kasım'da girebilirler.

Verilerin bu kadarıyla Kerkük'ün değil ama Musul'un Osmanlı toprakları içinde kaldığı söylenebilir. Bu sınırlar daha sonra Misak-ı Milli olarak adlandırılmıştır.

Diplomasi masasında Musul

Ne var ki bu veriler Musul'u Türkiye'ye dahil etmeye yeterli olmadı. 20 Kasım 1922'de Lozan'da başlayan görüşmelerde Türkiye'yi en çok uğraştıran meselelerin başında azınlıklar sorunun olduğu belli oluyordu. Bir yanda Bağlaşık devletlerin bu halklara verdiği gelecek vaad eden parlak sözler vardı. Diğer yanda ise sorunun içinden çıkılmaz bir bölgede olması karşısında bölgeyi kontrol edecek güçten yoksun olmalarıydı.

Bu durumu en iyi kavrayanlar ise yine masanın etrafına yerleşen devletler olmuştur. Bu nedenle Lozan günlerinde Millet Meclisi'nde alevlenen Musul tartışmaları diplomasi açısından öğretici derslerle doludur. Özellikle Kürt kökenli milletvekilleri Musul'un İngilizler'e bırakılmaması konusunda Lozan'daki Türk Heyeti'ne büyük baskılar uygulamışlardır. Meclis'teki bu görüntü Batı başkentlerinde de şüpheyle izlenmiş, basın konuyu bir gerilim havası içinde vermiştir. Ama gelin görün ki kapalı kapının ardındaki diplomasinin kayıtları bu gerilimden uzak bir sahne çizmektedir!.. Türk Heyeti Musul sorununu uluslararası bir sorun olmaktan çıkartıp, İngilizlerle ikili görüşmelerde ele alarak çözmeye yoluna gitmişlerdir. Görüşmelerde etkin biçimde yer alan Fransa bile bu manevra karşısında şaşırıp kalmıştır. Belki de, böylesine karmaşık bir sorundan kurtulduğu için rahatlamıştır demek daha doğru olacaktır. Fransız temsilci Barrere, Musul'un bir toprak sorunu olmaktan çıktığı ve ikili bir anlaşma yoluna gidildiği şeklindeki raporu 18 Aralık 1922 tarihli. Oysa Asurların önemli bir bölümü Fransa'yı kurtarıcıları olarak görüyordu. Ve 1915 tarihli Sykes-

Picot anlaşması gereğince Musul Fransız etki alanı içinde kalıyordu ve bu nedenle bölgedeki Hristiyan halk Fransa'ya karşı aşırı bir ilgi duyuyordu. Ancak, aşiretçilik ve bölünmüşlük Asurları da vuruyordu: Birbirlerine muhalif olanlar dostlarını da bu mantıkla seçiyorlardı. Diğer bir kısım Asur ise İngiliz egemenliği için çalışıyordu. Ama savaş önceden hazırlandığı gibi gitmez. İşte bu halklar aşırı umutlarla bağlandıkları güçlerin yarın ne yapacaklarını bilemediklerinde ortayerde kendi başlarına kalırlar. Yapabilecekleri, başvurabilecekleri hiçbir alternatifleri yoktur. Savaş bu seyr içinde giderken, 1920 San Remo Antlaşması'yla Musul yüzde yirmibeş petrol geliri karşılığında Fransızlar tarafından İngilizlere bırakıldı. Türkiye'de ise Kürt mebuslar Musul'u satıyorsunuz diye kendi hükümetlerini eleştirmişlerdir. Lozan Antlaşması imzalandıktan sonra, 19 Mayıs 1924 İstanbul'da İngilizlerle yapılan görüşmeler 5 Haziran'da sonuç alınamayarak dağılmıştır. İşte sorunların en geniş biçimiyle tartışıldığı dönem bu sıralardır. Musul'un Misak-ı Milli sınırları içinde görülüp görülmemesi artık ne Mondros Ateşkesi'nin sonuçları ne de coğrafik özellikleriyle Arap çöllerinden ayrılmasıdır. En yakıcı sorun bu topraklarda yaşayan farklı kültürlerde ve dinlerde halkların varlığıydı. Eğer Türkiye soruna sadece ve sadece toprak sorunu olarak baksaydı Mustafa Kemal'in Meclis'te söylediği gibi "...bugün alacağız dersek bu olanaklıdır. Musul'u gayet kolaylıkla alabiliriz." Herşey burada bitmiyordu ve aynı konuşmasında devam eder: "Fakat Musul'u aldıktan sonra burada savaş cephesi açmış olacağız. Yani bunu konu etmek isterseniz sakıncalar kendi kendine ortaya çıkar." Bu sözlerin altında bölgenin kompleks yapısı çizilmektedir. Bir kere burada İngilizlerin de başına bela olan bir Asur sorunu vardır. Topraklarından kopan Ermeniler büyük ölçüde kamplarda toplanmış ve başka ülkelerde kendilerine yurt ararlarken, Asurlar terkettikleri köylere dönme özlemi içindedirler. Aralarında partilere bölünmüş olsalar da sert kişilikleri ve silahlı güçleriyle bu konuda ısrarla İngilizleri sıkıştırmaktadırlar. Kürtler ise bu geri dönüşe karşı durmaktadırlar. Bir yanda Barzan Kürtleri, diğer yandan Şeyh Mahmut Berzenci aşırı istemleriyle İngiliz politikasına uygulama alanı bırakmamaktadır. Kürtleri bu aşırı istemlerin peşine takanların kemalistlerle işbirliği içinde olduğunu burada geçerken belirtmekte fayda vardır.

Ama ne olursa olsun, Kürtler kendileri için siyasi bir statü istemektedirler ve bu noktada da Asurlarla çatışma içinde olmaktadır. İşte Türk ve İngiliz heyetlerini birbirine yakınlaştıran sorunların ortak noktası budur. İngilizler için Irak Arap yönetiminin devletleşmesi Kürt ve Asur sorunundan çok daha önemlidir. Türkiye ise bu toprakları aldığı taktirde kendisini yeni bir azınlık sorunuyla başbaşa bulacaktır ve bu kez sorun Lozan'da ele alındığı gibi "dinsel" kavramlarla açıklansa bile yanında toprak sorununu da içerdiğinden ulusal kavramlarla açıklanması zorunlu olacaktır. Böylesi bir çözüme hazır olan Güney Kürtleri'nin isyankar tutumları Kuzeyi de etki altına alacaktır. Buysa kontrol altına alınan Kuzey'in de tehlikeye atılması anlamına gelecektir. Nitekim Asurlar Hakkari Dağları'na geri dönme istemlerini her defasında dile getirmişlerdir. Türkiye Musul'dan bahsederken Hakkari'nin bile tartışma konusu edilmesiyle karşılıklı kalmıştır. Sonuçta Asurlar ve Kürtler İngiliz yönetiminde kalmalarına karşın hiçbir siyasal statü elde edemediler. Türkiye ise bu karmaşık durumdan petrol gelirinden 25 yıl süreyle yüzde onluk pay elde ederek kurtulmaya çalışmıştır. Cumhuriyetin ilk aşamasındaki ekonomik zorluklardan ötürü bu miktar 500 bin Türk Lirası olarak bir defada ödenmiş ve sorun da taraflarca kapanmıştır.

Şimdi ikide bir karşımıza çıkartılan Musul sorununun tarihsel ve siyasal boyutu işte budur. Peki bu kadar açık olmasına karşın Türkiye Musul'a ve Kerkük'e böylesi bir diplomasiyle girebilir mi? Girse bile hangi tarihsel verilerle hak iddia edip buralarda kalacaktır... Uluslararası

Körfez'de geri dönülmez bir tarzda suların ısındığı ve Türkiye'de Musul-Kerkük Sorunu'nun tekrar gündeme getirildiği bir sırada KADEK Başkanlık Konseyi Öcalan ile görüşme yapılamamasını bir kriz haline getirip 15 Şubat'a kadar Türkiye'ye mühlet tanıyor; ve yine bu sıralarda Türkiye'de birçok merkezin bilgisi dahilinde bıraktırılan gerilla birimleriyle çatışma sesleri geliyor. Bunu bir de ABD-PKK görüşmeleri haberleriyle beslerseniz Musul adına gösterilen hedefin, kendi ulusallıklarıyla barış içinde yaşamak isteyen Güney Kürtleri olduğu görülecektir. Türkiye'nin böylesi bir politika yürütmekte ne çıkarı var gibi bir soru sorarsanız alacağınız yanıtın ideolojik boyutları, geçmişte düşünülen ve uygulanan pratik nedenler yanında sırtacaktır. Şimdi bunun ne ideolojik ne de pratik bir yararı yoktur. Eğer değişen döneme göre yeni politikalar uygulayamazsanız kendi kendinizin esiri olur ve politikayı kendinize karşı kullanmış olursunuz. Ortadoğu haritasına kinlerden arınmış farklı bir gözle bakmak, kimlerin çıkarının nerede birleştiğini bulmaya yeterlidir.

hukuk buna ne der, Arap ülkeleri nasıl davranır, BM ne gibi yaptırımlar uygulayabilir? Ortadoğu'da İsrail'in de katılacağı topyekün bir savaş olmadan bu alanlara girilmesi mümkün değildir. Bunun mümkün olmadığı bilinmesine karşın basında konu her zaman abartılarak verilir. Bütünüyle kamuoyuna yönelik yapılan bu tür propagandaların gerisinde yatan gerçek neden bölgenin Kürt varlığıdır. Musul dendiğinde geride konuşmaların ana teması Kürtlerin devletleşme veya siyasal bir statü alma girişimidir. Kendinizi sanki 1924'te yarım kalan Musul görüşmelerinde bulursunuz. O günlerde belli gerekçelerle çizilen stratejinin, dünyanın bugünkü değişen koşullarında nasıl ve neden devam ettiril-

mek istendiği bir soru olarak ortada durmaktadır. Evet; bu politika gereğince PKK'nın Kuzey Irak'taki varlık yapısı Türkiye için bir müdahale nedeni oldu. İyi ya da kötü; Türkiye bunu oldukça ustalıkla kullandı. Kürt siyaseti bu tür yasalara uğraşmadığından Türkiye'nin sınır ötesi hareketlerini hiçbir zaman sorgu altına alamadılar. Hatta bölgeyle bu kadar yakın ilgilenen Türkiye'yi daha fazla sınır içlerine çekmek için PKK lideri stratejiler geliştirdi.

Sınır boyundaki karakollara yapılan saldırılar bunun taktik boyutlarından sadece biriydi. Şimdi ise birkaç grup dışında bütün ana güçlerini Güney'e çeken PKK, verdiği değişim sinyallerine rağmen aynı tehlikeli politikanın uygulayıcısı olduğunu kanıtlayan olayların içindedir. Tam da Körfez'de geri dönülmez bir tarzda suların ısındığı ve Türkiye'de Musul-Kerkük Sorunu'nun tekrar gündeme getirildiği bir sırada KADEK Başkanlık Konseyi Öcalan ile görüşme yapılamamasını bir kriz haline getirip 15 Şubat'a kadar Türkiye'ye mühlet tanıyor; ve yine bu sıralarda Türkiye'de birçok merkezin bilgisi dahilinde bırakılan gerilla birimleriyle çatışma sesleri geliyor. Bunu bir de ABD-PKK görüşmeleri haberleriyle beslerseniz Musul adına gösterilen hedefin, kendi ulusallıklarıyla barış içinde yaşamak isteyen Güney Kürtleri olduğu görülecektir. Türkiye'nin böylesi bir politika yürütmekte ne çıkarı var gibi bir soru sorarsanız alacağınız yanıtın ideolojik boyutları, geçmişte düşünülen ve uygulanan pratik nedenler yanında sırtacaktır. Şimdi bunun ne ideolojik ne de pratik bir yararı yoktur. Eğer değişen döneme göre yeni politikalar uygulayamazsanız kendi kendinizin esiri olur ve politikayı kendinize karşı kullanmış olursunuz. Ortadoğu haritasına kinlerden arınmış farklı bir gözle bakmak, kimlerin çıkarının nerede birleştiğini bulmaya yeterlidir. Dünnün düşmanları eğer bir gün ortak noktalarda birleşiyorlarsa, bu onların bireysel istemlerinden çok toplumsal ve politik gelişmelerin bir sonucudur. Bu zorunlulukları geçmiş değer yargılarıyla iradi olarak zorlamak ne kişiye ne de devletlere bir adım ilersini atırmaz. Ve dahası, tarih her zaman bu fırsatları sunmaz. İki dünya savaşını ezeli rekabetler içinde geçiren Almanya ve Fransa bugün Avrupa Birliği'nin vazgeçilmez unsurlarıdır.

Bu konuya en iyi yanıt Hürriyet'teki köşesinde Ertuğrul Özkök vermiştir. 16 Ekim tarihli yazısında "Kuzey Irak'ta bağımsız bir Kürt devletinin kurulması Türkiye'nin menfaatlerine ters midir?" diye cesaretli bir soru soruyor ve yanıt olarak "her defasında karşıma cevap yerine, basmakalıp bir yargı " aldığı için şaşırıyordu. Ben de bu soruyu Serbesti dergisinin 8. sayısında "Jeopolitik Konum Açısından Güney Kürdistan'da Kurulacak Bir Kürt Devleti Türkiye'nin Çıkarlarına Aykırı mıdır?" şeklinde soruyordum. Peki farklı farklı yerlerde olan insanların aynı noktalarda ortak düşüncelerini

sağlayan etmen nedir? Türkiye eninde sonunda, ister Avrupa Birliği'nin zorlaması, ister iç dinamiklerin gereklilikleri sonucu olsun demokratikleşme sürecini tamamlamak zorundadır. O zaman bölgeye daha farklı bakmak zorunda olmayacak mıdır? Saddam gibi karikatür despotlarla nereye kadar, ne yapabilir?... Üstelik Arap ülkelerinin önündeki demokratikleşme süreçlerinin uzunluğu göz önüne alındığında Türkiye bölgede farklı bir rol oynaması gerekirken, Sayın Özkök'ün dediği gibi "...basmakalıp yargılarla" yol almaya çalışmaktadır.

Artık buna yeter demenin zamanı gelip geçmektedir. Soru sormak yetmiyor... Öyleyse sorunun 'muhabatı'nı da değiştirmek gerekiyor. Ve bu tür "basmakalıp" merkezlere söylenecek son söz şu olmalıdır:

"PİYONLARINIZ ARTIK HİÇBİR İŞE YARAMIYORLAR... PİYONLARINIZI GERİ ÇEKİNİZ!"

Savaş, ABD ve Türkiye

Engin Erkiner

Bu yazı hazırlandığı sırada savaş kaçınılmaz gibi görünüyordu. ABD, gerektiğinde İngiltere ve diğer destekçileriyle birlikte Irak'a saldıracağını açıkça ilan etti. Savaşın başlangıcı için Şubat'ın ikinci yarısı ya da sonraki ayın başı tarih olarak veriliyor. En az 15 bin Türk askeri ve belirsiz sayıda ABD askeri Kuzey Irak'ta bulunduğu için savaş gayri resmi olarak başlamış durumda, henüz başlamamış olan yoğun hava bombardımanıyla birlikte "resmi savaş"tır.

Sözkonusu olan nasıl bir savaştır?

Irak'taki Saddam yönetiminin savunulabilecek yanı yok. Ne ki dünyanın tek kötü yönetimi de Irak'ta bulunmuyor. Dahası, Irak kitle imha silahlarına gerçekten sahip midir, bilinmiyor. Sahip bile olsa, ondaki biyolojik silahlar ABD ve İsrail'in sahip oldukları yanında önemsiz kalır.

ABD, Irak'a demokrasi mi getirmek istiyor? Bu soruyu olumlu yanıtlamak mümkün değil. El Kaide örgütüyle en yakın ilişkisi olan ilk ülke Afganistan ise ikincisi Suudi Arabistan'dır. Şeriat düzeniyle yönetilen bu ülke ABD'nin yakın müttefikidir, dolayısıyla ne oranda demokratik bir yönetime sahip olduğu da önemli değildir. ABD'nin Venezuela'da seçilmiş devlet başkanına karşı başarısız bir darbe girişiminde bulunması, ardından Başkan Chavez'e karşı muhalefeti desteklediğini açıklaması, bu ülkenin ne oranda demokrasi savunucusu olduğunu yeterince göstermektedir.

Savaşın nedenleri

Irak'ın "barış için tehdit olduğu"na -bölgede barışın olmaması bir yana- kimse inanmıyor. ABD ve İngiltere'nin Irak'a yönelik saldırısının asıl amacının petrol olduğu savunuluyor. Irak -Suudi Arabistan'dan sonra dünyanın ikinci büyük petrol rezervine sahiptir. Bu rezervin denetim altına alınması isteği savaşın önemli nedenlerinden birisidir. Belirtmek gerek, Venezuelada dünyanın 5. büyük petrol üreticisidir. ABD'nin bu ülkeye yönelik "ilgisi"nin ve anlaşılmadığı devlet başkanını devirmeye çalışmasının başlıca nedeni de petrole yatmaktadır. On yıl sonra Kazakistan'ın -üretim kapasitesi olarak- Venezuela'nın yerini alacağı tahmin edilmektedir. ABD'nin Hazar Denizi petrollerine olan ilgisi, bölgenin iki bü-

yük petrol üreticisi olan Azerbaycan ve Kazakistan'a yönelik faaliyetleriyle -ilkinde Türkiye aracılığıyla ikincisinde doğrudan- kendisini göstermektedir.

Irak'a yönelik saldırının tek nedeni petrol değildir. İki önemli neden daha vardır:

Birincisi; ABD ve İngiltere'nin Ortadoğu'ya iyice yerleşmesi ve bölge haritasının yeniden düzenlenmesi söz konusudur. Irak'a yönelik saldırıya ilişkin olarak yapıldığı söylenen askeri hazırlıklar, bu ülkenin askeri potansiyeli dikkate alındığında gerekli olandan oldukça fazladır. Savaş, Irak'ın denetim altına alınmasıyla bitmeyecektir, ardından İran'a yönelik saldırı hedeflenmektedir. İran, hem önemli bir petrol üreticisidir hem de Rusya Federasyonu'nun bölgedeki en önemli müttefikidir. ABD'nin amaçlarının destekleyicisi olan İsrail için de -İsrail Genelkurmayının açıklamasına göre- "bölge barışını tehdit eden en büyük güç" Irak değil, İran'dır.

Dünyanın en büyük gücü olmak, zorunlu olarak bu konumunu sürekli kılmak çabasını da içerir. ABD'nin stratejisinin önemli bileşenlerinden bir tanesini, olası seçeneklerin güçlenmesinin engellenmesi oluşturur. ABD, bu amaçla yıllardan beri Rusya Federasyonu (RF) ile uğraşmaktadır. Yugoslavya Savaşı'nın önemli nedenlerinden bir tanesi de bu ülkenin Balkanlar'daki son ittifakını ortadan kaldırmaktır. Daha sonra bu ülkenin Orta Asya ve Kafkaslardaki etkinliğinin azalmasına çalışılmış; ABD, Afganistan Savaşı'yla birlikte bazı Orta Asya ülkelerinde askeri üsler kurarak, Gürcistan'a birkaç yüz askeri uzman yerleştirerek bu amacına yönelik önemli adımlar atmıştır. Rusya Federasyonu'nun zayıflatılması, bağlantılarının kopartılması gereken diğer alan ise Ortadoğu'dur.

ABD'nin planları ve bununla ilişkili saldırıları amacına ulaşırsa eğer, Ortadoğu'nun ardından Orta Asya ve Çin Halk Cumhuriyeti üzerinde egemenlik sağlamak gündeme gelecektir. Irak'a yönelik saldırı, geniş bir bölgeye yayılacak olan savaşın ilk adımıdır. Bu nedenle, Irak Savaşı'nı kendi başına ele almak doğru değildir.

İkincisi; II. Bush yönetimi ABD ekonomisinin durgunluktan çıkarılabilmesi için Reagan döneminde yapılanın benzeri bir uygulamaya yönelmiştir: Kısaca "askeri Keynescilik" olarak da adlandırılan bu ekonomik politikaya göre, devletin büyük askeri harcamaları ekonomik durgunluğun aşılmasındaki ana etken olacaktır. ABD, bu nedenle, yakın tarihinin en büyük askeri bütçesini uygulamaya koymuştur. Bu dev bütçe gerçekte bir savaş bütçesidir. Yeni silahların geliştirilmesi, bu silahların denenmesini de içerir. Dev askeri harcamalar hiçbir zaman ABD ordusunun dünyanın de-

ğişik bölgelerine dağılmış üslerde oturması için yapılmaz. Savaşlar, uygulanan ekonomik politikanın doğal uzantısıdır. Liberal küreselleşmeye karşı hareketin de açık bir şekilde gördüğü gibi; savaş, kapitalist küreselleşmenin ayrılmaz bir parçasıdır.

ABD eski Dışişleri Bakanı M. Albright'ın yarıdmcısının veciz biçimde ifade ettiği gibi: **"Piyasanın görünmeyen eli ancak görünen bir yumruğun varlığında işlevini yerine getirebilir. Bu yumruk da ABD ordusudur."** Savaş, ABD çıkarlarının ve hayat tarzının bütün dünyaya yayılabilmesinin en önemli aracı olarak değerlendirilmektedir.

Yugoslavya ve Afganistan savaşları ABD'nin dünya egemenliğinin -sadece genelde değil, her bölgede ayrı ayrı- oluşmasının hazırlık aşamaları olarak değerlendirilebilir. Irak Savaşı, geniş ve önemli bir bölgenin yeniden düzenlenmesini içerdiğinden, bu sürecin asıl başlangıcı olacaktır.

Savaşa karşı tutum

Savaşın nedenleri, bu savaşa karşı tutumu da belirler. Sadece sosyalistler değil, birçok ülkedeki sosyal demokratlar, Yeşiller ve İslamcı gruplar da bu savaşı reddetmektedir. ABD'nin egemenliğini -müttefikleriyle birlikte- yaygınlaştırma çabasını desteklemek bize düşmez.

Irak Savaşı birçok ülkede barış hareketinin yeniden doğmasına da yol açmıştır. Yugoslavya ve Afganistan savaşlarında tarafsız kalan ya da savaş onaylayan birçok kişi ve kuruluş, Irak'a yönelik saldırıya karşı çıkmaktadır.

1980'li yılların ikinci yarısında Avrupa ülkelerine ABD atom roketlerinin yerleştirilmek istenmesiyle doruğuna ulaşan barış hareketi, 15 yıl sonra yeniden birkaç yüzbin kişiyle gösteri yapabilmektedir. Yeni kesimlerin barış hareketine katılması sözkonusudur. ABD ile birlikte her türlü savaşa katılmaya gönüllü olan İngiltere'de müslüman göçmenlerin kitlesel olarak barış gösterilerinde yer alması, bu ülkedeki barış hareketinin gücünü artırmasında önemli bir etkidir.

Türkiye'de ise barış konusu yıllardan beri ilk kez bu kadar yaygın ve geniş bir tabana sahip olmaktadır. 1950'li yılların başlarında Türkiye'nin Kore'ye asker göndermesine karşı çıkanlar az sayıda aydından ibaretti. 1970'li yıllardaki Barış Derneği'nin faaliyetleri dar bir çevrenin dışına çıkmıyordu. 1980'li yıllarda Kürtlere karşı yürütülen savaşta barışın gerekliliğinin savunulması Türk toplumunda sosyalistlerle sınırlıydı. Şimdi ise farklı bir durumla karşı karşıyayız. Örgütsüzlük ve kopukluk var, büyük kentlerde yüzbinlerce kişinin katıldığı büyük barış mitingleri yapılamadı, ama barışla ilgili eylemler Türkiye tarihinde

görülmedik ölçüde yayıldı. Sosyalistler barış eylemlerinin içinde önemli yer tutmakla birlikte, farklı kesimlerden insanların; turizmcilerin, islami grupların, esnafın ve aydınların bir bölümü de bu mücadeleye katıldılar.

Türkiye’de barış mücadelesinin ilk kez bu kadar yaygınlık kazanmasının yanı sıra, Türkiye sosyalistleri de yaklaşık 15 yıldır ilk kez nispeten geniş bir kitleyle buluşmanın olanağına kavuştular. Barış hareketi, yapısı gereği, toplumun değişik kesimlerinden insanları biraraya getirir. Türkiye’deki barış hareketinde sosyalistlerin önemli payı olmasına karşın, bu hareketin az da olsa toplumun değişik kesimlerine yayılması önemli bir gelişmedir. Bunun HADEP’in savaş konusundaki ikircimli tutumuna karşın böyle olması da ayrı bir önem taşımaktadır. Kürt sorunu ülkenin önemli sorunlarından bir tanesidir. Türkiye sosyalistleri geçmişte sık sık önemli sorunlardan bir tanesini tek sorun gibi görmek hatasına düşmüşler, sürüklenmişlerdir. Barış hareketinin gelişmesi bu sınırlılığın aşılabilmesi olanağını da birlikte getirmektedir.

Kürtler

Türkiye’de barış sorunu Kürt sorunundan apayrı bir olgu gibi ele alınamaz. Kürt halkının önemli bir bölümü, değişik devletler sınırları içinde bölünmüş olarak, ABD’nin yeniden şekillendirmek istediği bölgede yaşamaktadır. Kuzey Irak’taki özerk Kürt yönetiminin 1991’deki ilk Körfez Savaşı sonrasında oluşturulan "güvenlikli bölgede" yaşam olanağı bulabildiği açıktır.

Balkanlar, Kafkasya, Orta Asya ve Ortadoğu’da ABD’nin stratejik müttefiki olan, etkinliği İsrail’in sahip olduğu etki alanından oldukça geniş olan Türkiye ile ABD arasındaki en önemli anlaşmazlık konusu, bölgede bir Kürt devletinin kurulmasıyla ilgilidir. ABD, denetiminde olacak böyle bir devlete sıcak bakmaktadır. Irak’ın ardından hedef İran olacağından ve bu ülkede de önemli bir Kürt nüfus yaşadığından, ABD için Kürtlerin desteğini sağlamak önemlidir. Türkiye ise bölgede bir Kürt devletinin oluşmasını savaş nedeni sayacağını açıklamıştır. ABD’nin geniş bir alanda stratejik müttefiki olan Türkiye’nin talebini hiçe sayarak davranması mümkün görünmemektedir. Pazarlıklar yapılacak, Türkiye kendisi açısından işi garantiye almak için Kuzey Irak’a çok sayıda asker sokacaktır.

ABD askerlerine Türkiye üzerinden Irak’a geçiş izninin verilmesi, henüz kesinleşmemiş olmakla birlikte az olmayan sayıda ABD askerinin ülkede konuşlanacak olması, ABD ile Türkiye arasındaki pazarlıkta önemli ilerlemeler yaşandığını göstermektedir. Her durumda, Türkiye ile ABD ara-

sında Kürt devleti konusunda olan çelişkiyi kul lanma çabası başarılı olmamıştır. Mevcut güçler dengesi açısından başarılı olması da beklenemezdi.

ABD ordusu bölgede daha fazla yerleşmeyi hedeflemektedir. Bu nedenle, Türkiye ile ABD arasındaki pazarlıkta son söz söylenmemiştir. Ne ki ABD’nin Ortadoğu’dan Orta Asya ve ÇHC’ye kadar uzanan yerleşme, seçenekleri ortadan kaldırma, egemenliğini pekiştirme anlayışında Türkiye önemli bir ortak konumundadır. Türk ordusunun da ABD ile birlikte –ama geri planda kalarak-bölge ülkelerini işgale yönelmesi, Irak ve İran’da yaşayan Türk kökenlileri kışkırtarak çeşitli eylemlere yönlendirmesi muhtemeldir.

Mevcut güçler dengesi dikkate alındığında Kuzey Irak’taki özerk Kürt yönetiminin varlığını –belki biraz da güçlenerek- sürdürebilmesi en gerçekçi çözüm olarak görünmektedir.

Sonuç

Türkiye sosyalistleri ülkenin savaşa aktif veya pasif olarak katılmasına karşıdır. Türkiye’nin bölgede olası bir Kürt devletinden çekindiği için savaş istemediği saptaması geçmişte ancak bir oranda doğrudu, şimdi ise doğru yanı kalmamıştır. Türkiye olası Irak Savaşı’nda şimdiden yerini almıştır. Bu yerini alışı aynı zamanda Kürtlerle ilgili herhangi bir ABD girişimine karşı çıkmayı hedeflediği de açıktır. Türkiye’nin 1990 sonrasında bölgede değişen konumunu izlemeyenler, ülkeyi tipik bir "Üçüncü Dünya Ülkesi" olarak değerlendirenler için bu gelişme anlaşılabilir gibi görünebilir, ama durum yeterince açıktır. Türkiye özellikle son on yılda askeri olarak "bölge devleti" konumuna yükselmiştir. Burada sözü geçen bölgenin sınırları da oldukça geniştir.

Böyle bir ülkenin tarihinde ilk kez barış hareketinin sosyalistlerle sınırlı olmayan bir çevreye yayılması önemli bir gelişmedir. Türkiye’deki ve dünyadaki barış hareketi savaşı önleyemeyecek bile olsa, gösterdiği gelişme önemlidir ve gelecekte daha da büyük hareketlerin kapısını açmaktadır.

Türkiye gibi militarist geleneğin oldukça güçlü olduğu, ordunun sadece üniformalı güçten ibaret olmayıp, toplum içinde önemli bir örgütlenme düzeyine ulaştığı bir ülkede kalıcı ve güçlü bir barış hareketi oluşabilir mi? Böyle bir hareketin oluşması militarizmin yerleşmiş yapısını zorlayacağından hiç kolay değildir, ama bazı önemli adımlar atılmış durumdadır.

Türkiye’nin bu yeni dinamizmini gereğince değerlendirmesi gereken sadece Türk sosyalistleri ve ilericileri olmasa gerektir.

Niçin, kimin için ve nasıl bir birlik

Yılmaz Çamlıbel

Saygıdeğer okuyucular!

Ülke, bölge ve dünya olarak tarihi bir süreçten geçiyoruz. Bu durum herkesten çok biz Kürtleri ilgilendiriyor. Bu açıdan Kürt aydın ve politikacıları olarak tarihi bir görevle karşı karşıyayız. Halkımızın genel çıkarına hizmet etmek için, bu tarihi süreci iyi anlamak, buna uygun projeler üretmek süreci etkin biçimde katılmamız gerekiyor.

Dünya tarihine baktığımızda, zaman zaman toplumsal ilişkileri alt üst eden köklü değişim ve dönüşümlere rastlıyoruz. Böyle zamanlarda tabir caizse eski dünya yıkılıyor, yerine yeni bir dünya kuruluyor. Bu değişim ve dönüşüme uygun şekilde davranan toplumlar gelişip zenginleşirken, bunu başaramayanlar çağdışı bir yaşama mahkum oluyorlar.

Örneğin, 20. asrın ilk yarısı böyle bir tarihi dönemdi. Şayet Kürtler I. Dünya Savaşı'nda, sürece realist projelerle katılabilselerdi, bugün en azından Irak, Suriye gibi bir devlet sahibi olacaktı. Kapitalist-emperyalist sömürü yüzünden belki gelişmiş bir toplum olmayacaktı. Ama devlet sahibi olmanın avantajlarıyla, hayatın her alanında, bugünkü durumundan çok daha iyi bir düzeyde olacaktı.

Bugün o ölçekte olmasa da çok ciddi ekonomik, sosyal ve kültürel değişim ve dönüşümlerin yaşandığı bir süreçten geçiyoruz. Bu bakımdan Kürtlerin bu tarihi süreci iyi kavraması ve sürece gerçekçi, uygulanabilir projelerle katılması gerekiyor. Aksi takdirde bu tarihi fırsattan da yararlanamayacaktır.

Bundan on yıl önceye kadar, savaş politikalarının geçerli olduğu, toplumsal sorunları şiddetle çözenin popüler olduğu, iki kutuplu bir dünyada yaşıyorduk. Bu dönem, insanların sistemlerden birinin tüm değerlerine gözü kapalı yandaş, diğerine ise karşı olduğu, uzlaşmaların ihanet sayıldığı bir dönemdi.

Teknolojik gelişmeler, üretimin artması, para ve emeğin mobilize olması dünyayı adeta küçük bir kasabaya dönüştürmüş bulunuyor. Uygar insanlık ailesi, dünyadaki insan hakları ihlallerine karşı çıkıyor, ezilenlere yandaş oluyor, diktatöryel rejimleri kuşatma altına alıyor. Bunun için benmerkezci, ırkçı, şoven üniter totaliter rejimler sürekli itibar kaybediyor. Çok sesli, çok renkli, demokratik, çoğulcu yaşam anlayışı ise evrensel bir amaç haline gelmiş bulunur.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte uygar insanlar, devletin bürokratik yapısının demokratikleşmesi için mücadele etmeye başladılar. Yöneticiler, 80 yıldan beridir sürdürülen bu mücadeleyi hep baskı, zor, şiddet yöntemiyle bastırma yoluna gittiler. Özellikle Kürt muhalefeti kanla ve şiddetle bastırıldı ve zaman zaman kitlesel katliamlara uğradı. Ülke hala bürokratik jakoben, üniter, totaliter yönetim anlayışının cenderesinde debelenip duruyor.

AB'nin kapılarını Türkiye'ye aralamasıyla birlikte, Kemalist rejim biraz daha köşeye sıkışmış bulunuyor. Artık Türkiye'deki toplumsal muhalefetin yanında, küreselleşen dünya da Türkiye'yi değişim ve dönüşüme zorluyor.

Sorunun gerçek sahibi olan iç muhalefetin yanında, sürece katılan bu dış muhalefeti de doğru bir biçimde değerlendirmek gerekiyor. Ondan doğru biçimde yararlanmak gerekiyor.

Bu ve buna benzer diğer nedenlerden dolayı, son yıllarda Türkiye’de bazı konularda yoğun bir tartışma yaşanıyor. En çok tartışılan konulardan biri de birlik konusudur. Her toplumsal grup birlik olmaktan, birlikte mücadele etmekten bahsediyor.

Her toplumda, iç ve dış koşullara, toplumda meydana gelen alt yapı değişikliklerine bağlı olarak, bazı konular güncelleşerek gündemin ilk sırasına oturur. Bu konu, toplumdaki etkin kişi, kurum ve yöneticiler tarafından önüne boyuna tartışılmaya başlanır.

Konunun bilimsel bir yaklaşımla ele alınıp tartışılması, sorunun çözümü için gerçekçi, uygulanabilir projeler üretilmesi durumunda, konu güncelliğini yitirerek gündemin alt sıralarına iner. Bunu başaramayan toplumlarda ise konu, çözüm için gündemin ilk sırasında kalmaya devam eder.

Toplumsal sorunları yansız, nesnel, gerçekçi ve bilimsel bir yaklaşımla ele alarak çözme iradesi göstermeyen toplumlarda, çözülmeyen sorunlar zaman içinde kangren haline gelir. Toplum vicdanı adalet duygusunu inciten bu durum, toplumsal kesimler arasında kin, nefret ve düşmanlık duygularının yaygınlaşmasına sebep olur. Toplum kaus ve iç savaşa sürüklenir. Ülkenin maddi ve manevi değerleri erozyona uğrar. Sonuçta bu toplum tarihi gidişe uygun bir biçimde demokratikleşme ve uygar bir toplum olma şansını kaybeder.

Bu tür ülkelerdeki yöneticiler, her türlü toplumsal uzlaşmayı reddeden bir politika güderler, buna karşı çıkanları baskı altına alırlar. Toplumsal muhalefeti demokratik zeminde kalarak, yasal yollarla durdurmadıkları zamanlarda şiddet uygularlar.

Bu uygulamalar sonucunda yöneticiler, topluma yabancılaşmaya başlar. Devletle toplum arasında güven kalmaz. Yöneticiler halktan uzaklaşır, dış güçlere yanaşırlar. Bu durum onları halka karşı gaddar, dış güçlere karşı ise teslimiyetçi bir konuma sokar.

Bu tür ülkelerde yöneticiler, toplumu tek renk, tek ses haline getirmeyi amaçlayan resmi bir ideoloji oluştururlar.

Yöneticiler oluşturdukları resmi ideoloji aracılığıyla toplumun ulusal ve dini duygularını harekete geçirirken, beynsel fonksiyonlarını denetim altına alıp olabildiğince küçültürler. Toplumu aklıyla değil duygularıyla hareket eden bir konuma getirirler. Böylece toplumu sürüleştirerek daha da kolay yönetirler. Millete ne kadar çok zarar verirlirse o kadar milliyetçi olurlar. Emek ve halk düşmanlarını gizlemek için de durmadan demogoji yaparlar.

Kitlelerin gözünü boyamak için insan hakları, demokrasi, fikir özgürlüğü, sosyal hukuk devleti gibi çağdaş insanı değerlere sahip çıkarlar. Ama bunların toplumda yerleşip kökleşmemesi için de ellerinden

ne gelirse onu yaparlar.

Böylesi toplumlarda at iziyle it izi birbirine karışır. Herkesin demokrasi, insan hakları, düşünce özgürlüğü, ulusların kendi kaderini belirleme hakkı anlayışı kendine göredir. Birininki diğerine benzemez. Hatta bazen taban tabana zıtlıklar gösterir. Örneğin son günlerde Türkiye’de çokça konuşulan birlik konusundaki karmaşa, buna bir örnektir.

İşte bu yüzden bir insanın gerçek niyet ve amacını iyi anlamak için onun birlik lafının altını nasıl doldurduğuna bakmamız gerekiyor.

Bu girişten sonra yazımın esas konusuna gelmek istiyorum.

Ortadoğu’daki devletleri yönetenler, yıllardan beridir yurttaşlarına, "milli birlik ve bütünlük" içinde olmaları gerektiğini söyleyip duruyorlar. Türkiye’de de hem egemen çevreler hemde çeşitli toplumsal grupların ağzından, "birlik" kelimesi düşmüyor. Peki bu kelimeyle kim ne söylemek istiyor? Bunların savundukları, dile getirdikleri birlik neye ve kime hizmet ediyor?

Birlik, Her Derde Deva Olan Bir Tılsım Mı?

Son yıllarda Türkiye de egemen çevreler yöneticiler, kürtler, sosyalistler, dindarlar, aleviler, feministler, liberaller, birlik olmanın önemini dile getiriyorlar ve bu konuda bazı adımlar atıyorlar. Her kesim bu konunun önemi ve gerekliliğini dile getiriyor, projeler hazırlanıyor ve bazı çalışmalar yapıyor. Konunun bu kadar güncelleşip gündemin ön sıralarına çıkmasının sebebi nedir acaba? Her kesimin birlikten amacı nedir? Kimin için birlik istiyorlar? Farklı birlik anlayışının temelinde ne var? Ve en önemlisi kimin birlik anlayışı sorunları çözer? Kiminki sorunları kagren haline getirir?

En önemlisi sadece birlik oluşturmak sorunlarımızı çözer mi?

Türkiye’de savunulan birlik anlayışlarını 7 ana başlıkta toplamak mümkün. Şimdi bu anlayışları teker teker ele alıp irdeleyelim.

1-Kemalist Birlik:

Kemalizm, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşuyla birlikte oluşturulan resimi ideolojinin adıdır. Türk Devleti, Burjuva Demokratik Devrimini rehber edinmiş, küçük burjuva aydınları tarafından kurulmuştur. Oluşturulan Türk resmi ideolojisi bu iki temel faktöre göre şekillenmiştir. Bu ideolojinin temel amacı, üniter ulusal bir toplum ve devlet yaratmaktır. Yani tek ulus, tek din, tek mezhep, tek dil, tek sınıf, tek kültürlü bir birlik oluşturmaktır.

Ortadoğu dünyanın en enternasyonal coğrafyasıdır. Buraya onlarca kavim gelip yerleşmiş, devlet

kurmuş, medeniyetler yaratmıştır. Türkiye Cumhuriyeti, çok halklı, çok dinli, çok mezhepli, çok dilli ve çok kültürlü Osmanlı İmparatorluğunun yıkıntısı üzerine kurulmuştur.

Kemalistler bu renkliliğe inat hepimizi, bu üniter kalıbın içine sıkıştırmak istiyorlar. Ama 80 yıldan beridir uyguladıkları yasak, baskı, şiddet ve katliamlara rağmen, bu birliği sağlayamadılar. Son zamanlarda egemenlerin yanında bazı sol çevrelerin; Apo, PKK, KADEK ve HADEP'in tüm çabalarına rağmen Kürt halkı, bu kemalist birliğe karşı çıkmaya inatla devam ediyor.

Bilindiği gibi 80 yıldır topluma zorla dayatılan bu birlik anlayışı, bir avuç mutlu azınlığın dışında, tüm topluma zarar veriyor. Zaten bu görüş sahiplerinin amacı toplumsal bir birlik sağlamaktan ziyade, kurulu düzeni güvence altına almaktır. Örneğin bu kimseler yıllardır Kürtlerin ve sosyalistlerin önünü kesmek için islamiyeti güçlendirdiler. Örgütledikleri bu insanları din, bayrak, millet adına Kürtlerin ve sosyalistlerin üzerine saldırttılar.

Bu konuda epey de başarılı oldular. Ama elleriyle besledikleri bu kesimin güçlenip iktidar alternatifi haline gelmesi üzerine, bu seferde ilerici devrimci demokrat Kürt ve Türkleri, çağdaşlık, uygarlık adına bunlara karşı kışkırtıyorlar. Bu konuda yine başarılı olduklarını görüyoruz.

Dikkat edersek Türkiye'yi avuçları içinde tutan bu insanlar kurulu düzene karşı olan toplumsal muhalefet gruplarını birbirine karşı kışkırtarak, zaman zaman vuruşturarak ülkeyi yönetiyorlar. Bu politikalarına "iti ite kıldırarak" adını verdiklerini hepimiz biliyoruz.

2- İslami Birlik:

Kürtlerin yurdunu aralarında bölüşen devletlerdeki islami çevreler yıllardır, islami enternasyonalı adına, Kürtleri, ulusal duygu, düşünce ve eylemden uzak tutmaya çalışıyorlar. Kendilerini Türk Müslümanı, Arap ve Fars Müslümanı olarak nitelerken "Ben Kürdüm" diyen müslümanları "kavimiyetçilik"le suçluyorlar. Kürt sorununun çözümünü dile getiren müslümanları "bırakın bu bölücü sözleri elhamdülillah hepimiz müslümanız" laflarıyla uyutmaya çalışıyorlar. Kürtleri sürekli olarak ulusal kimliklerini, inanç kimliğine kurban etmeye çağırıyorlar.

Kürtlerden her bakımdan çok iyi durumda olan, Kafkas ve Balkanlar'da yaşayan müslümanların, bağımsız devlet olma haklarını savunurken, Kürt müslümanlarının sıradan insani haklarına bile sahip çıkmıyorlar. Keza, buralardaki müslümanlara yönelik baskılara, "islami dayanışma" adına karşı çıkarken, örneğin Halepçe'de, kimyasal silahlarla yok edilen müslüman Kürtleri görmemezlikten geldiler.

Bilindiği gibi faşizm başta olmak üzere, tüm ülkelerdeki sömürgeci, kapitalist, emperyalist sömürü, "sermaye,ordu ve mabet "ten oluşan saç ayağı üzerine Türkiye'de oluşturulan "Türk-İslam Sente-

zi " sayesinde islam dini, üçüncü ayak olarak, egemenlerin kayıtsız şartsız emrine sokulmuştur.

Kısacası Türk, Arap ve Fars müslümanları, Allahın dinini, kitabını mensup oldukları ulusların emrine koymuş bulunuyorlar.

Marks'ın, egemenlerin toplumu uyutmak için dini afyon gibi kullandıkları belirlemesi, başka milletler için olmasa bile, Kürtler için geçerli olduğu ortadadır.

Bu açıdan, islami bir birlik Kürt sorununu çözmez. Ayrıca müslüman olmayan, Kürtler var. Müslüman olduğu halde sünni olmayan, sünni olduğu halde haneî olmayan Kürtlerin sayısı tüm Kürt nüfusunun en az %90'nın üzerindedir.

"Bırakın ben Kürd'üm sen Türk'sün laflarını El-hamdülillah hepimiz müslümanız" lafı egemen uluslar tarafından Kürtlere kurulmuş bir tuzaktır. Bir Kürt müslümanı ile bir Türk müslümanı arasında inanç açısından elbette bir çelişki yoktur. Ama bu cemaatte bir müslümanın dili, kültürü, serbest, diğerinin yasaktır. Birinin okulu radyosu tv'si, gazete ve dergisi serbest, diğerinin ki ise yasaktır. Yani Kürt müslümanlarıyla, diğer müslümanlar arasında, ciddi bir çelişki var. Bu çelişki giderilmeden bu müslümanlar arasında kardeşliği sağlamak olanaksızdır.

Bu konuda ciddi bir çelişkiye daha dikkatinizi çekmek istiyorum. Egemenlerin tabiriyle Türkiye'deki toplumun %99'u müslümandır. Ama bu müslümanlardan bir avucu kapitalist, milyonlarcası ise kıt kanaat geçinen emekçilerdir. Yine milyonlarca işsiz müslüman var. Peki bu müslümanları sınıf çelişmesini ve sömürüsünü ortadan kaldırmadıkça kardeş yapmak mümkün müdür? Kadın müslümanla, erkek müslümanın konumu ise malum. Bu konuda ne desek azdır.

Yani toplumdaki müslümanların bir bölümü ırk, sınıf ve cins kimliğiyle sömüren, yöneten efendi konumundadır. Bir bölümü ise sömürülen ezilen horlanan köle konumundadır.

Fars, Arap ve Türk müslümanların pratiğine baktığımızda, bunların bir çok dini konuda olduğu gibi, islam enternasyonaline uygun bir düşünüş davranış içinde olmadıklarını görüyoruz. İslami kardeşliğin gerekliliğini yerine getirmediklerini görüyoruz.

Herkese farklı uygulanan islami enternasyonal anlayışına başka bir örnek vermek istiyorum.

Kürtlerin devlet sahibi olmalarına bazı islami çevrelerin gösterdiği tepki faşistlerinkinden farklı değil. Onlara göre Kürt devleti kurma, müslümanları bölüp parçalamaktır.

Ama onlar, 15 civarındaki Arap devletini, islami parçalama olarak görmezler. Müslüman Çeçen, Arnavut, Abaza, Boşnak vs. Halkların bağımsız devlet olmalarını söylerler. Bu müslümanlara göre Kürt devletine karşı olmak islamın altıncı şartıdır.

İşte böylesine köklü çelişkiler içinde olan bir toplumu, islami bir birlikte nasıl yan yana getirebiliriz? Bunun yapılması halinde Kürtlerin, emekçilerin ve kadınların zararlı, Türk ve kapitalistlerin ise (gayri müslümanlar dahil) yararlı çıkacağı ortadadır.

3- Sosyalist Birlik:

Milli Demokratik Devrimini yapıp, ulus devletini kurmuş bir ulusun, sosyalistlerin temel sorunu, elbetteki sınıf mücadelesidir, sosyalizmi inşaa etmektir. Bu açıdan onlar için sözkonusu olan birlik, sosyalist birliktir.

Ancak temel çelişkisi ulusal sorun olan bir halkın sosyalistlerine "bırakın Türklüğü Kürtlüğü elhemdülillah hepimiz müslümanız," gibi "hepimiz sosyalistiz" demek de başka bir hedef şaşırtmacadır.

Elbette bir Kürt sosyalisti ile bir Türk sosyalisti arasında sınıf kimliği açısından bir çatışma yoktur. Ama başka önemli bir kimlik çelişkisi vardır. Türk sosyalistlerinin dili, kültürü serbest, Kürt sosyalistlerinin ki ise yasaktır. Yani Kürt sosyalistleri, Türk sosyalistlerinin sahip olduğu birçok temel insani haklardan yoksundur.

Üstelik sosyalist enternasyonal, islami enternasyonalden farklı olarak, egemen ulusa mensup sosyalistlere özel bir görev vermiştir. Buna göre, ezen ulusun sosyalistleri bağımsız devlet kurma başta olmak üzere, ezilen ulusun tüm insani ve ulusal haklarının kararlı bir savunucusu olmak zorundadırlar. Tüm Marksist ustalara göre, böyle davranmayan bir insan sosyalist değil, ezen ulus milliyetçisidir.

Yine bir avuç insanın dışında, tüm Türk sosyalistleri, Kürt kimliğine sahip çıkan Kürt sosyalistlerini ırkçılıkla suçlamaktadırlar. Kendilerini "Türk Solu" olarak nitelendiren bu kişiler, "ben bir Kürt sosyalistiyim" diyenleri milliyetçi olmakla suçlamaktadırlar. Bu kişiler her zaman her yerde bir Kürt devletinin kurulmasını emperyalizmin oyununa gelmek biçiminde değerlendiriyorlar. Kendi ülkelerindeki emperyalist ilişkileri görmemezlikten gelip sosyalist, liberal, milliyetçi ve dindar tüm Kürtlerin emperyalizme karşı savaşmasını istiyorlar. Emperyalist çelişkiyi gündemimizin ilk sırasına almamızı istiyorlar.

Bir Kürt devletinin kurulması emperyalizme bağlayan bu kişiler nedense, Kıbrıs'ta, Kafkasya'da, Balkanlar'daki Türk ve islami halkların bağımsız devlet kurma çalışmalarını bu biçimde nitelendirmiyorlar.

Bu somut durum karşısında Kürt sorununun, yalnız sosyalist bir birlikle de çözülmeyeceği anlaşıyor. Nitekim bugüne kadar bu amaçla yapılan birliklerin sorun çözmek bir yana, uzun süre yaşatılmadığını da biliyoruz. Zira bu tür birliklerde sınıf mücadelesiyle, ulusal sorunun hangisinin başat çelişki olduğu sorunu tartışma ve bölünmelere neden olmuştur. Bu durum

eşyanın tabiatına uygun bir sonuçtur.

Metaryalist felsefenin temel ilkelerine uygun düşünmesi, toplumsal projelerini yansız ve nesnel bir yaklaşımla yapması gereken Türk sosyalistlerinin, Kürt sorunu konusundaki bilim dışı davranışları, elem verici bir durumdur.

4- Liberal Birlik:

Hele bu liberal birlik tam deyiimiyle evlere şenlik bir anlayış. Sanki Kürtlerin, dindarını, emekçisini, ağasını, beyini, kadınlarını, alevilerini yıllardır aşağılayan, sömüren liberal anlayış değilmiş gibi, bizleri liberal birlik kurmaya çağırıyorlar. Ülkede ve dünyadaki tüm kötülüklerin anası olan bu ideolojinin emrine girmemizi önerenlere söyleyecek fazla lafım yok.

5- Cinsel Birlik:

Ekonomik, sosyal ve toplumsal uyanış içine giren bir toplumda, cinsler arasındaki adaletsizliklere karşı kadınların da başkaldırması doğal bir durumdur. Bu konudaki saptmaları bir yana bıraktığımızda, ivme kazanan feminist hareketler sevindirici bir gelişmedir. Kürt kadınlarının da bu düşünce ve hareketlerden etkilenmesi de anlaşılır bir şeydir.

Ama bu konuda da egemenlerin ulusal ve sınıfsal baskısı ve demogojisi karşımıza çıkıyor. Örneğin herhangi bir feminist kadın Kürt olduğunu söylese, malum egemen kimlik tarafından azarlanıyor. Tıpkı dindar ve sosyalistlerin yaptıkları gibi "Bırak bu bölücülüğü, hepimiz kadınız" diyorlar. Yani egemen ulus kadınları da ırkı, dili, dini, kültürü yasak

olan ve doğurduğu çocuğa istediği ismi bile veremeyen hemcinslerinin, öteki kimliğini duymak istemiyorlar.

Kürt ve emekçi Türk kadınlarından, ırk ve sınıf kimliklerini, cins kimliklerine kurban etmelerini istiyorlar.

6- Mezhepsel Birlik:

Bu da evlere şenlik başka bir anlayış. Egemenler bu konuda da Kürtlere, emekçilere, kadınlara ustaca bir tuzak kurmuş bulunuyor. Ne yazık ki bu tuzağa düşenler oldukça fazla.

İrk, sınıf ve din gibi daha yaygın ve köklü toplumsal çelişkiler ortada dururken, bazı kimselerin

mezhepsel birlik kurma çabalarını ibretle seyrediyoruz. Ben yine Kürtlerle ilgili bölümüne dikkat çekmek istiyorum.

Egemen ulus alevileri de tıpkı Türk ırkçıları faşistler gibi, Kürt kimliğinden rahatsız oluyorlar. Onlar da egemen ulus ırkçıları gibi, "Bırakın bu Kürt,Türk laflarını hepimiz aleviyiz" deyip duruyorlar. Onlar da Kürt alevilerinden ırk kimliğini, emekçi Türk alevilerinden ise sınıf kimliğini, alevi kimliğine kurban etmelerini istiyorlar.

Bu tür alevilerin bir bölümü bilerek, bir bölümü ise bilmeyerek egemen düzenin, Kürt ulusal kimliğine yönelik yok etme politikalarına yandaş oluyor, destek veriyor. Bu uygulamanın eski sosyalist, Türk ve Kürt alevileri tarafından yürürlüğe konulmuş olması başka bir inceleme konusudur.

7- Örgütler Arası Birlik:

Zaman zaman, özellikle seçim zamanlarında farklı partiler yanyana gelerek seçim birlikleri oluşturuyorlar. Adından da anlaşılacağı gibi bu tür birlikler, düzene muhalif örgütler tarafından, kurulu düzene karşı, toplumun genel çıkarlarını korumak amacıyla kurulur. Ama bu tür birlikler genel olarak savaş dönemlerinde pratiğe geçirildiğinde ciddi kazanımlar elde edilen cephe birlikleridir.

Şimdi 7 madde halinde ele aldığımız bu birlik anlayışları üzerine biraz düşünelim.

Birbirinden farklı anlayışlara dayalı bu birliklerin hepsinde dikkat çekici bir ortaklık var. Bu anlayışlardan altısı, özünde egemen ideoloji olan Kemalizm'in üniter tekilci yapısına muhalefet etme amacını taşımaktadır. Yani onlar, resmi ideolojinin, öz kimlikleri üzerine kurduğu yasağcı, baskıcı rejimin değişmesini, demokratikleşmesini istiyorlar. Ama işin garibi kendileri karşı çıktıkları resmi ideolojiye benzer farklı bir üniter resmi ideoloji oluşturmaya çalışıyorlar.

Yani karşı çıktıkları rejimin taklitçisi durumuna düşüyorlar. Ve hepsi söz birliği etmiş gibi Kürtlerden, ulus kimliğini onların özel kimliğine kurban etmelerini istiyorlar. Bu şekilde bazıları bilerek, bazıları ise bilmeyerek şikayetçi oldukları egemen ideolojiye hizmet ediyorlar. Ona kan taşıyorlar.

Kemalistler hiç olmazsa bu işi bazı işbirlikçi Kürtler hariç, kendi öz güçleriyle yaparken, diğerleri bu işi Kürtlerin kendilerine yaptırıyorlar. Yani Kürtleri tetikçi olarak kullanıyorlar. Kürt sorununa duyarlı ve ulusal istemleri olan sosyalist, dindar, Alevi, emekçi ve feminist Kürtlerin bir bölümünün bu tuzağa düşmesi dikkat çekici, araştırılmaya değer bir konudur.

Kürt Sorunu Turnosol Kağıdıdır

Bir eriyiğin asit mi yoksa baz mı olduğunu anlamak için, içine turnosol kağıdı bastırılır. Eğer kağıdın rengi kırmızı olursa eriyik asit, mavi olursa eriyik bazdır. Kimya bilimindeki bu tesbit, hayatın diğer

alanlarında da geçerlidir. Herhangi bir konuda kimin doğru ve samimi, kimin yanlış ve art niyetli olduğunu gösteren kuşkulardır.

Örneğin, kimin gerçekten sosyalist, kimin olmadığını gösteren kıstas ulusal sorundur. Tüm Marksist ustalara göre bir insanın, üretim araçlarının ortak mülkiyetini, üretime gücü kadar katılıp, ihtiyacı kadar almasını savunmak, sosyalist olmaya yetmez. Eğer kişi, ezilen halkların, bağımsız devlet kurma hakkı başta olmak üzere ulusların kaderini özgürce belirleme hakkını savunmuyorsa, o sosyalist değil, egemen ulus milliyetçisidir.

Bence Türkiye'de bir insanın demokratik olabilmesinin kıstası da Kürt sorununa doğru bakmasıyla mümkündür. Bilim, eğitim, sağlık, basın, yayın, hukuk, sosyal devlet vs. gibi konularda demokrat olması dahil, Kürt halkının kaderini belirleme hakkını savunmayan bir kişi demokrat, çağdaş, uygar insan, aydın ilerici devrimci sayılmaz.

İşte bu yüzden biz diyoruz ki Türkiye'de mevcut tüm sorunlar, Kürt sorununa kitlenmiştir. Kürt sorunu çözülmeden, hiçbir sorun çözülemez. Kürt sorunu sadece Kürtlerin değil, aynı coğrafyada yaşayan herkesin ortak sorunudur. Küreselleşen dünyada, Kürt sorununu artık, Ortadoğu sınırlarını aşan bir dünya sorunu olmuş bulunuyor.

Bu açıdan Türkiye'de "ben durumumdan memnun değilim. Böyle yönetilmek istemiyorum. Bu düzen değişmelidir" diyen herkesin, ırkçı, şoven, asimilasyoncu, red ve inkarcı egemen ideolojiden yakasını kurtarması gerekiyor. Kürt halkının insani ve ulusal istemlerine yandaş olması gerekiyor. Herkes artık şunu çok iyi kavramalıdır: Kürt sorununun, uygar, demokrat, hümanist, çağdaş, ilerici, halkçı, devrimci olmasının turnosol kağıdıdır. Kürt halkının kaderini özgürce belirlemesini savunmayan bir insana, yukarıdaki sıfatları yakıştırmak doğru değildir.

Her Birlik İyi, Her Bölünme Kötü müdür?

Yukarıda özetlemeye çalıştığım, birbirinden farklı birlik anlayışlarına baktığımızda, her birliğin birilerine yarar sağlarken, birilerine de zarar verdiğini görüyoruz. Burada dikkat çekici olan şey, birbirinden farklı amaçlarla oluşturulan bu birliklerin tümünün, Kürt ulusal kimliği üzerinde kurduğu baskıdır. Türkiye'de uygulamaya konulmak istenen çeşitli birliklerdeki ortak amacın Kürt ulusal kimliğini sulandırmak, saptırmak, zayıflatmak ve süreç içinde yok etmek olduğu ortadadır. O zaman yapılacak şey hangi birliğin Kürtlere yarar getirdiğini teşhis etmek ve onu pratiğe geçirmenin yollarını aramaktır.

Konunun daha iyi anlaşılması için yakın tarihten iki örnek vermek istiyorum. Bir zamanlar Türk-İş, işçi sınıfını bünyesinde barındıran tek sendikaydı. Yani Türkiye proleteryaasının ekonomik birliğini sağlamış bir sendikaydı. Ama bu birlik sarı sendikacılığın temsilciliğini yapan bir birlikti.

İşçiler bu işbirlikçi yapıya süreç içinde karşı çık-

maya başladılar. Sendika yönetimine muhalefet giderek yaygınlaşmaya, örgüt içi mücadele giderek yükselmeye başladı. Örgüt içi mücadele ile Türk-İş'in, sarı sendikacılık anlayışının değiştirilmesinin mümkün olmadığı anlaşıldı. Maden-İş, Cam-İş, Petrol-İş gibi bazı sendikaların öncülüğünde bir bölünme hareketi başlatıldı. Sonuçta sınıf sendikacılığını kendine politika olarak seçen DİSK kuruldu.

Birçok insan, DİSK'in kuruluşunu, Türkiye işçi sınıfına zarar veren, bölücü bir hareket olarak niteledi. Ama zaman içinde bu bölünmenin işçi sınıfına zarar değil yarar getirdiği görüldü. DİSK'in sınıf çıkarını öne alan sendikacılık anlayışı ve mücadelesi, yalnız DİSK üyelerine değil, sarı sendikacılığını sürdüren Türk-İş'e bağlı işçilere bile, çok şeyler kazandırdığı görüldü.

1960 yılından itibaren Türk ve Kürt sosyalistleri, aynı örgütler içinde çalışıyorlardı. Ama zamanla "ulusal sorun" konusunda farklı düşündükleri ortaya çıktı. Bunun üzerine, İlk kez 1974 yılı sonunda bir grup Kürt sosyalisti, Türk yoldaşlarından ayrılıp "Özgürlük Yolu" ismiyle tanınan bağımsız Kürt sosyalist hareketini başlattılar.

O zaman da birçok Marksist kişi, örgüt ve hatta devlet, bu ayrılmanın sosyalist enternasyonele aykırı olduğunu söyledi ve Türkiye proleteryasını bölen Bund'çu bir hareket olarak değerlendirdi.

Zamanla bu bölünmenin tam tersine, her iki halka ve onun proleteryasına zarar vermediğini, aksine çok şey kazandırdığı görüldü. Bu bölünme hareketi yalnız Kürt sosyalistlerine değil, Kürt sosyal demokrat, liberal, Alevi ve hatta müslümanlarına bile çok şey kazandırdı. Kürt ulusal mücadelesinin bugüne ulaşmasına hizmet etti. Ona ivme kazandırdı.

O halde, şu konunun altını birkez daha çizmek gerekiyor. Birlik olsun da nasıl olursa olsun görüşü yanlış ve ayrıca çok tehlikeli bir anlayıştır. Geçmişten günümüze kadar yapılan yanlış birliklerin, Kürt ulusal mücadelesine nasıl zarar verdiğini unutmamalıyız. Günümüzde hala, bu tür birlikleri savunulara karşı kararlı bir mücadele vermeyiz gerekiyor.

Yukarıda özetlediğim birliklerin temel hedefi, Kürt ulusal kimliğidir. Hepsı bizden aynı şeyi istiyorlar. Bize diyorlar ki "Kürt kimliğinizi sınıf, cins, din ve mezhep kimliğinize kurban edin." Bizden ulusal kimliğimizi öldürmemizi istiyorlar. Kısacası kendimizi öldürmemiz için, bizi tetikçi olarak kullanıyorlar.

İmralı süreciyle birlikte Apo, PKK, KADEK ve HADEP, eşgüdüm halinde Kürt ulusal muhalefetini bu tuzağın içine çekmeye çalışıyorlar. Onların 15 yıl süren silahlı mücadele projeleriyle 35 bin seçme Kürt genci yaşamını yitirdi. Onlar şimdi, barış, demokratik diyalog, uzlaşma, Türkiye Partisi, yani Demokratik Cumhuriyet projesiyle 20 milyon Kürd'ün yok edilmesini planlıyorlar.

Bu durum karşısında aydın, politikacı, Kürt sorununu kendine dert edinmiş insanlar olarak ne yapmalıyız? Eğer kurulacak bir Kürt birliği ile bu sorunu

çözeceğimize inanıyorsak, o zaman bu birliğin temel amacı, ilke ve programının ne olması gerektiği konusunda düşünmemiz, tartışmamız ve netleşmemiz gerekiyor.

Buna doğru bir cevap vermek için bence, kendimiz, toplumumuz, politikamız, yenilgilerimiz konusunda biraz daha düşünmemiz gerekiyor. Kafamızdaki bilgileri masa üzerine koyup, bunları yeniden gözden geçirmemiz gerekiyor. Kafamızda depolanmış bilgi, beceri, deneyimleri, daha nesnel yansız ve bilimsel bir yaklaşımla bir kere daha gözden geçirip rafa yeni den dizmemiz gerekiyor.

Bu konuda önemsedğim, dikkate alınması gerektiğine inandığım birkaç temel konuyu sizlerle paylaşmak istiyorum.

Kafa Bulandıran Bir Konu, Kimlik Karmaşası

Dünyanın neresinde ve hangi toplumda yaşarsa yaşasın bir insan, her zaman birden fazla kimliğe sahiptir. Her insan, yaşadığı toplumda bir kimliğiyle yöneten, başka bir kimliği ile yönetilen durumundadır. Bir kimliğiyle sömüren, diğerleriyle sömürülen, bir kimliğiyle efendi, diğer bir kimliğiyle ise köle konumundadır.

Herhangi bir adamın toplumsal konumunu sosyal statüsünü belirleyen temel kimlikleri ırk, sınıf, cins, renk, ideolojik ve inançsal kimliklerdir. Meslek, cinsel tercih, giyim kuşam anlayışı, mutfak zevki, eğitim durumu, müzik ve futbol taraftarlığı vs. gibi onlarca kimlik de, keza insanları birbirinden farklı konuma getiren yan kimliklerdir.

Bu çoğulcu kimlikler arasındaki çelişkiler yüzünden, insanların kafası genellikle karmakarışıktır. Ego menler, okul, mabet, kışla, basın yayın kurumları aracılığıyla bu konuyu bilinçli olarak daha da karışık hale getirirler. Bu kimlik karmaşasından yararlanıp, toplumsal grupları birbirine karşı kışkırtarak, gerektiğinde vurularak toplumu daha da kolay yönetirler.

Örneğin, Türkiye'de emekçi bir Türk kadını sınıf ve cins kimliğinden dolayı kurulu düzene karşı çıkarırken, Kürt sorununda kurulu düzeni savunabilmektedir. Alevi bir Kürt kapitalisti ise, ırk ve mezhep kimliğinden dolayı düzene karşı çıkarken, sınıf konusunda düzene sahip çıkabilmektedir.

İşte bu kimlik karmaşası yüzünden milyonlarca insan, ekonomik, sosyal ve siyasal mücadele sürecinde çoğunlukla yanlış yerde saf tutarlar. Böylece değişmesini istedikleri kurulu düzene yandaş olurlar. Onun yaşamasına katkı sunarlar.

Peki, Bu Kimlik Karmaşasından Nasıl Kurtulabiliriz?

Bu karmaşadan kurtulmak için iki konuda kafamızı netleştirmemiz gerekiyor. Bunun için her şeyden evvel, kimliklerimiz arasındaki çelişkileri, önem sırasına göre bir sıralamaya tabi tutmamız gerekir. Zira mücadeleden başarıyla çıkmanın temel şartlarından biri de temel çelişkiyle diğerlerini belirlemek ve te-

mel çelişkiyi gündemin ilk sırasına koymaktır. Çünkü ancak bu şekilde doğruyu eğriden ayırabilir, dolayısıyla doğru birliğin ne olduğuna karar verebiliriz. Şimdi bunu yapmaya çalışalım.

Sağcı-solcu, dindar-ateist, Sunni-Alevi, kadın-erkek tüm Kürtler, bir Kürt sorunun olduğunu ve bunun çözülmesi gerektiğini söylüyorlar. Zira Kürt sorunu, tüm Kürtlerin ortak bir sorunudur. O zaman doğru birlik, tüm Kürtleri kucaklayan bir birlik olabilir.

Sağ ideolojiyi temel alan bir birliğe solcular, sol ideolojiyi temel alan bir birliğe ise sağcılar katılmaz. İslami bir birliğe dindar olmayanlarla, müslüman olmayan Kürtler katılmazlar. Sünni bir birliğe Aleviler, Alevi bir birliğe ise Sünniler katılmazlar. Erkek egemen bir birliğe kadınlar, kadın egemen bir birliğe ise erkekler katılmaz.

Kısacası tüm Kürtleri bir sınıf, cins, dil, kültür, din ve mezhep kimliğinin içine sıkıştırıp muhafaza edemeyiz. Ama tüm Kürtleri, Kürt kimliğinin geniş alanı içinde yanyana getirebiliriz.

Zaten bir insan, ulus kimliği hariç, tüm kimliklerini değiştirebiliyor. Örneğin bir insan dinini, mezhebini, ideolojisini, sınıfını, hatta bıçağın altına yatıp cinsiyetini bile değiştirebiliyor. Ama hiçbir insan ırkını, milliyetini değiştiremez.

Üniterlik mi, Çoğulculuk mu?

Yukarıdaki çelişkilerimizi, üniter bir anlayışla mı, yoksa çoğulcu bir anlayışla mı, çözmeliyiz? Zira bu sorunun cevabı, kafalardaki karmaşayı çözecek ikinci önemli faktördür.

Geri kalmışlık zincirini kırıp sanayileşmeyen ülkelerdeki egemen çevreler toplumu, oluşturulan resmi ideolojinin dar çerçevesine sıkıştırarak yönetmeye çalışıyorlar.

Bu onları kaçınılmaz olarak, bazı kimliklere yandaş olmaya, diğerleri üzerinde baskı kurmaya itiyor. Bu uygulama sonucunda toplumsal gruplar arasında, kin ve düşmanlık duyguları oluşuyor. Başkalarına güvenmeme, içe kapanarak cemaatleşme, entegre olmaya karşı çıkma gibi eğilimler pekiyor. Toplum, hep gerilim ve güvensizlik içinde yaşamak zorunda kalıyor. Cemaatleşerek başka kimliklere karşı güvensizlik içine giren tüm toplumsal gruplar, en güçlü organizasyon olan devletin kanadı altına giriyorlar. Hepsini karşıt olduğu ve merhametine sığındığı kurulu düzende özgür olma ikilemi içine sıkışıp kalıyorlar.

Bu üniter yönetim anlayışının en çok acısını çeken Kürtlerin içinde, bu çağdışı anlayışı benimseyen aydın ve politikacıların çokluğu, insanı şaşırtacak düzeydedir. Bırakalım başka halkları, kendi ulusuna bile kan kusturan bu rejimleri taklit etmek, Kürtler açısından tarihi bir yanlışlıktır.

Türkiye'de sosyalistler, müslümanlar, feministler, Alevilerin yanında bazı Kürtlerin de, Kemalist ideolojiden yakasını kurtaramamış olması büyük bir talihsizliktir.

Ortadoğudaki toplumları yöneten devletlerin ve

oluşturdıkları resmi ideolojilerin durumunu hepimiz çok iyi biliyoruz. Bu resmi ideolojiyle yönetilen ülkelerdeki zulmün, ilkeliliğin, vahşetin en iyi tanıklarından biriyiz.

O zaman, hala bu tür çağdışı rejimlerin baskıcı, inkarcı, asimilasyoncu zorba politikalarını taklit eden Kürt birey ve örgütlerine şu soruyu sormamız gerekiyor. Kemalistlerin, Baasilerin, Humeynicilerin başaramadıkları birşeyi acaba biz Kürtler başarabilir miyiz? Yani bizler liberal Kürdü sosyalist, komünist Kürtleri kapitalist yapabilir miyiz? Sünnileri Alevi veya Alevileri Sünni yapabilir miyiz? Sorani ve Dımıli lehçelerini yasaklayıp tüm Kürtleri Kurmanci konuşmaya zorlayabilir miyiz? Alevi kültürünü, Yezidi dinini ortadan kaldırabilir miyiz?

Türk, Fars ve Arap devletlerinin yıllarca yasak, baskı, terör ve kitlesel katliamlarla başaramadıklarını Kürtlerin başarabileceğini düşünenlerin bulunduğu biliyorum. O zaman bunlara ikinci bir soru sormamız gerekiyor, bu mantıkla Kürtleri yönetmenin adalet, hukuk, vicdan, din, iman ve insanlıkla bir ilgisi olabilir mi? Diyelim ki böyle bir siyasi öncülük sonucunda Kürtler bağımsız bir devlet kurmuş olsa, acaba böyle bir devlet yönetiminde Kürt halkı barış, mutluluk ve refaha kavuşabilir mi? Düşüncenin suç olduğu, bilim, sanat, eğitim, basın ve yayın kurumlarının Kürt devletinin resmi ideolojisinin denetiminde olduğu bir devlet içinde, Kürt halkı mutlu olabilir mi? Bizimle yaşayan diğer halklar mutlu olabilirler mi?

Çeşitli halk, sınıf, cins, dil, kültür, din ve mezhepten oluşan Kürt toplumunu oluşturulan Kürt resmi ideolojisiyle yönetmek bizi nerelere sürükler acaba? Bunun sonuçları üzerinde çok düşünmemiz gerekiyor.

Örneğin ülkemizde yaşayan Türk, Arap, Çerkez, Laz, Gürcülere "Hepiniz Kürtsünüz çocuklarınız ancak Kürt diliyle eğitim görebilir. Sizler ana dilinizde kurs açamazsınız, müzik kaseti dolduramazsınız, radyo-tv, okul açamazsınız" mı diyeceğiz? Buna karşı çıkanlara işkence mi yapacağız? Kürt resmi ideolojisiyle yönettiğimiz bilim yuvalarına karşı çıkan üniversite öğrencilerini hapse mi koyacağız? Tiyatro, sinema, resim, müzik eserlerinin bazılarını yasaklayarak sanatçıları susturacak mıyız?

Ve en önemlisi bunu yaparak Kürt ve onunla beraber yaşayan halkları mutlu edebilecek miyiz? Ülkeyi geri kalmışlık zincirinden kurtarabilecek miyiz?

"Hele bir devlet kuralım bunları o zaman düşünerüz." demek soruya cevap vermekten kaçmaktır. Çoğulculuk mu, üniterlik mi? Bunun cevabını hemen şimdi vermemiz gerekiyor. Çünkü verilecek cevap, şu andaki ve yarınlardaki çalışmalarımızın oturacağı ideolojik, politik anlayışımızın temeli olacaktır.

Günümüz dünyasında artık resmi ideolojiye

dayalı üniter bir devlet yapısıyla insanları yönetmek iflas etmiş bulunuyor. Çağdışı olan bu politik anlayış, tarihin çöplüğüne atılmış bulunuyor. Çok renkli, çok sesli, katılımcı, paylaşımcı yönetim anlayışı günümüzdeki uygar insanlık ailesinin temel amacı haline gelmiş bulunuyor. Böyle bir yaşam ise ancak çoğulcu bir kültürel yapı içinde yerleşir ve büyür.

Çoğulculuk Başbozukluk, Kaos veya Anarşi midir?

Düşünmenin, düşüncüyü örgütlemenin serbest, var olan tüm ulus, etnik azınlık, sınıf, cins, kültür ve her türlü insani farklılıkların başbozukluk biçiminde değerlendiren insanların sayısı oldukça fazladır. Bunlara göre, bu tür toplumlarda her kafadan bir ses çıkar, toplumsal düzen sağlanamaz, devlet otoritesi yok olur, toplum kaos ve anarşiye sürüklenir.

Bu mantık diktatöryel rejimlerin dört elle sarıldığı idealist felsefenin tipik bir yansımasıdır. Malum, idealist felsefeye göre düşünen kişiler hayatı siyah-beyaz olarak algırlar. Oysa ki doğa ve toplumsal yaşam zannedildiğinden daha çok renkli ve daha az karmaşıktır. Herşey bir çelişkiler yumağıdır. İdealist felsefe çerçevesinden dünyaya bakan bir kişi, hayatın bu karmaşasını göremez algılayamaz. Dolayısıyla da toplumsal sorunları çözecek projeler yapamaz.

İşte bu yüzdendir ki bazı insanlar örneğin çok sesli müziği algılamaz, dolayısıyla da sevmeyiz. Farklı enstrümanların çıkardığı farklı seslerden oluşan bir senfoniye gürültü olarak niteler.

İdealist felsefeye göre düşünen bu tür insanlar, çok sesli müzik örneğinde olduğu gibi, siyasi yaşamdaki çoğulculuğu da anarşi biçiminde yorumlarlar. Çok ideolojili, çok partili, çok renkli ve çok sesli siyasi yaşamı başbozukluk ve devlet otoritesini yok eden bir faktör olarak değerlendirirler.

Çok sesli bir müzikte her enstrümanın, diğerlerinden farklı bir ses çıkardığı doğrudur. Ama orkestrayı yöneten mayistranın çubuğu, bu farklı sesleri birbiriyle uyumlu hale getirerek müziği, insan beyinini ve ruhunu renklendiren bir armoniye dönüştürür.

Çoğulcu bir anlayışla yönetilen bir toplumdaki devlet aygıtı da, tıpkı bir mayistro gibi tüm birey ve toplumsal grupların, birbirlerinden farklı istem ve özelliklerini, birbirleriyle uyumlu hale getirir. Böyle bir toplumda, her birey ve toplumsal grup başkalarının özgürlüklerine saygı göstererek gönlünce ve özgürce yaşar.

Her kişi ve toplumsal grup, kapılarını diğerlerine açık tutar. Farklı dil, kültür, din ve mezhepten olan insanlar, birbirleriyle etkileşim içine girerler. Bunun sonucunda insanların maddi ve manevi dünyası zenginleşir, renklenir. İnsanların ruhu ve beyni daha da yaratıcı bir hale gelir. Toplumdaki maddi ve manevi üretim artar.

Bu genel tespitlerden sonra artık Kürtler arasındaki birliğin nasıl olması gerektiği konusunu ele alabiliriz. Bence bu birliğin temel ilkelerini, şu şekilde

sıralamak mümkündür:

1- Kürt sorunu, ulusal bir sorundur. Kürt toplumu da, dünyanın en renkli coğrafyası olan, Ortadoğu'nun bir parçasıdır. Çok halklı, çok sınıflı, çok dilli çok kültürlü, çok din ve mezhepli olan Kürt toplumsal yapısı da bir çelişkiler yumağıdır. Bu ilmkilerin teker teker çözülmesi gerekir.

İşe hangi ilmkitten başlanıp, hangisiyle devam edileceğine karar vermek çok önemlidir. Bu konuda doğru karar verme ustalığını gösterenler ancak sorunu çözebilir.

Açıktır ki işe Kürt sorununun temeli olan ulusal çelişkiden başlamak gerekir. Çünkü Kürt sorunu, tüm Kürtlerin temel insani ve ulusal haklarına sahip olma ve nasıl yaşayacağına karar verme sorunudur.

O halde birliğin temel ilkelerinden birincisi; Kürt ulusal çıkarlarını her türlü çıkarın önüne koymaktır.

2- Kürt ulusal çıkarını herşeyin önüne koymayı, diğer kimliklerin ulusal kimliğe kurban edilmesi biçiminde anlamamak gerekir. Kürt toplumunda haksızlığa uğrayan toplumsal gruplar, öznel kimlikleriyle ilgili hak, adalet, eşitlik istemlerini dile getirmek ve bunları elde etmek için örgütlenmekten ve mücadeleden vazgeçmemelidirler.

Her Kürt bireyi ırk, sınıf, cins, dil, kültür, din ve mezhep kimliklerini özgürce ve gönlünce yaşamayı hedef almalıdır. Ancak bu mücadeleyi yaparken, ulusal çıkara zarar verecek davranışlardan kaçınılmalıdır.

Kurulacak birliğin ikinci önemli ilkesi, Kürt toplumunda mevcut tüm halk, sınıf, cins, dil, kültür, din ve mezheplerin eşitliğine dayalı, çoğulcu, demokratik bir yönetim anlayışını benimsemektir.

3- Zaten böylesi bir uzlaşma, ancak katılımcı, barışçı, demokrat, çoğulcu bir kültürel doku içinde sağlanabilir. Bunun için birliğin vazgeçilmez temel ilkelerinden biri böylesi bir kültürel dokunun toplumda yerleşip kökleşmesine çaba sarfetmek, totaliter, jakoben, üniter anlayışlara karşı kararlı bir mücadele yürütmek olmalıdır.

4- Birlik, diğer parçalardaki Kürt hareketleriyle, içişlerine karışmama temelinde, dostça ilişkiler içinde olmalıdır. Farklı düşünen, kişi, kurum ve partilere ideolojik ve politik eleştiriler yapmalı, ancak bunu yaparken, ülkemizi aralarında bölüşen bölge devletleriyle aynı paralele düşmemeye özen göstermelidir.

5- Birlik, kendini ulusal kimlik içine hapsedip cemaatleşmemeye de özen göstermelidir. Kendi dışındaki düzen karşıtı muhalefet gruplarıyla, toplumun genel çıkarları için, iş ve güç birliği içinde olmalıdır. Kuracağı bu tür dostane ilişkilerle, Kürt düşmanı görüş ve eğilimlere karşı uyarı görevini yapmalıdır.

Türkiye'de tüm sorunların, Kürt sorununa kilitlendiğine, sorunun çözülmesinin, egemenlerin söylediği gibi zarar değil, yarar getireceğini kavratmaya çalışmalıdır. Kürt istemlerinin haklılığını anlatıp yurtta-ki ve dünyadaki tüm hümaniter kişi ve kurumlarla dostluk ilişkisi içinde olmaya özen göstermelidir.

6- Ancak, diyalog, etkileşim ve uzlaşma adına,

dünya halklarını sömüren, zayıf konumdaki toplumsal grupları baskı altında tutan düzen yanlısı kurum ve partilerin güdümüne girmemeye özen göstermelidir. Yandaş veya karşıt olup olmama, "Mazlumdan yana, zalime karşı olma" ilkesi üstüne oturtulmalıdır.

Bu listeyi daha da uzatmak mümkün. Ancak konuyu burada kesip, yakın tarihte, Kürtler arasında birlik konusunda yapılan çalışmalara kısaca değinmek istiyorum. Zira geçmişini iyi bilmeyen geleceğini de doğru şekillendiremez. Sorun çözen projeler ancak, geçmişin yanlışlıklarına düşmeden yapılabilir.

Kalıcı bir Kürt ulusal birliği oluşturmamızın 200 yıllık bir geçmişi var. Tarih boyunca kurulmuş tüm Kürt örgütlerini tüzük ve programlarında, yazılan kitaplarda, yapılan ulusal savaşlar ve yaşanan yenilgiler üzerine yapılan tartışmaların hepsinde, bu özlem ve istem dile getiriliyor.

Sayırsız yenilgilerin yaşandığı bu süreç içinde, Kürt ulusal mücadelesi bazı kazanımlar da elde etti şüphesiz. Bu 200 yıl içinde, ulusal mücadelesine emek veren milyonlarca Kürt insanın sayesinde, bugün, hayatın her alanında, geçmişe göre çok daha iyi bir konumdayız.

Halkımızdaki toplumsal uyanış, kaderini belirleme konusundaki istek ve kararlılık daha da belirgin hale gelmiş bulunuyor. Bugün, içinde bulunduğumuz iç ve dış koşullar, gerçekçi ve uygulanabilir bir proje yapmamız halinde, çok ciddi kazanımlar elde etmimize uygundur.

Gerek yurtiçinde, gerekse yurtdışında, içinde bulunduğumuz koşulları, bilimsel bir açıdan değerlendiren ve buna uygun projeler için somut adımlar atan insanların giderek çoğalması, geleceğe umutla bakmamız gerektiğini gösteriyor.

Kürt sorununu kendine dert edinmiş tüm Kürtlerin, bu süreçte yapılan çalışmaları izleyip bir karara varması, bu ağır yükün altına omuz vermesi gerekiyor.

Ben şimdi, son 25 yıllık zaman dilimi içinde, Kürtler arasında yapılan, birlik çalışmalarını kısaca hatırlatmak istiyorum.

Kürtler arasındaki ilk birlik, Özgürlük Yolu, DDKD ve KUK arasında, Ulusal Demokratik Güç Birliği-UDG adıyla 1979 yılında kuruldu. Daha sonra 12 Eylül Faşist Askeri Cuntası'nın iktidarı darbeyle ele geçirmesi üzerine, yurtdışın da kaçan Kürtler 1988 yılında TEVGER'i kurdular. Ama bu birlikler uzun ömürlü olmadı.

1990'lardan sonra, Kürtler arasında bir yakınlaşma oldu. Ortak legal bir parti kurma çalışmaları başlatıldı. Bu amaçla 1990'da Halkın Emek Partisi (HEP) kuruldu. Bu parti kısa dönemde büyük bir itibar ve taraftar kazandı. Ama Kürt sorununu silahlı mücadeleyle çözmek isteyenlerin partiyi ele geçirmesi sonucunda, hedeflenen sonuca ulaşılamadı. Daha sonra 1993 yılında yeni bir deneme daha yapıldı. Demokrasi Partisi (DEP) kuruldu. Aynı anlayış yüzünden bu deneme de sonuçsuz kaldı.

Daha sonra, farklı siyasi görüşten olan Kürt siyasi çevreleri arasında bir ayrışma yaşandı. 1994 yılında Halkın Demokrasi Partisi (HADEP) 1995'de Demokrasi ve Değişim Partisi (DDP), 1996 yılında Demokrasi ve Barış Partisi (DBP) ve Demokratik Kitle Partisi (DKP) kuruldu. Bu partilerle de hedeflenen amaçlara ulaşmak mümkün olamadı.

1990'lardan sonra, yurtdışındaki Kürtler arasında da önemli çalışmalar yapıldı. Ve bazı adımlar atıldı. İlegal Kürt partileri arasında, farklı kanallarda yürütülen çalışmaların ortaklaştırılması konusunda bazı somut adımlar atılmaya başlandı.

Bu konuda 1993 yılında çok ciddi bir adım atıldı. PSK ile PKK arasında bir protokol imzalandı. Bu protokol gereği, iki yıl süren cephe çalışmaları ile bazı olumlu gelişmeler sağlandı. Ama PKK'nin oluşturulan her türlü organizasyona damgasını vurma biçimindeki tekilci, üniter politikası yüzünden ne yazık ki bu çalışma da kalıcı bir birliğe dönüşemedi. Bu umudun da heder edilmesi üzerine yine, Kürt siyasi partileri arasında, 1995 yılında, **Kürdistanlı Örgütler Platformu** kuruldu. Dört yıl süren çalışmalar sürecinde bildiri dağıtma, yürüyüş, turizm boykotu, konferans, panel gibi etkinliklerde bulunuldu. Bir müddet sonra Kürdistan Ulusal Platformu-Kuzey adını alan birliğin çalışmaları, Öcalan'ın yakalanması ve PKK'nin tavrındaki belirsizlik yüzünden bir yıl askıya alındı. Öcalan, ve ona endeksli politika yapan PKK'nin beklenilmeyen savrulması nedeniyle geri kalan örgütler çalışmaları yeniden başlatıldılar. Netice de 1999 yılında **Kuzey Kürdistan Ulusal Platformu (Platforma Netewayî ya Kurdistana Bakur PNK-BAKUR)** çalışmalarına yeniden başladı.

Kürt partilerinin yapmış olduğu bu çalışmaların dışında, yine çeşitli Avrupa ülkelerinde çeşitli amaçlarla kurulmuş olan demokratik kitle örgütleri, 2002 yılında yan yana gelerek, **Avrupa Kürtleri Demokratik Örgütler Koordinasyonunu (Kordinasyona Demokratik a Kurden Ewropa DEM-KURD)** kurdular.

Bu çalışmalardan başka yine, çeşitli Avrupa ülkelerinde yaşayan, farklı görüş ve düşüncelerde olan Kürt aydınları yanyana gelerek, Avrupa Kürt İnsiyatifi (insiyatifen Kurden Ewropaye İNSİYATİF) kurdular.

Üç koldan yürütülen bu çalışmaların sorumluları, 20-21 Temmuz 2002 tarihinde, İsveç'in başkenti Stockholm'da, ortak bir toplantı düzenlendiler. Yapılan toplantıda, üç koldan yürütülen birlik çalışmalarının, Kürt ulusal çıkarı için, bir çatı altında yürütülmesi kararını aldılar. Böylece **Avrupa Kürt Platformu (Platforma Kurden Ewropaye- PLATFORM)** kuruldu.

Kürtçe, Türkçe ve İngilizce yayınlanan bildiriyle platformun kuruluşu, Kürt ve dünya kamuoyuna açıklandı. Bildiride, Kürt sorununun artık AB'nin de sorunu olduğunun, bu sorun çözülmedikçe Ortadoğuya barışın gelemeyeceğinin, sorunun çözümünde

mutlak Kürtlerin karar ve söz sahibi olmasının altı çiziliyor. Ve yapılacak çalışmalar, beş madde halinde sıralanıyor.

- 1- Avrupa ülkelerinde çalışma komiteleri oluşturmak.
- 2- Broşür, bülten yayınlamak, web sayfası oluşturmak.
- 3- Seminer, panel, konferans ve geceler düzenlemek.
- 4- Kürt diplomasisi ve lobisini oluşturmak
- 5- Avrupa'daki kürtlerin toplumsal, sosyal, kültürel ve kimlik sorunları için çalışmalar yapmak.

İmralı süreciyle Kürtlere kurulan tuzağın farkında olan Kürt aydın ve politikacıları, sürece müdahale etmek amacıyla, Kürtler arasında kalıcı bir birliğin oluşturulması amacıyla yurtiçinde de, ciddi tartışmalar yapıyor, önemli adımlar atıyorlardı. Yurtiçinde başlatılan bu çalışmalar da üç koldan yürüdü. Bu üç çalışmayla ilgili çok kısa bir bilgi vermek istiyorum.

Demokrasi Hareketi isimli girişimin öncüleri, HADEP'lilerdi. Bu kişiler, Türkiye'de mevcut sol kesimleri içine alacak bir Türkiye Partisi kurmak istiyorlardı. İmralı sürecinde oluşturulan Demokratik Cumhuriyet Projesine dayalı bu birlik anlayışı kürtler tarafından benimsenmedi. Dolayısıyla gerçekleşmedi.

İkinci girişim, kendilerini **Hür Demokratlar** adıyla tanıtan altı kişinin imzasıyla yapılan çağrı üzerine, 15-16 Ocak 2000 tarihinde Ankara'da yapılan toplantı sonucunda kurulan **Yeni Bir Siyasi Oluşum İçin Komisyon** isimli hareketti. Bu girişim, çalışmalarını yürütmek amacıyla, bir komisyon oluşturdu. Bu komisyonun yaptığı çalışmalar esnasında, birliğin temel ilkeleri ile ilgili olarak çıkan çelişkiler yüzünden, bir ilerleme kaydedilmedi.

Birlik İçin Girişim Grubu isimli üçüncü çalışma ise DBP Genel Başkanı olarak, 13 Şubat 2000 tarihinde çağrım üzerine, çeşitli görüş ve çevrelerden gelen Kürt aydın ve politikacılarının başlatığı bir çalışmaydı. Bu hareket de, çalışmaları yürütmek üzere bir komisyon oluşturdu.

Adı geçen bu iki komisyon yapılan uzun görüşmeler sonucunda çalışmalarını ortaklaşa yürütme ka-

rarını aldılar. 26 Ağustos 2000 tarihinde yapılan ortak toplantıda iki komisyon birleşti ve çalışmalarını **Demokrasi ve Kürt Sorununu Çözüm Girişimi** adıyla sürdürme kararı alıp, gerekli çalışmaları yapmak üzere ortak bir komisyon oluşturdular.

Yeni seçilen bu komisyon, başlatılan birlik hareketinin ilke ve amaçlarını kitlelere tanıtmak, halkın istem ve beklentilerini tespit etme, birlik anlayışının temel ilkelerini kitlelerle tartışarak oluşturmak amacıyla, bir yıl süren uzun ve yorucu bir çalışma yürüttü. Yurtiçinde ve yurtdışında çeşitli toplantılar, konferanslar yapıldı.

Kurumlar, kanaat önderi olan bireyler, çeşitli alanlarda yaptıkları çalışmalarla kitlelerde saygınlık kazanan Kürt aydınlarıyla ilişkiler kuruldu.

Bir yıl boyunca sürdürülen bu çalışmaları değerlendirmek amacıyla 14.15 Temmuz 2001 tarihinde Ankara'da bir Kürt Kurultayı toplandı. Toplantı sonucunda Kürt sorununun çözümünü merkezine koyan legal bir partinin kurulmasına karar verildi.

Bu karar gereğince 11 Şubat 2002 tarihinde **Hak ve Özgürlükler Partisi (HAK-PAR)** kuruldu. DBP 3 Mart 2002 tarihinde genel kongresini topladı ve HAK-PAR'a katılma kararı aldı. Görüldüğü gibi bugün, hem yurtiçinde, hem de yurtdışında, Kürt sorununun çözümü konusunda, kalıcı bir birliğin temeli atılmış bulunuyor. Buna öncülük eden aydın ve politikacılar, yurt ve dünya koşullarını bilimsel bir yaklaşımla değerlendirmeye, uygulanabilir kalıcı kazanımlar elde edilecek bir projeyi detaylandırmaya çalışıyorlar.

Bazı Kürtlere göre bu çalışmaların eksikliği veya fazlası olabilir. İlerdeki çalışmalar esnasında yanlışlıklar ve hatalar yapılabilir. Başta görülmeyen veya yeterince değerlendirmeyen sorunlar sebebiyle projenin bazı bölümlerinin revize edilmesi gerekebilir. Zaten her türlü toplumsal projelendirme ve pojenin pratiğe geçirilmesi sürecinde bu tür şeyler yaşanır. Önemli olan projenin temel ilkelerinde ciddi hataların bulunmamasıdır.

Kendini halkına karşı borçlu sayan, sorumlu tutan, Kürt sorununu kendine dert edinen her Kürd'ün, başlatılan bu çalışmalara katılması gerekiyor.

PSK ile PKK arasında bir protokol imzalandı. Bu protokol gereği, iki yıl süren cephe çalışmaları ile bazı olumlu gelişmeler sağlandı. Ama PKK'nin oluşturulan her türlü organizasyona damgasını vurma biçimindeki tekilci, üniter politikası yüzünden ne yazık ki bu çalışma da kalıcı bir birliğe dönüşemedi. Bu umudun da heder edilmesi üzerine yine, Kürt siyasi partileri arasında, 1995 yılında, Kürdistanlı Örgütler Platformu kuruldu. Dört yıl süren çalışmalar sürecinde bildiri dağıtma, yürüyüş, turizm boykotu, konferans, panel gibi etkinliklerde bulunuldu. Bir müddet sonra Kürdistan Ulusal Platformu (Kuzey) adını alan birliğin çalışmaları.

Bîranîna sedsalîya **Mela Mistefa** **Barzanî**

KALECIWAN

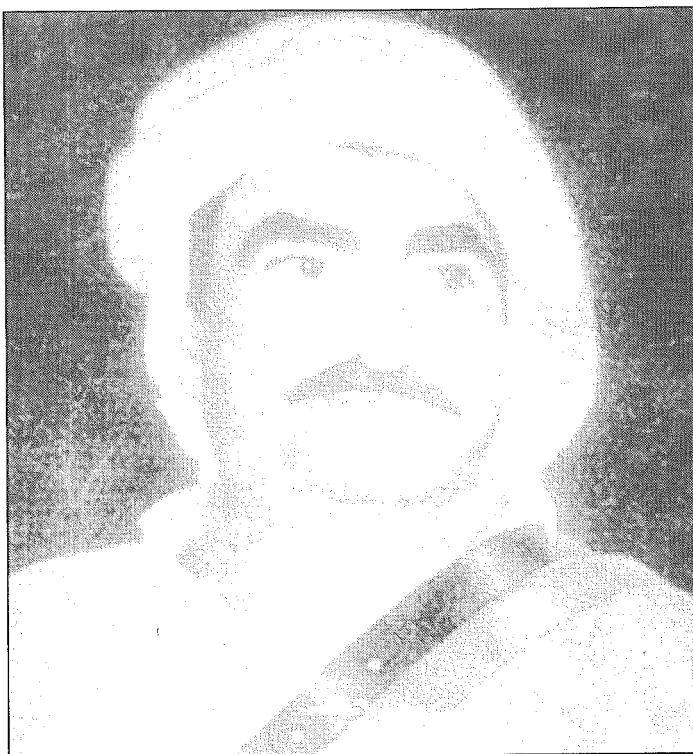
Nivîsandina jîyan û tevgera lîder û mezin û pêşkêşan ne hêsan e.

Çendî kû ji qam û qeweta min zêdebî jî, di sedsalbûyîna serokê nemir û netewî da çi ji min bê ezê bînim ziman. Hivîdarim kû xwendevanên hêja li min negrin, cesareta min bibexşînin û li kêmayî û qisurên min biborin...

Serokê Mezin 55 salin kû navê xweyê ezîz di dil û mejîyê mînda kola ye.

Ji 10 salîya xwe va ez vî navê navdar û pîroz bi şehnazî, bi îftîxar û bextewarî di kûranîya dilê xwe da xwedî dikim û wey ronîkên çavên xwe ji nevan û çevnebaran bi biryar û raman diparêzim.

Ez niha bi emrê xwe 65 salî me. Di sala 1948'an da ez hê 10 salî min navê Serokê Nemir ji babê xwe bihîst. Giregir û rûsipîyên gund li mala me şevborka xwe diborandan. Şevêkê

zivistanê bû. Di nava wê sihetê da behsa generalekê Tirk (Mistefa Muğlalî) vebû. 33 gundîyên Kurd bê ser û sebeb hatibûn qetilkirin. Ewî generalî emrê kuştina wan gundîyan dabû.

Gundî bi ber wan 33 kesên misilman û bê guneh diketan, xebardan dirêj bû yekê gundî pirsî go:

"Xwedê hebîna, em Kurmanc çî kesin; bo çî dewleta her miletî heye û ya me tine." Babê min li ser vê pirsê Mela Mistefa û şerê wî yê bi Îranîyan ra li xar û jor waha anî ziman:

"Em Kurmanc ji weka Tirkan, weka Ereban û Eceman miletêkin. Ev daw û doz jî heye. Mela Mistefayêk hebûye. Çewa kû qîseta wî dikin, evî Mela Mistefayî nivê erda Îranê vegirtî ye. Şahê Îranê xwe avêtîye heft diwêlên ecnebî. Hewara xwe gihandîye wan. Gotîye "yek bi navê Mela Mistefa rabûye erd û ax ji dewleta min ra nehişt. Ka gazî vî Mela yî bikin dawa wî çî ye?"

Heft diwêlên ecnebîyan dicivin, diwan datînin, gazî Mela Mistefa dikin tînin hizûrê û jê dipirsin ka çî ji Devleta Îranê dixwazê. Mela Mistefa dibê: "Ez dixwazim Devleta Kurdan çêkim. Devleta hemî miletan heye tenê ya me Kurdan tine." Li ser vê daxwazê Qralê Înglîzan dibê, "Di tû tarîxê da navê dewleta Kurdan naborê, we heqê xwe winda kirî ye, divê tû erd û axa Îranê jî Îranê ra berdî." Mezinê Uris Stalîn hêrs dibî, kulma xwe li masê dixê û dibê "Kurd di tarîxan da bibin devlet, an

Mela Mistefa di warê leşkerî, sîyasî, civakî û rêvebirîyê da tu kêmasîyêk li peyî xwe nehiştî ye. Rîya rizgarîxwaza miletê Kurd bê asteng û teqne û gilî/gazî ji hemî Kurdan ra vekirî ye. Pirêza wî pak û paqij e. Şoperêça wî ji bo miletê Kurd rêka xêrê û serkeftinê ye. Miletê Kurd hemî bi carêk pê serbilind û serfiraz in. Tiştêkê kû serê Kurdan pê nivz bibe wî nekirî ye. Rê nedaye kesî kû bi tedhîş û sapotaj zordarîyê zilm û zordestîyan bikin. Navê teror û bêbextî û keysfîleyîyê nanîye ser miletê xwe yê mexdûr û mezlûm û azadîxwaz...

nebin dewlet, ezê bi hikmê kotekî dewleta Kurdan ava bikim.."

Ez zarokbûm, 10 salî bûm, min vê çîrokê bi vî rengî bihişt û girt. Navê Mela Mistefa bi vê çîrokê kete dilê min. Gotina wî ya heq û ji nava reşika Kuranê waha kete mejîyê min. Mela Mistefa weka 'Mîrza Mihemedan, weke Seyfilmlûk û Canpolayên kû Dêvên Heftserî mat dikiran'di dilê min da bû qehremanêk efsanewî û di mejîyê min da rûnişt. Ev yek heya sala 1958'an waha domkir. Piştî Înqilaba Ebdilkerîm Qasim ya 14'ê Tîrmeyê weka herkesî, min ji ew li rûpelên rojnameyê dît, dagera wîya Baxdayê taqib kir û ji nûva min zanî ka "General Molla Mistefa Barzanî" kî ye.

Niha îro ez Mela Mistefa yê nemir ne bi xeyalên zarokîyê, bi cehd û xebat û mîcadela wî ya millî ya 70 sal e kû di piratîkê da pêşengîya xwe ya pîroz bi herkesî daye peji-

randin, serokayetîya xwe ya millî di dîrokan da daye qebûlkirin tînim ziman û li gora mecala xwe wî serokê dîrokî dinîrxînim. Îro hemî kes dibînin û qebûl dikin ku Mela Mistefa di warê leşkerî, sîyasî, civakî û rêvebirîyê da tu kêmasîyêk li peyî xwe nehiştî ye. Rîya rizgarîxwaza miletê Kurd bê asteng û teqne û gilî/gazî ji hemî Kurdan ra vekirî ye. Pirêza wî pak û paqij e. Şoperêça wî ji bo miletê Kurd rêka xêrê û serkeftinê ye. Miletê Kurd hemî bi carêk pê

serbilind û serfiraz in. Tiştêkê kû serê Kurdan pê nivz bibe wî nekirî ye. Rê nedaye kesî kû bi tedhîş û sapotaj zordarîyê zilm û zordestîyan bikin. Navê teror û bêbextî û keysfîleyîyê nanîye ser miletê xwe yê mexdûr û mezlûm û azadîxwaz...

Mela Mistefa bi bêna fireh û rêk û pêk tevgera rizgarîyê meşand. Pazdeh salan ji sê yeka Kurdistanê di binê hikmê wî da rizgar bû. Dikarîya serbixweyîya xwe îlan ke, dikarîya Tûman û Ordûyên Behsîyan berdestke, êsîr bigrê û telefâtên mezin bide dijmin. Dikarîya hemî ticar û malbat û eşîrên wê herêmê li xeracê girê bida. Dikarîya dewlîwtên cînar û dinyayê tehdît bikira û car caran fortê xwe bida.

Mela Mistefa tû wextê sînorê sebrê nedirand. Tim û daîm herêma xwe ya azad parast, ew neçû ser dijmin lê hercareka kû dijmin bi top û tang û teyaran êrîş anîne ser, pozên wan şikest û mexlûb û şerme-

zar berepaş zivirîn. Êsîr û gir-tîyên Ereban nekuşt. Qetl û qitûl û kuştina insanan ne karê wî bû. Lê dijmin bê şer destê xwe ji ser welatê wî nedikişanda. Mecbûrê şer bû, lê deriyê aşî yê, deriyê dostî û birayetiya Kurd û Ereban vekirî dihişt. Yek dewletekê Ereban, an miletê Erebi ji micadela mafê Kurdan a meşrû û insanî nexeyidand.

Her wisa Kurdan jî ji xwe nerevand. Guneh û xetayên wan bi hezaran efû kir. Neyartîya di neqeba malbat û eşîretan da heya ji destê wî hat rakir û tovê birayetiye, hevben-diye, xîret û pişgiriye li seranserê Kurdistanê reşand.

Welatê Kurdên bindest û perakende anî sewîyekê wisa kû bû welatê pêşmergan. Pêşmergeyîti bû senbola azadî û rizgariya Kurd û Kurdistanê. Ewî tû wextî xwe bi ser yek pêşmergek negirt. Ew pîrê pêşmergan, babê pêşmergan û morala wan bû. Ewî xwe si-partibû pêşmergan û pêşmerge qîma xwe bi serokayeti û pêşkêşîya Serdarê Bilind anîbûn. Dayîkên Kurdan, li herderên welat navê "Barzan" li zarokên xwe kirin.

Mela Mistefa weke canê xwe yê ezîz bi ber pêşmergek qehreman diketa. Pêşmergek wî, tûcar ji mal û eyalên xwe dûr nediketan. Têkilîyên pêşmergan bi mal û kom û kiflet û gundîyên xwe ra germ bû. Pêşmerge di hatin bax û bostanên xwe çêdikiran, sebebîyê li zarokên xwe dikiran û pişgiriya aboriya malbata xwe dikiran. Şorişê alîkarî bi malên pêşmergan ra dikira û miaşê wan her heyv di gihande destê wan. Mela Mistefa bi pêşmergek xwe yê qehreman û Kurdên qedîm esilmend serbilind bû;

Pêşmerge, miletê Kurd, deşt û çîya, gund û bajêr û Kurdistanî bi serokê xwe şahnaz û serfiraz bûn.

Mela Mistefa li gor irf û adet û tor û baweriyên miletê xwe dimeşîya. Fikr û raman û baweriyên xerîb lê ne bar û piştî bûn û hemaltîyê ji kesî ra nedikira. Dîroka miletê wî dersdar bû. Rîya wî rîya Şêx Seîd, Şêx Îbeydillâh, Şêx Mehmed û Şêx Ebdîselam bû. Ew mêranî û merdîtiya Qazî Mihemed û birayên wî, Doqtor Xeyrillâh û hevalên wî ji bîra nekiribû. Ewî der û cînarên Kurdan û bextê dewletên mezin qenc nasdikira. Xwe nedikira dûvikê pey henbanê, qîma xwe bi soz û bextê biyanîyan û felsefên berevacî netaniya û nanî. Baweriya wî bi miletê wî, bi çiyayên wî û bi pêşmergek wî yê şer û piling tenê di-hata. Lê grêdanên wî her bi dijminên dijminê wî û dostên miletê wî ra hebû ev dostanî heya îro ji qut nebûye. Tenê Şahê Iranê pê ra bêbextî kir. Lê wî û miesisên Peymana Cezayîr yek bi yek belayê xwe ji Xwedê dîtin.

Barzanîyê mezin di midetê tevgera xwe da neheşt kû gund û bajarên Kurdistanê binê kavilîkirin û wêrankirin. Tû wextî şer nanî derê kesî. Her li çîyan bû û nedixwesta Kurdistanê bi de wêrankirin. Tu wextî dostên xwe, hevalbendên xwe deşîfre nekirin. Pêşmerge û şervanên wî wey Leyla Qasim canê xwe dan lê sir nedane der. Nexweşanî û dûbendîyên kû ketin neqeba wî û dost û hevalên wî yê Kurd jî, ewî bi şefqeta xwe ya bê emsal û rihê xwe yê paqîş, nehişt kû neyartî kûr bibî û bi çavê rehmê hemî mişkîlan çareser kir. Îdarekir û da borandin.

Sal 1947 e. Li Kurdistanê Iranê, li Bajarê Mihabadê Diwana Mehkema Şah, Serokê Cimhûriyeta Mihabadê Qazî Mihemed, Vezîrê Berevanîyê (Savunma), birayê Serokkomar Seyfî Qazî û brayê wan ê din kû ew jî Wezîr e li Tehranê Azayê Meclîsa Şahê despot e; di vê şevê da tînen mehkemekirin û îdamkirin. Sê bira, sê mêrxas û sê piling. (Mêzekin, Kowara WAR'ê, hêjmar 12 Başkan Qazî Mihemed, Sedrî ve Seyfî Qazî'nîn Mahkeme Tutanaklari- bi Tirkî)

Ji gunehên(!) Sedrî Qazî yek ewe kû helbestêk li ser mêrxasîya Mela Mistefa û Barzanîyan nivsandîye. Hakîm dibê "ev helbest a kê ye?". Sedrî Qazî dibe helbesta min e û min Barzanî va ye, vê helbestê li serî deranî ye." Ev helbest 50 rêz in. Ji van 50 rêzan ez ê dû malikan bo we xwendevanan pêşkêş bikim:

*"Bi te hate naskirin gel û
/ niştîman û Kurdewarî
Tû'yî herz û bariz li her
/ dîyarî..."*

*Serwer Mistefa ye, bo
/ Mihemed piştevan û bira ye.
Ya Reh geş bike ew
dû çira ye..."*

Ez ne bawerim kû tû lîder û pêşkêşên miletan weka Qazî Mihemed û brayên wî yê mêrxas weka van lehengan li dadgehên dijmin bi mêranî, şeref û ar û namûsa miletê xwe parastibin. Dewleta Iranê Qazî Mihemed û bi herdû birayên wî va berdest kirine û biryara îdama wan dane; Qazî vê yekê baş dizanin; lê Hakîmên Leşkerîyên Iranê ketine derdê Mela Mistefa Barzanî.

Giranîya vê şeva xayîn li ser Barzanî û Barzanîyan e. Qazî Mihemed, Cenabê Mela

Mistefa mîna bînayîyên xwe diparêzê û dilê dijmin bi navê vî lehengê millî dide ber daxan. Albay Eta bi israr dipirsê ka Mela Mistefa merivekê çewan e. Qazî Mihemedê gorbuhîşt xwe xilas nake waha ce-waba wî dide:

"Mela Mistefa Barzanî, weke hemî kesên mezin ku navên wan bi mêranî, camêrî û qehremanî derketî ne, hemî kesên merd, bi şeref, însan, kû ji ber xasîyetên qenc navên wan ketibin dîrokan, pêşkêşî û serwerîyê li miletê xwe kiribin û di vê rîyê da rûmet û qedrên wan bilind bûn hewçend pêşewayêkê qenc e... Di delavê ol û bawerîyê da, ew jî yek jî wan e ku li peyî çexera Pêxemberê Îslamê Mûhemmed Mistefanin û di merteba ewlîyan û ehlê teqwayê da misilmanên mezbût in; Mela Mistefa jî yek jî van e..."

Di sala 1947'an da Qazî Mihemed û birayên xwe li binê sêdarê Mela Mistefa waha tînin ziman.

Bi minasebata bîranîna Şêx Ehmedê Cizîrî min di kovarêk da bîranînekê Serok Mesûd Barzanî xwendibû. Çewa ku tê bîra min Kak Mesûd waha dibê: "Lî serê Çîyayên Kurdistanê tim û daîm Quranêk ê Kerîm û Dîwana Melayê Cizîrî di kurzîkê Mela Mistefa da bûn û van herdûkan hîç jî xwe dûr nedikira..."

Pirêza Mela Mistefa, pirêzeyêk pak û paqij e. Evî merdemêrî tu gazin û gilî, asteng û xilêlayî li peyî xwe nehiştî ye. Miletê Kurd deyndarê wî ye. Mela Mistefa derîyê azadî û rizgarîya miletê Kurd vekirî ye. Wisa mezbût û bê hîle vekirî ye ku îdî tû hêz û qewet nikarin vî derî dadin û carêk din umîd û hêviya Kurdan qels bi-

kin, bitefinin û sist bikin...

Mela Mistefa kurê Şêx Mehmed e. Nevîyê Şêx Ebdîselamê yekemîn e ku li Mosilê ji tirafê Osmanîyan va hatîye xiniqandin. Bapîrê babê wî Şêx Tacedîn, Xelîfeyê Seyîd Taha yê Nehrî yê mezinê tarîqeta neqşebendî ya ye.

Bi idama bapîrê wî Şêx Ebdîselam va Osmanî destê girtinê datîne ser malbata wî. Malbata wî tînine Dîyarbekir wan tavêne zindanê. Ew bi xwe hê 9 heyvî ye. Li ber singê dayîka xwe ezîz e. Piştî zîdana Dîyarbekir ku emrê wî yê pîroz gihaye 3 salan bi malbata xwe va çûye sirgûnê, di yazde salîya xwe da li Mosilê cendekê Şêx Ebdîselamê duymînê birayê xwe bi sêdarêva daleqandî dîtiye. Şêx Ebdîselam di havîna 1915'an da ji alîyê Osmanîyan va û bi destê Sileman Nazîfê Dîyarbakirî yê Walîyê Mosilê hatîye îdamkirin.

Mela Mistefa wê rojê sozek daye xwe. Biryar daye ku tu car û tu wextî xwe teslîmî dijminan me ke. Ev qerar û biryara wê rojê bûye hevîr û havênê serokayeti û liderîya wî ya mezbût û dirist.

Piştî birayê xwe Şêx Evdîselam. "Şêx Ehmedê birayê wî yê mezin dibe pêşkêşê Hoza Barzanîyan. Şêx Ebdîselamê" mîn hemî gund û arazîyên malbatê li eşîrê belav kirîye û bi gotina Tîrkan "Reforma erd û axe" anîye cî. Erd û erazî ji bo xwe, malbata Barzanîyan nehiştine û dibêjin a niha cîyê xaniyêk erd û axa mal û malbata Mela Mistafa li mintîqa Barzan û Mêrgesorê nîne.

Ji ber vê ye kû Federasyona eşîretên Barzanîyan hevçend ji hev ra durist in. Ji ber vê ye ku heya îro yek neferek

ji van eşîran xîyanetê bi rêbaz û tevgera Mela Mistefa heya Şêx Ebdîselamê bapîrê wî nekirine û nakin. Yekîti û rastî bi xwe çênabin. Gava kû pêşkêş diristbin, dirist bimeşin, xelqên wan jî pîyên xwe rast di-kin û dikevîne xetekê rast. Gava serê kanîye zelal bî binê wê jî zelal e.

Mela Mistefa kurê vê malbatê ye. Ji vê mala mezin, xanedan, esilmend; di delavên manewîyat û madîyatê da dewlemend, xwedî sênc û sîyaset û hêz. Vê malbatê bi bîr û bawerî û ray; xwe daye bin barê Kurdistanê. Hepîş, sirgûn, sêdar, qetîlam, koçberî, xerîbî, malwêranbûn û nankorî û korazîya eşîr û tevgerên çewtên Kurdan, yek lehzeş wan ji rîya wana rizgarîya welat şaş nekirî ye.

Mela Mistefa hingî Gandhê nevsbiçûk, weka Dîgol Serdar, weke Mihemed Elî Cinah bî evîn û bawerî û weka Hezretê Îsa merivperwer e. Ez ne bawerim tu lider, tu pêşkêş ku şerê Osmanîyan, Ereban, Fari-san û Îngilîzan kiribun û hevçend li ser hemdê xwe mabin, evçend merivperwer bin û toleransa wan evqas xurt hebin.

Mela Mistefa bi sedan xayîn û xwefiroşên Kurd efû kirî ye. Tû wextî bi heval û hevalbendên xwe ra xerabî nekirî ye. Di midetê tevgera micadela wîya dûr û dirêj da, xirabî, şelandin, heqşizî û zordestî di cî û warên micadela wan da derbaz nebûye.

Gava kû yekî silam li vî şêrê çîyan kiribî û çobî hizûra wî, bivê nevê maye di binê tesîra camêrî û misafirperwerîya wî. Ji ber herkesî rabûye û qedrê hemî kesan girtîye; lê tu car nexwestîye kes ji ber rabin, destên wî tewaf bikin

an di ruyê wî da pesnê wî bidin.

Lê gava ku mesele hatiye ser pirsê Kurdistan û doz hûye doza Kurdistanê; Mela Mistefa li tu der û dorî, tawîz nedaye dijmîn û xwe kêmi tu lîder û rêvebirî nedîtî ye û nekirî ye.

Barzanîyê ku xwe kêmi Şahê Îranê, hikûmeta Brîtan-ya, Qral Feysel û Nûrî Seîd û tu lîderêkê din nekirî bû, xwe ji Ebdilkerîm Qasî, Ebdîselam Arîf, Ebdîrehman Arîf, Bezzaz û Seddam Hîseyî ra jî nizim nekir; nimet ji wan nekişand û neçê ber piyên wan. Ebdilkerîm Qasîm bi dehan ricacî şand cem. Mela Mistefa tu wextî tawîz neda wan û xwe kêmi wan, mîletê xwe kêmi mîletê wan negirt.

Seddam xwe avête Soweytan bo mesela Kerkûkê, lê Mela Mistefa go " Kerkûk dilê Kurdistanê ye. Kurdistan bê dil najî."...

Destê xwe danîne ser ûjdana xwe û rast bibêjin: gelo şaîr û helbestvanên vê sedsalê ji Hejar, Qedrî CAN, Hemîn, Cîgerxwîn mestir henin? Niha ezê her yek jî van ûstadan bidim xebardan. Ka jî kerema xwe guh bidin van hunermendên hêja û nemir:

I

*Ber li şorîşê Berzanî
Kes be Kurdî nedizani
Ew Kurdî be dinya nasand
Hawarî be dinya gerand*
HEJAR

II

*Raperî Kawayekî wuryatir
Mezinî ev Kurde kake Barzanî
Kate halîbû naliber zanî
Rabû, rasa pisandî zîncîrî
Girtî rey rastî bab û bapîrî*
HEMÎN

III

*Ordu ordu şikandin
Hezar çember qetandin
Mîna birûsk û ewran
Li her cî, li her deran
Diçirîsê dihe deng
Mîna dawet diçe ceng
Sînoran diçirînê
Ordûyan didirînê*
QEDRÎ CAN (1947)

IV

*Ararat û Aras!
Hevdû ramîsin, wek çakûç
/ û das...
Çemê Reş, Zap, Hilat;
/ Dicle û Ferad...
Biherikin, bihezin, mizgînê
/ bidin bêjin:
Dengê felat, şêrê welat
Hewara me BARZANÎ hat!...
RÛGEŞ*

V

*"Rayeta Nesra Mûbîn" tim di emrê hêza te bin.
"Ayetên Feth û Nesir" herdem
/ ji Barzana te bin...
Sor û Lor û Gor û Kurmanc
/ tim leşkerên hêza te bin,
Sedî wek Îdrîs û Mesûd tim di rêzana te bin....
Piştî Kurdistan xelaskî
/ qublegahê şairan,
Sed Cîgerxwîn û Hêjar
/ demsazên dîvana te bin
CEGERXWÎN*

Bi sedan helbestvan, romannivîs, nivîskar û rojnameyan, hunermend û siyasetzan meznayîya Mela Mistefa Barzanî anîne ziman. Hê di sala 1947ê da, li pêş berê Serokê Heyeta Mehkema Mihabadê Qazî Mihemed ji dadistan ra dibê:

"Mela Mistefa û Barzanî umîda mîletê Kurd in. Min Ala Kurdistanê teslîmî wan kir û ewê vê alaya pîroz biparêzin, heya ku roja rizgarîya Kurdistanê.

tanê bê... Umîd û hêvîya min ji Xwedê ewe ku Barzanî vê alayê bi destê hêzên xwe li serê banê vê salona kû hûn niha min mehkeme dikin û li serê hemî çîyayên Kurdistanê bilind bike. (Kovara WAR-Hj-12 per 76)

Mela Mistefa di sala 1903'yê da li malekê ava û xanedan ji şêrejina pak û hêja, dayîka xwe ya Kurd ra bû. Hêja sala xwe neqedandibû li ber singê dîya ezîz li zîndana Dîyarbekir bû mêhvan. Di 3 salîya xwe da ji vêderê bi malbata xwe hat sirgûn (Nefî=mşexd) kirin. Malbata wî şandin Kerkûk û dora Silêmanîyê. Salên wî li dora 12'an bû li bajarê Mosilê cendekê kekê xwe yê mêrxas û şorîşgerê bi nav û deng Şêx Ebdîselam bi sêdara Osmanîyan va bi çavên xwe dît.

Mela Mistefa bi serekbêzî û bi bîr û bawerî bejdarê şêrê Şêx Mehmûde Berzencî bû û şêrê Îngilîzan kir. Piştî hereketa Şêx Mehmûd jî bi Îngilîzan û hikûmeta Qral Feysel ra şêrê azadîyê sar nekir. Bi hêzên xwe va û bi pêşmergekên xwe yê qehreman va çê kete binê emrê Komara Mihabadê û bû piştevanê Qazî Mihemedê qedirbilind. Piştî kû Sovyetan bêbextî bi Kurdan ra kir û Cimhûrîyeta Mihabadê ji dest çû, Mela Mistefa jî 500 kesî bêhtir, pêşmêrgên xwe yê qehreman girt û berê xwe da Sovyetan. Piştî 11 salan, gava ku dagerîya, mezinê hemî Erebî û lîderê alemî Cemal Ebdîl Nasîr bi fermî û bi rêz û rûmet wî li Qahîre mêhvankir. Roja ku ji Qahîre bi balefire hate Begdayê, bi sedhezaran Kurd çon istiqbala wî û şahîne keke herçar beşin Kurdistanê.

15 salan sosretên ecêb anî serê Ebdilkerîm Qasim Ebdîselam û Ebdîrehman Arîfên birader û Seddam Hîseynê xirabê ji hemî xeraban xirabtir.

Mela Mistefa moralê de hemî Kurdan. Ez sala 1947'an, di zarokayîtiya xwe da bi çiroka wî şiyarbûm. Çîroka wî, şîûra dewleta Kurd xîste mejîyê min. Gelo ji sala 1961ê heya 1975'an, dengê top û tîfekan ji çîyayê Meftînan, Çîyayê Bêxêr ke neketine guhê Kurdên Bakur? Goleyên topên rejîma Basî'yan li gundên Silopîyan neketin? Çîroka Mela Mistefa di 1947'an da di şevborkên Kurdan da di hate şîrovekirin, lê gelo di salên 60'an û 70'îyan da tu gund û bajêrên kû nav û dengê Barzanîyê Mezin nebihîstibin mabûn?

Şop û çexer û rêbaz û xeta Mela Mistefa Barzanî yê nemir bê şîbhe û xişûşî rêka herî rast e. Niha Kurdên Başûr di vê xetê da û bi wê berhema wî ya millî, insanî û demokratîk sipas û hezar şîkir ji Xwedan ra kû gihatine armanca xwe, bûne mîlet, bûne xelq û bûne Kurdistanî. Ewên kû navê eşîrtîyê bi pey wan dixin nevanên wanîn, xêra wan naxwezî û çavnebarîyê dîkin.

Îro li Kurdistanê Iraqê du hikûmetên herêmî bi parlîmanêkê merkezi avanin. Ka bêjin, kîja eşîr, kîjan mintiqeyî zeptkirîye û li wê de hikim dike? Wezîrên wan, wekîl wezîr, imûm midûr û çi karmendên hikûmetên wan heyîn hemîşk xwendevan û şareza û kêrhatîyên branjên xwe nin. Her karmend û berpirsîyarêk meqam û statu û berpirsîyarîya xwe heq kirîye paşî hatîye ser wî şolî. Bi carêk 16 Fakûltên zanyarî eva 11 salin ku di hemî delavanda mezûnan dide. Yekê ku

dibîstana nawend (Lîse) biqêdîne li vê herêmê ji xeyrî zîmanê zîkmakî bi Înglîlîzî, bi Fransîzî û Erebi weka zîmanê dayîka xwe dizanin. Dîplomeyên doqtor, mîhendîs û yên din li hemî Ewropayê da tîne pejîrandin. Mîletê başûr reng bajarî nin. Gundîyên wan jî ne wek gundîyên me li paşin. Lewra ku radyo, telewîzyon, medya û mekteb û medrese tîm û daîm di rewacê da li di xîzmeta hemî Kurdan da bûye.

Unîversîta Silêmanîyê mûdam vekirî bûye. Kurdên Iraqê li Begdayê, Stenbolê, Şamê û Tehranê xwendine. Kurdên başûr bi xwendîne nepîşîfine. Asîmîle nebû ne. Tu Kurdek di bajar û gundên Kurdistanê da li mal û bazarên xwe bi Erebi napeyvin. Sinet û ticaret û daw û doz hemî bi Kurdî ye. Kurd ji xeyrî zîman û edebîyata Kurdî, her wiha zîman û edebîyata Erebi û Farsan jî bi gelenperî dizanin.

Barzanîyê Mezin di midetê şerê azadîyê da qontejanên xwendevanan ji hemî welatên Emerîqan û Ewropa û Warşowa yê girtîye û xort û qîzên Kurdan li dervê welat daye xwendin ji roja îro ra hazîr kirî ye.

Îro ji Mamostayên Unîwersîtan bigrin heya teşkilatên beladîyan hemî qadro bi Kurdan hatîye dagirtin û dîplomasiya van hikûmetan li hemî welatan bi serfirazî dimeşe. Merivên zana û ilîmdar di warên azad û serbest da tîne homê. Velatên azad, ramanên azad, bernamîyên azad û biryarên azad...

.....

Em bêjin û ne bêjin. Berzanîyê Mezin serokê hemî Kurdan yê netewî û dîrokî ye. Dîrok, wî heqê daya wî rêberê bê emsal. Vêne û heykelên (pey-

ker) wî, hemî erda Kurdistanê Başûr bi serfirazî û serbilindî xemlandî ye. Sedsalîya Berzanîyê Mezin di vê sala giring û balkêş da zor manîdar e. Dibe kû di vê sala ha da Newroza Kurdan carek din ji nû va hêşîn bibî. Mala Mistefa serbilindî û şahnazî ya hemî Kurdistanîyan e...

Bi hezaran rêz û selam bo sedsalî ya serokê netewî heval û hogirê wî yên liheng û qehreman û şehîdên rêya azadî û rizgariya Kurd û Kurdistanê bi...

Êzîdiyên li Başûrê Kurdistanê (Suriyê)

Kemal Tolan

Li gorî hinek lêkolînên dîrokzanan, di nêzî salên 1500 B.Z. de, li derûdora Çiyayê Araratê û ser erdê Kurdîstana îro Împaratoriyeke xurt bi navê Xaltîyan hebûye.

"Xaltî di sala 1500 B.M. da li Araratê û Kurdîstana navîn de ferweraniya Xaltî ser-rast kir. Ferweraniya Xaltî jêhatî, tûwana, hişdar û cengawer bû. Tospa- (Wan) paytextê Xaltîyan bû. Paş ku Xaltî li Araratan û li Kurdîstana navîn bi cî bûn, pir ne çû baş xurt bûn, erdê xwe fireh kir, gihîştin Antî Torosan û milekî wan xwe gihande deryayê Reş. Îro bixwe li Kurdîstanê, li gelek ciyan ber-mayên Xaltîyan hene. (13:55-57)"

Min di lêkolîna xwe ya bi navê, "Êzîdiyatî haveynê mirovatiya li Mezopotamiyayê ne, Urartu an jî Orarto yan pêşiyên Êzîdiyên Xaltîya ne. (Birêne li çavkanî:14)" de jî da-ye xwanê, heta niha hê jî ev navê Xaltîyan di nava Kurdên Êzîdî da hatiye xwedîkirin û hê jî piraniya Êzîdiyan xwe Xaltî dihesibînin.

Rast e li ser vê Împaratoriya Xaltîyan gelek lêkolîn hatine kirin, lê tev jî bi sedemên başqe başqe û axlebên wan ne xwastine wê Împaratoriye bi kokeka Kurda ve girêbidin. Li gorî baweriya min çend egerên ne gotina wan jî ev in:

- Piraniya lêkolînvanan jî milletê cînar bûne û ne xwastine wê bi Kurdîtiyê ve girêdin.

- Xuya ye ku kêman kesan jî wan haj ji kevneşopên Xaltîyan yên ku di nava Êzîdiyan de hê jî tene parastin hebûye.

- Gelekan jî wan jî ne xwastina kevnariya dîne Êzîdiyatîyê kifş bikin.

- Herçiqas hineka jî wan ne xwastine bi hemda xwe di berhemên xwe de bahsa desthilatdariya li Êzîdîxan û Kurdîstanê bikin jî, lê gava ewan bahsa ol û netewên li Mezopotamiyayê kirine, ew nikarîbûne bêtî bahsa rewşa Kurdên Êzîdî gelek tiştan diyar bikin. Weha gelek jî wan mecbûr mane, bahsa xesar û zilma wan şerên ji bo serkeftina metîngehkarên, neheqî û zordariya di wexta destpêka ola Zerdeştî, Yahudî, Xirîstîyanî, Musilmanetî û yên wekî dîne hatine li nava Kurdîstanê bela bûne, her wusa bahsa zilma şah, xelîfe, sultan, paşa, mîr, beg, walî, axa, jendirme û berpirsiyarên hemu baylozخانên dewletên dagirker ku li Kurdên Êzîdî kirine, bikin.

- Û hwd.

Jixwe, ji ber wan kêmasî û neheqiyên di dîroka me de, gelek cûdafî û nezanî jî ketiye nava me Kurdên Êzîdî û Musilman. Her weha hê jî gelek nêrîn an jî agahdariyên ne rast li ser cîh-war û baweriya dîne Kurda yê herfî kevn tene belakirin. Ez bawer nakim êdî, ku tu kes jî me û dostên me dikarîbe temamiya kronolojiya dîroka Êzîdiyatîyê birêz bike.

Herçiqas bi kêmasî be jî, ez dixwazim naha dîsa bi alikariya hinek berhemên dîroknas û lêkolînvanan, çend nimûna li ser kronolojiya dîroka Êzîdiyên Suriyê nêrîne xwe diyar bikim.

Xuya ye wexta Împaratoriya Xaltîyan hilweşiyaye, ew Êzîdiyên li hemu deverên Mezopotamiyayê û yên li derûdora Şam-Helebê jî ketine bin bandora gelek împaratoriyan (yên weka ya Kasiyan, Mîtanîyan, Nehriyan, Mûşkiyan, Urartuyan, Mannaiyan, Medîyan, Sassaniyan, Bizansiyan û whd.) dinê.

"Di destpêka sedsala sêzdehan (1200) de (3:201-)", "Fermanrewayên mezin ên Al-i Eyyûb, eleqeyek zêde didine Şêx Mend (ê Êzîdî K.T.) û wî dikine mîrêmîran ên hemu Kurdên li Şam û Helebê. Nav û dengê Şêx Mend li nahîya Quseyrê ya nêzîkî wilayeta Antakya yê roj bi roj belav dibe. Bi vî awayî rutbeyên herî bilind ên eskerî û îdarî jê re hatin dan. Bi vî awayî jî her milî ve Kurdan berê xwe dan balê; ji bilî vê, Kurdên li aliyê Cum (Afrînê K.T.) û Kilişê rûdîniştin jî hatin û ketin bin siya parêzgeriya wî..(1:250)"

"Kurê Şerfedîn, Zeyneddîn Yusuf hatiye li Şamê bichî bûye û çûye gundê Beyt Far ciyê bav û kalan. Dûre Zeyneddîn Yusuf jî virê diçe Kahîrê û li wirê di sala 1297 de diçe ser dilovaniya xwe. Piştî mirina Zeyneddîn Yusuf, êdî kurê wî Îzzeddîn desthilatdariya bavê xwe dimeşîne. Îzzeddîn bixwe jî di sala 1330 de ji aliyê Sultanê Mîsrê ve têye hepiskirin û di zindana wan de diçe ser dilovaniya xwe . (11:59 û 12: 15)"

Em dibînin wexta nivîskarê Tirk Evliya Çelebî di sala 1640 de bi apê xwe Sadrazam- Mustafa Paşayê Osmaniyan re dertê seferê, ewî hingê êrîşên ser heremên Êzîdiyan bi çavên xwe dîtine. Lê Evliya Çelebî, di "Seyahatnama" xwe de gelekî bi neqencî bahsa Êzîdiyên hingê dike û carekê jî mecburî dibêje: "Yezîdî jî weke Mervanî, Tiymanî, Hobarî, Marûfî, Zeydanî, Durzî û whd. ê li derûdora çiyayên Şam-Trablusê belabûn. (2:156). Dema Sultan Tîmur Han (yê ku di sala 1394 de heremên Kurdîstanê wêran dikir û xesareke mezin dida hemu Kurdan -6:46-K.T.) bihîstîye ku xelqê li Şamê dimîne tevdek Yezîdî ne, ew hatiye Şamê û hemu Yezîdî, Durzî, Tiymanî û Mervanî hatine xwe avîtime Sultan Tîmur Han. Her Xwedê tenê zane bê ewan çiqas mal û pere jê Sultan Tîmur Han re anîne. Li gorî gotina Tuhfe; şeş hezar pirîketên zêr, şeş hezar pirîketên zîv yên ku heryekê giraniya wan

weke 10 okka (giraniya okka yekî = 1283 gr buu. K.T.) giran, heşt barên hespan û şazdeh barên hêstiran buu.(.....) (2:316 û birêne li 11:93-96) ."

"Wexta Yavuz Sultan Selîm di sala 1516-7 de leşkerên Mîsirê şikandin, ewî desthilatdariya herêma Halep û Şamê xiste bin destên xwe. Di vê demê de Îzeddîn begê Êzîdî -*neviyekî şêxên Êzîdiyan-1:251- û ji hinemala Şêx Mend e K.T.) serokê mîrgeha herêma Kilişê buu.*(11: 87-88 û 7:295)"

"Colbert'e, wezîrê malîya (daraiya) Fransayê, hêja di meha nîsanê ya sala 1670 an de bahsa hevkariya bi Êzîdiyan re dike û soz dide ku, çî gava dujminên kiraliyeta Fransayê êrîşî ser hêzên Fransayê bikin, ewê hingê jî nava Êzîdiyên 30 hezar merivî jî bo alîkariyê bişîne. (11:102)"

"Konsolosê Fransayê Joseph Dupont Cizvit, bahsa tîkiliyên xwe yên bi Êzîdiyan li Cebel Sem'anê re berdeyam dike û diyar dike ku gava Marquis de Nointel, niwênerece (elçî) dewleta Fransayê di sala 1674 de hatiye mêvaniyê, ewî bi reîsên Êzîdiyan re civînek çêkiriye. (11:106)"

"Civata Êzîdiyên li rojavaya Helebê û li derûdora çiyayê Cebel Sem'anê nasnama xwe hê jî (sala 1875) parastine û gelek gerokên xerîban jî hatine li wan buune mêvan. Merivên di van gundan de dijiyan, mecbur buun herine eskeriyê. Piraniya kesên ku dişandine leşkeriyê, diçuune nava garnîzona li Yemenê û çiqasên ku diçuune leşkeriyê jî qet venedigeriyan. (birêne li nama 11:241)"

Wekî ku di hinek berhem û lêkolînan dinê de jî xwanê dibe (*Birêne li çavk.:3, 8, 9, 10 û bi taybetî jî li wan name û çavkaniyên ku di çavkaniya 11 an di rûpelê: 85 heta 113, 232 û 241 an de hatine kifş kirin*), ji destpêka sedsala 17 an heta dawîya sedsala 18 û 19 an gelek dîroknas, lêkolînvân, niwêner (elçî) û baylozخانهen (konsolos) welatên rojavayee (Ewropa) jî hatine li Êzîdiyên Cebel Sim'an (Afrînê) buune mêvan. Geleka jî wan di berhem û namên xwe de bahsa sedemên mîvandariyê, hevkarî, astengî û zordariyên kirine ku nikarîbuune reîs û begên Êzîdiyan biqelîbînîne ser dinê Xirîstîyanî û Musilmantiyê.

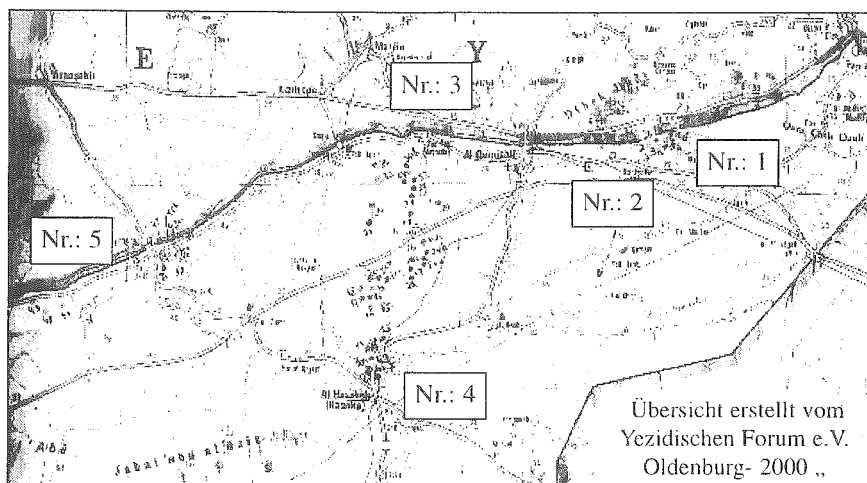
Dîsa, di zargotina me de jî tê xwanê, wexta ku Êzîdîxan ji Êzîdîyan dagirtî buuye û hinga Kurdîstan bi sînorên dewletên dagirker buuye çend perçe jî, çuyîin û hatina Êzîdiyan di nava

hevûdîne de hebûuye. De hêja di wê demê de Mîrê Êzîdîxanê, li gorî rewşê Êzîdîxan kiriye heft herêm û her herêmeke Tawisek bi navê wê kifş kiriye. Mîrê Êzîdîxanê, ji bo hevgirtin û xwedî kirina Êzîdiyatîyê, hersal ew Tawisên sembolê dîne Êzîdî dida destên qeflek qewal-koçekan û ew dişandine nava gund û bajarên Êzîdiyan.

Êzîdînas û nivîskarên Êzîdiyan (Eskerê Boyik, Pîr Xidir Suleyman û whd.) vêga hê jî zindî dibêjin ku, yek ji wan Tawisên sembolê Êzîdiyatîyê ji bo Êzîdiyên li derûdora Helebê (Afrîn, Hama, Kilîsê, Tîrbespiyê, Qamîşlo, Amûdê û heta herêma Serê Kaniyê) diman hatibûuye veqetandin û lewma hê jî li Lalişê navê wê Tawisê "Tawisa Helebê" ye.

Li gorî di nivîs û aghdariyên ku Mala Êzîdiyan ya li bajarê Oldenburgê de hatiye kifşkirin; "hêjmarara malbatên Êzîdiyên li bakurê Suriyê yên heta sala 1990 hê jî 12 232 aîle buune (yanî li derûdora Amudê: 2178, Qamîşloyê: 2251, Ras al-Ain:2354 û Haseke: 5444 malbatên Êzîdiyan hebûune.(4:2)" Vêca, ka di her malbateke Êzîdiyan de çend nefer dijîn?. Ev jî valeyêke û ciyê lêkolînê ye.

Wexta em li ser xarîtê birênin, em dibînin Êzîdî hê jî li herêma wilayeta Heskê (Al-Hasakah) û Halebê(Aleppo) dimînin.

Heremên Êzîdiyan yên hêjî li derûdora wilayeta Heskê ev in:

1. Herêma Tîrbespiyê (Nr.:1. Al-Kahtaniye) û Qamîşlo (Nr.:2. Al-Qamihslî)
2. Herêma Amûdê (Nr.:3. Amudeh)
3. Herêma Hasakah (Nr.:4. Al-Hasakah)
4. Herêma Serê Kaniyê (Nr.:5. Ras al- Ain)

ÊZÎDIYÊN LI HERÊMA TÎRBESPIYÊ Û QAMÎŞLO YE LI VAN GUNDAN DÎMAN

Navên gundên wan ev in :		Eşîrên lê dîman : Li gorî çavkani 3. Rûp.:194		
Li gorî ser xerîta çavkani 4.Rûp.:19. Nr.:	Li gorî çavkani 3.Rûp.: 194	Ji eşîra Hewêrkan	Çend Malên ?	Xwedanê wan
1 Mizgeft	3a	Mizgeft		
2 Gurkê Şamo	5b	Gurkê Şamo	5	
3 Otelce	5a	Ulticiyê	25	
4 Calhumiye	2	Selomiye		
5 Tall Xatunk	4	Tell Xatunk		
6 Ala Reş	6			
7 Mel Abas	3b			

"Piraniya Êzîdiyên ji eşîra Hewêrkiyan û hinekên ji eşîra Hesenan di wexta serhildana Kurda ya sala 1925 de şikestiyê, hatine vê herêma Qamîşlo û Tîrbespiyê. (3:194)"

ÊZÎDIYÊN LÎ DERÛDORA AMÛDÊ LÎ VAN GUNDAN DÎMAN

Navên gundên wan ev in :			Eşîrên lê diman : Li gorî çavkanî 3. Rûp.:194		
Li gorî ser xerîta çavkanî 4.Rûp.:19. Nr.:		Li gorî çavkanî 3.Rûp.:193- 194	Ji eşîra Şerqîyan	Çend Malên ?	Xwedanê wan
1	Til Hişk	29	Tell-Asq	10	
2	Kerengo	34b	Kerengo	25	
3	Merkeb	31	Merkeb	30	
4	Xerbê xweh	28	Xerbê xweh	Su anî, Turunan	15
5	Kulyê	30	Qulî	Dinaî	15
6	Cetele	36	Çetel	Dinaî	50
7	Dugerkî	35	Du Gûr	Su anî, Dinaî	25
8	Xerbê Xezal	27	Topo	Su anî	10
9	Kislacuk	33	Ayn Afar	Dinaî	15
10	Gondor	34a	Qizil Acox	Dinaî	20
11	Xerbê Feqîra	32	Soxan	Belluxan	30

ÊZÎDIYAN YÊN LÎ DERÛDORA HASSAKAH LÎ VAN GUNDAN DÎMAN :

Li gorî ser xerîta çavkanî : 4. Rûp.:19.					
Navê Gund	Nr.:	Navê Gund	Nr.:	Navê Gund	Nr.:
Xirbê Xidir	7	Tell Teyr	15	Xhirbe Cemal	22
Tell Tewil	8	Gumar	16	Awgira	23
Suleymanî	9	Gumar Garbi	17	Heşerî	24a
Tolku	10	Tell Eswed	18	Mehek	24b
Zediye	11	Mahmudiye	19	Mozko	24c
Berzan	12	Anteriye	20	Xirbê Dîlan	25
Jidale	13	Morik	21a	Bor Said	26
Jidaide	14	Al Nasiria	21b		

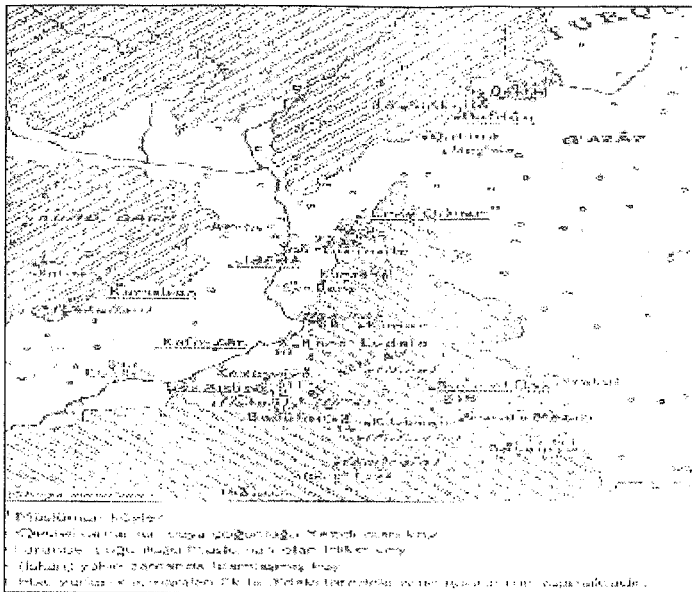
ÊZÎDIYÊN LÎ DERÛDORA SERÊ KANÎYÊ LÎ VAN GUNDAN DÎMAN

Li gorî ser xerîta çavkanî : 4. Rûp.:19.					
Navê Gund	Nr.:	Navê Gund	Nr.:	Navê Gund	Nr.:
Asadiye	37	Şakariye	42a	Abu Jarade	46
Tell Sekher	38	Lizga	44b	Tell Naif	47
Tell Bayder	39	Cafa	43	Xirbê Batana	48
Merekis	40	Derdara	44	Tell Xanzir	49
Can Temir	41	Teleliye	45		

ÊZÎDIYÊN LÎ DERÛDORA HALEB Û AFRÎNÊ (Cûmê- Cebel Sim an)

Çavkanî :3 dibêje: Êzîdiyên li bakurê Afrînê li van qeşeban (qezan) diman:

- Qestel,
- Sindellê,
- Bafilûn,
- Qatme

Navên eşîrên Êzîdiya ye li derûdora Heleb, Azaz û Afrînê diman ev in:

1. Dinadiyan,
2. Dawidî,
3. Kaçanî,
4. Xalitî,
5. Şerqiyan,
6. Reşkan. (3:196-213)"

ÊZÎDIYAN KU LI DERÛDORA HELEBÊ Û AFRÎNÊ DÎMAN

	Li gorî çavk. 3 : 269-273:	Eşîrên lê diman		Çend Malên	
	Navê Gundan ev in :	Ji Binemala	Ji Xwedanê	Êzîdî	Musilman
1	<i>Qestel</i>	Dinadî Reşkan (Feqîran)	Şêxu Bekirî Şêx Mendî	51	3
2	<i>Sinkellê</i>	Dinadî	Şêxu Bekirî	20	80
3	<i>Bafîlîn</i>	Dinadî Reşkan (Feqîran)	Şêxu Bekirî Şêx Mendî	7	
4	<i>Qatme</i>			25	40
5	<i>Ersê Qîbar</i>	Reşkan (Feqîran) Dawûdiyê (Feqîran) Mala Xidir (Feqîran) Mala Qas (Feqîran) Çavreşika (Feqîran) Kaçaniye (Feqîran) Xalitî (Feqîran)	Şêx Mendî Şêx Hesenî Şêşimsî Şêx Hesenî Şêxu Bekirî Şêxu Bekirî Şêx Hesenî	55 - 60	30
6	<i>Turunde</i>	Şerqiyan (Feqîran) û çend malên	Şêxu Bekirî Şêx Mendî	15	15
7	<i>Idêdê</i>	Feqîran	Şêxu Bekirî	4 - 5	
8	<i>Basûta</i>	?	Şêşimsî	2	50
9	<i>Kimar</i>	Xalitî	Şêx Hesenî	20	20
10	<i>Borc Evdala</i>	Reşkan (Feqîran) û çend malên	Şêx Mendî Şêx Fexredînî	20	25

	Li gorî çavk. 3 : 269-273:	Eşîrên lê diman		Çend Malên	
	Navê Gundan ev in :	Ji Binemala	Ji Xwedanê	Êzîdî	Musilman
11	<i>Bira</i>	Êzîdiyên qelibî	Şêx Mendî	7-8	15
12	<i>Kefîr Zêr</i>	Pîrê Behrî ne	Şêx Hesênî	20	
13	<i>Karabaş</i>	Xalitî (Feqîran) Reşkan (Feqîran) Şerqiyân (Feqîran) Çend malên Çend malên	Şêx Hesênî Şêx Mendî Şêx Bekirî Şêx Hesên Pîrê Omer Xalîd	30	
14	<i>Xezewiyê</i>	Xalitî (Feqîran) Reşkan (Feqîran) Çend malên Çend malên	Şêx Hesênî Şêx Mendî Şêx Hesênî Şêx Mendî	15	20
15	<i>Şêx Xidir</i>	Reşkan (Feqîran) Çend malên	Şêx Mendî Pîrê Eslanika	12	Çend mal
16	<i>Îskan</i> (Êzîdiyên qelibî)	Xalitî û Êzîdiyên qelibî	Şêx Hesênî	2-3	gelekin
17	<i>Celkan</i> (Êzîdiyên qelibî)	Reşkan (Feqîran) Êzîdiyên qelibî	Şêx Mendî	2	gelekin
18	<i>Bi'ê</i> (Êzîdiyên qelibî)	Qopanî Reşkan (Feqîran)	Şêx Nasirdîn Şêx Mendî	2	gelekin
19	<i>Bosûfan</i>	Şêxên	Şêx Nasirdîn Şêx Mendî	20	2
20	<i>Kibêşîn</i>	Qopanî	Şêx Nasirdîn	5-6	Çendmal
21	<i>Farfatîn</i> (Êzîdiyên qelibî)	Qopanî	Şêx Nasirdîn	Berî pênc sala 5	tev
22	<i>Kefîrşîn</i> (Êzîdiyên qelibî)	Qopanî	Şêx Nasirdîn	Berî çend sala 20	tev
23	<i>Gundê Mezin</i> (Zaq el Kebîr)	Şerqiyân	Şêx Bekirî	25	10
24	<i>Başemra</i>	Qopanî	Şêx Nasirdîn	4	10
25	<i>Borc el Qas</i>	?	Şêx Bekirî	10	1

Çend navên gundên Êzîdîyan ku li derûdora Kiilîsê diman ev in:

Mehrevî	Burc-ul Qaz	Baskal	Kevkeb	Qatmî	Qastal	Arşuqîkar
Abu Kaab	Kifrmazin	Kifr Yezîd				

Navên gundên Êzîdîyan ku li derûdora Afrînê ev in:

Gundên ku Feqîr lê diman : Kimar, Basufan , Bavlovan û Qeza El-Ma'ara, Azez, El-Cevme.

Hêjayî gotinê ye, di salên 1950 de 40 gundên Êzîdîyan ku li derdora qezên di nava Suriyê de bi tevayî qelibîne, buune Musilman. (5 : 272 - 273)

Em ji bîra nekin, hemu netew û dewletên ku Kurdistan dagirkirine, naxwazin tucara meriv di derheqê Êzîdîyan de tiştekî rast bizanîbe. Ewan gelê Kurdîstanê yê herî kevnare di nava xwe de helandin û mecbûrî koçberiyê kirine. Ji bo ew dikarin cî û warên Kurdên Êzîdî li hev parebikin û şopa hebûna Êzîdîyan tam wenda bikin, ewan hemu qanûn û nîzamên xwe li gorî menfêatên xwe çêkiri-

ne, lewma jî çiqas navên gund û paşnavên Kurdan hebûn qedexa kirin, çi mulkê Êzîdiyayî hebû, tev jî destên Êzîdiyan derxistin, tapû û qoçanên wan yê heyî çirandin û bi sedan gundên Êzîdiyan li hev parevekirin.

Her weha weke ku ez dibînin, êdî kesek di nava me Êzîdiyan de tune ku dikaribe di derheqê hêjmara Êzîdiyan de agahdariyeke rast bide.

Gelek ji van agahdarî û tiştên hatine yan jî têne gotin, tenê gumanên evdan e.

Lewma jî, ez ji hemu rizgarîxwazên Kurdîstanê, dîroknas û lêkolînerên ku dîrokê dişopînin hêvîdar im, ewê ji vir û weha de, zêde ji mafên Êzîdiyan re xwedî derkevin û ewê dikaribin gelek zaniyarên zêde li ser dîrok-ola Kurdên Êzîdî kombikin û lêkolînen xwe eşkere diyar bikin.

Çavkanî:

1. Şerefhanê Bidlîsî, ŞEREFNAME, Tarîxa Kurdistanê ya kevn 1579, Wergera kurmançiya ji aliyê Ziya Avcî ve di sala 1998 de çapa yekem a Kurmancî ji Weşanxaneyê Apecê.
2. Evliya Çelebî, Seyahatname Kitab I- 1648, Hazırlayan İsmet Parmaksızoğlu, Başbakanlık Basımevi – 1982 Ankara.
3. Roger Lescot, Yezidiler-Tarih ve Toplumsal hayat, Din Cebel Sincar ve Suriye Yezidileri-, 1938. Fransızcadan Çeviren : Avesta Yayınları, 2001.
4. Yezidischen Forum e.V. -Stellungnahme zu der Situation der Yeziden in Nordostsyrien-Oldenburg- 2000 .
5. Faik Bulut, Ortadoğu'nun Solan Renkleri – Bedeviler, Çerkesler, Nusayriler, Dürziler ve Yezidiler.- Berfin Yayınları 2002.
6. Hasan Arfa, Kürtlerin Kısa Bir Tarihi, TRT-DİŞ Haberler Müdürlüğü hizmete özel 1998.
7. Etem Xemgîn, Kürdistan Tarihi Cilt-II, Agri Verlag-Köln 1991.
8. P. Perdziet, Documents du XVI eme siecle relatifs auf Yezidis; Bulletin de la Societe geographique de l'Est, 1903.
9. Michel Febvre, Theatre de la Trqui ; Paris, 1682.
10. R.P. Lammens, Le massif de Djebel Sim'an ete les Yezidi de Syrie; Melanges de l' »universite de St. Joseph ; Beyrut, 1906.
11. John S. Guest, Yezidilerin Tarihi . Avesta Yayınları- Köln 2001.
12. Erol Sever, Yezidilik ve Yezidilerin Kökeni . Berfin yayınları – Istanbul 1993.
13. Ekrem Cemîl Paşa, Dîroka Kurdistan bi kurtebirî-Enstituya Kurdî ya Brukselê 1995.
14. Kemal Tolan , Kovara bîngeha Laliş hêjmara:17 -Dihok 2002.

“Xwezil hemû xewn bûna”

Dr. Redwanê Alî

Bi sernama jorîn, Diya Azad (Bilge Acar) piştî duwemîn pirtûka xwe ya şîerî derxist. Pirtûk ji alî weşana “Komkar” ê di Hezîrana 2002 de derket û ji 152 rûpelan pêk tê. Di ve pirtûkê de, Dîya Azad carek din diçepsîne wekî girêdana wê ya rûhî bi edebiyata kurdî re, bi rehên kevnarîn û bi hêz û qinyateke pirr kûrîn; ew êşkere dike wekî ew dendbêja hestên dîlovanî û pesindara bedewtîya nîrxên hemdemîyê. Bi kurtî ew: LORÎNBÊJ e.

Û lorînên Dîya Azad, him stran û awazên şîn û girî, him jî şîer û helbestên bi qafîye û weznên klasîk in.. ! Wîha jî, ji alî naverûka xwe ve, pir babet û mijar in. Xeyseteke din ku li vir bê gotin, ew e wekî, ev celeb efrandin, li cem me Kurdan, tê jimartin weke şewekî wêjeyî (lîtaratûrî) devîkîyê herî kevnar û yê ku heta roja me, herî kêmhafîye nivîsandin û berhevkirin. Ji loma, lêkolîn, nîrx û rexnekirina berhemên ewqas şîruştkevnar ku jîndarîya

xwe ne tenê bi devîkî, lê bi hostanîya hozanvanî bilind, bi zîmanekî şêrîn yê dayek kurd, xwe gihandîye vê qonaxa me, zehmetîyan du qat dîkin!

Heger bi van gotinan, min hinek reweştên van helbestan kifş kiribe, dêmek nema pewîst e bêjim ku çiqas şopandin û şîrovekirina van lorînan delametek ne hêsan e.

Gerek e ez li vir gotinek din li ser lorînên Dîya Azad bibêjim: Rist û hunana van helbestan hatine lidarxistin li ser rehmetîyê lawê wê AZAD. Xortê ku dîya wî ya perîşan, ew li xerîbîyê weşart. Ev facîa û huzna giran, hewasên dîlovanîyê yên Dîya Azad bi toremendîyek bilind bişkivand û xurtî huner rîjan nav nêrîn, hest, hîs û hewasên wê, ta ku em hunana hilovka dil û hişê wê, ne tenê bi şewat û reşbînî bibhîzin, lê di nav ristek hunerî, hûrhunayî, lihevhatî, şîpehî û zelal de. Bi bawerîya min, tenê ruhê hunermendî, zewqa bilind, hizkirina peyva rastgo, ciwan û

Bilge Acar

Xwezil hemû xewn bûna

şêrîn.. Hişt ku ev helbest tev glolîkên hêsrên birijîn ser ketê û bighên destê me...

Dibe ku berî vê facî, Dîya Azad, nêta helbestnivisandinê û rûdanên hozantîyê li derdora xwe dîyar û eşkere nekiribe, lê kesên ku wê ji nêzîk ve nasdikin, ji zuve qedrê hûrnêrîn û nazikînen wê wekê şikilkêş, weke resamê hewasên tenik û bedew pêlandine. Lê tevî wê jî kesatîya hunermenda me, ya nefsbîçûk (mutewazî) dihêle ku bê fehmîkirin wekî wê di nav van hewldanên xwe de, şî-êr nenivîsandîyê. Wiha ew bi xwe, bi zarekî ku weke "tu hinekan di ser tiştêkî re bigire" tîne ziman û peyda bûna vê rûdanê, ji kurrê xwe re eşkere dike :

*Te çî kir lawo li dilê min,
/ kul te çî lê kir
Dawîya emrê xwe da dest
/ ku bi şîêr kir !
Tu zar nema ji hozanan deyn
/ û kirê kir
Dinvîs bi wan ku j' te ra..
/ tu paxav tu pê naynî..
Dikşinim pîrr ev barê şerm,
/ fedî, eyba,
Qiyas kir ku te dilê min bi
/ bilhîla şeyda.
Ji wexta kula te danîm ser kêr
/ û heyta
Emel nakî qe b' wan..
/ tu paxav tu pê naynî...*

Li vir, bê guman, merov dibîne ku ûstên belbûn û eşkerebûna vê mêla şîêrî, li cem helbestvana me, bi kîp tîne girêdan bi zexma hejandina wê ya gîyanî. Ew xweş dîyar dîkin

wekî "kela lorîna" wê ji sotina deng û awazên hundirê wê yê kizirî, bi facîa mirîna delalê ber dilê wê Azad, tîne bijartin. Yana, dibû ku ev awazên şîne jî, bibûna weke gelek rîstên giranbuha yê zargotina me Kurdan, demekî mabana ser zimanan, dawî wînda bibûna !.. Yan li ber pêlên asimilasyonê bihatina perçiqandin, weke gellek malmayînen me yê din.

Lê ku şewê Diya Azad, ji me re bi lorînen xwe li ser hesretên xwe mikur tî, ew ji me re tiştên din eyan dike.. Ji me re endêşake pîr dolemend û tîrrewa kifş dike... Ew ji me re dide xuyanekirin wekî jîyana wê xewneke dirêj û bê ser û bin e... Tê de êş û kewên ku Azad li şûna xwe hiştine, bi dilovanî tev aloziyên jîyana tal û xemsar dihûne û li tevnê dide. Tevn, rengê hesretan derdike, rêz dike; birînan tev dide... Ta raddeyekê ku cîh, di dil de ji sebir û hedanê re namîne;

*Sebrê ra cî nehiştî,
/ xem ji dil dernakevê
Îşev serî derbûyî,
/ birîna min nakewê !
Ji arîn, narîna dil,
/ li hevîya çav im rakavê
Xortê bê ku xewna min,
/ qederek dilşake wê...*

Hesreta giran kur û dûr, li hevdigere, li hevtîne û li ser çavkanîya evîna bê sînor.. Şîkil distîne, şîkil weke rewrewkê lihevdigere û dibe hevdîtin:

*Hesret dibînim lawo,
/ ji hin dilan derfîne,
"Dê" dighîn law û ewlad,
/ dîyar ji dûr-der tîne*

Lê ev bêaramî, ev lîz û hestên birîndar, ev lec û jêna tamaran, ev "arîn, narîna dil", gelo bi çî disojin û bi çî gurr dibin ?

Bê gûman ev agirê ku pê-
tên wî kert bi kert di nav babe-
tên tûj û pijik re bilind dibe, ji
gelek êzing û qurman vêdike-
ve û "bizota" mirina Azad ji,
sedemek ji sed sedema ne. Ka
werin em ji pelalûkên endêşa
xemgîn bi pîvana his û hewa-
sên helbestvanê binêrin, pê re
li pêvajoya derbasbûyî û kro-
nolojîya bûyerên welat mêze-
kin! Lê em ji bîr nekin, ku ev
serdan di nav xagerêkek mist
strî re derbas dibe... û dem de-
ma te'zîyê ye, hewa mişt babe-
tên bi kelem in... Xelekên ele-
qedarkirina mijaran, babetek
bi serê xwe ye û dil, "mak û
çavkanîya derda ye";

*Dilê dayîkê ax lawo,
/ agirê ku tê da yê
Maka cewr û cefayê,
/ çavkanîya derda yê*

Hêdî hêdî, du bernav hev
eleqedar dikan, "Ez û tu". We-
ne dibe bi reng û deng; xwe
hildibijêre û pêşawazîyek ne-
hînî li dar dixê. "Ez deng" û
"tu dîtî".... Û diyalektîka ku
pîrs û bersîv, "êş û şîfa" bi hev
gîrêdide û tê holê:

*Dengê te tê min lawo,
/ wekî dibêjî : dayê,
/ Helînim bêrîyên te hatim
/ cem te ez wa yê!
Deng ji min, dîtî ji te,
/ mizgîn ji tîlên min nayê
Bighên hev tevinên min-te,
/ mîna êş û şîfayê!*

Lê îcar dîdarîyeke veşartî
ye; hevdişîneke nehênîye, bê
zeman û mekan e... Xewneke
bi tevna xeyalê hatîye lidarxis-
tin, "Xortê min tê!" bibêjim
"cejna min û xewneyê". Lê
hevdişînek ne fermî ye, hevdi-
tîna dê û ewledê wê ye, hevdi-
tînek bê qedexekirin e, bê îzin

û vîza ye; cîhanekî xewleyî cî-
hana me ye, ruh û can tê de bi
hev re şa dibin:

*geh dikim porê serî
/ bi şehê hesret-bêrîyê,
gildikim bi ava hêsrên,
/ bi rondikên şelûyê;*

Û dê dê ye! Lom lê nabe.
Dîyên hemû cîhanê weke hev
in, zarokên wan "kezeba" wan
in. Ma hevdişîtin dibe ku lawo
xwe himbêz neke û destê xwe
ser serî re nebe??!!

Ev hemû ditalên evîne yên
bedew û xweser in, ji alî şê-
wên hûnandinê xwe ve ji bi-
lind, bi qafîye awazên muzîkî,
toremendî yê zelal in fireh. Ev
yek jî, girêdana lorînên Dîya
Azad, bi şîerê klasîkî re xurtir
dike. Ew kesera faciaya zafî
(xwexweî) dighîne radeke me-
rovayî ya herî giştî û herî fireh.

Ji alî mijar û naverûka xwe
jî, lorînên Dîya Azad, dole-
mend û zengîn in. Merov kare
bêje ku wê cîhana welat û mi-
rovên wî; rewşa wan ya şaris-
tanî, çandî, siyasî, dîrokî... Bi
kêm û xurtiyên xwe ve, bi ze-
lalî û bedewîya xwe ve, bi me-
zinahî firehîya xwe ve; bi êş û
kulên xwe ve... di nava tablo-
yeke pir deng û reng li ber çavê
me raxistîye... Û bi dilsozî-
ya xwe; bi hemû ucaxîya dilê
dê û bi kelegorî, tîne zimên.
Kerem bikin reweştên vê rew-
şê bi awakî felsefî fireh bibihî-
zin:

*Ev hazarek wisa ku,
/ bi çendîn tecrube ye tê
Jê îtiraz , berxwedan,
/ ji jana singê me ye tê.
Mala me ça pê xerab,
/ bi îzah tercume ye tê,
Tîr li şahdemar dixê,
/ hedef ku qelbê me ye tê.*

Lê di nav temamiya babe-
tên welatperwerî yên hatin bi
navkirin, îstegê (qonax) ên bi
taybetî bala xwendevanan dik-
şînin. Ew jî bûyerên belû û
eyan in, ku navê wan li ser qo-
naxên dîroka me ya nujîn ma-
ne. Helbestvana me, destê me
datîne ser birînê û dihêle ku
xwîn bi gujîn di dilan da bê
guvaştin... Ji xwe re li birîna
xedar "Helepçe" binêrin û der-
sên wê fehm bikin :

*Lê j' vê bazarê bîhna afat
/ Helepçe ye tê,
Bîhna qimandin, şewat sûc
/ û gunê me ye tê!
şidandî pê dile me, xistî li
/ kelepçê ye tê
diniqîn dilop dilop xûn ku
/ j' bextê me ye tê..*

Lê giringîya bûyeran li
cem Dîya Azad tê pîvan, ne te-
nê bi jimara kuştîyan, yan bi
xerakirina cî-waran. Helbest-
van, bi awakî tûj, bala merov
dikşîne ser haqaretên dijmi-
nan, hawên çewsandîne yên
hovene... Lîstekên leşkerên
xurnapaş bi serê şehîdan:

*Pel, ji tirsan naleqîn..
/ çivîk hîrîbûn sewta,
Qumandarê rom leşker emîr
/ dabû ew wexta
Gundî li bin embargo,
/ loq nîbûn zik bixwesta
Dida xwarin wî bi wan,
/ destav ku.. bi lep û desta!!
Fîlm danîn ber me ew çax,
/ leşker tê da Romî ne
Ji zewqê difîrfîrîn,
/ kêfa wan ra hed nîne!
Çend gerilla li erdê,
/ ser ji qirk jêkirîne,
Romî her yek pîyê wan,
/ li ser serê yekî ne !!*

Ma şirovekirin ji vê rewşê
re divê??!!

Yan jî ev tabloya han ku wênê wê li her derê bela bûbû û herkesî nefreta xwe bi kirya-rên wê tanî, bi çi awayên din rindtir hatine dehûmand kirin?!

Li gor irf û adetên gelek heremên welatê me, di girî û şîni-yên ser mirîyan de, jinên xwedî keser, bi marîfet û zanebûnek rêkûpêk, di warê xweşgotin û zargotinê de, lorînên xwe dispartin hev û li hev vedigerandin... Nexasim gava yê rehmetî qedrekî bilind ba, yan jî cihan û nûgihatî ba... Wê çaxê lorîn gurr û geş dibûn û awaz-şen bîranînan dibûn senfonîye-ke pirdeng û berfireh. Û di vê pirtûkê de jî, sewteke din, xweşbêje din ya dilşewat, lorî-nên Dîya Azad didomîne û bi dengê xwe yê zîz û têr qinyat lorînê ditewîne... Rolê dispêre xwe. Ev dengê xatîya Azad e, ya ku "dûrketina" Azad jî qada xebata Kurdatîyê, weke xisare-ke mezin ya hevalbendê wê

"Komkar" ê, û baskîkestinekê ji bavê wî re dibîne:

*Çinokê min rave, rave, rave,
/ ray û tevdira Komkarê
/ bêy te nave!*

*Agir û xurî li dilê dayika te
/ ketine av lê navê..*

*Rave Çinokê min rave,
/ rave ray û tevdira bavê te
/ giran e bêy te nave!*

Ma dibe ku merov vê zela-lîya han hîna şirove bike, yan deng bibirre û qût bike??!!

Ma tiştêk lê zêde dibe?!... De ka bera hîna biherike ev kanîya evînê: ..

*Bejna Çinokê min şîya terr e.
Ezrail li dor hawedor digere.
Bilgo wî mebe behrê.*

*Mirata behrê li Çinokê min
/ xayîn vedigere!*

*Li Çinokê min hûye pêşîrtengî
hewar bike dayka xwe ra*

/ dev û zarê wî nagere!!

De bera hîna biherike ev kanîya evînê:

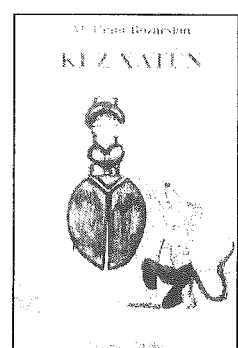
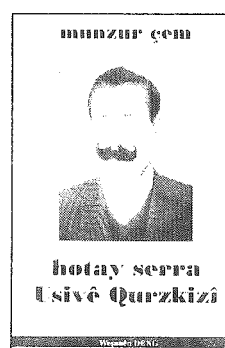
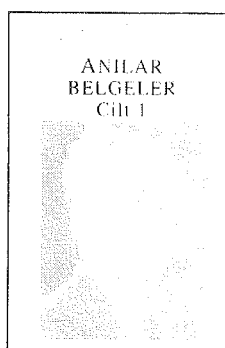
*Bejna Çinokê min şax e,
/ fîdan e,
rî-simêlên wî hê nû dane!
Ezrail ez hextê te da me
qarşî Çinokê min nebî
hê pir xwe ra terr û can e!*

*Dilê dayka te xemgîn e,
ku da diçe ji hêsrên çawa
ber, pêşîya xwe nabîne;
Rast û çepên wê da xort
/ diğûn û tîn,
nava wan da bejin zirav,
gerdenzerê xwe nabîne!*

Gelo çi heye spehîtir ku em pê rewşa Dîya Azad di vê pirtûkê de bi dawî binin? Bawer nakim ku kesekî din, ji xeynî xuşka wê karibe bi vê rolê ra-be!!

Ji we herduyan re sebir û selwan û herbijîn û saxbin di xizmeta zarxweşî û wêja kurdî de!

Weşanên DENG

Navnîşana Xwestinê:

Tarlabası Cad. No: 95/1 **Beyoğlu/İSTANBUL**

Tel: 0.212 292 66 26 Faks: 0.212 292 66 35

E-Mail: info@demanu.com.tr

DENG Yayınları

Fiyat Listesi

1	Diwana Yekan - Diwana Duduyan - Sewra Azadî//	Cigerxwin	7.500.000	Tükendi
2	Türkçe İzahlı Kürtçe Gramer - 5. baskı	Kamuran Ali Bedirxan	3.750.000	
3	Geçmişten Bugüne Kürtler ve Kürdistan - Cilt I	Kemal Burkay	7.500.000	Toplatıldı
4	Ferheng /Sözlük - Kürtçe/ Türkçe 2. baskı	D. İzoli	20.000.000	
5	Ferheng / Sözlük - Zazaca / Türkçe	Malmisanij	6.500.000	Tükendi
6	Kürdoloji Biliminin 200 Yıllık Geçmişi	Rohat	4.250.000	
7	Dawîya Dehaq (Tiyatro Oyunu)	Kemal Burkay	1.500.000	
8	Kürtler (Sosyolojik ve Tarihi İncileme-Cilt I-II) -5.Baskı-	Bazil Nikitin	12.000.000	
9	Kird, Kirmanc, Dımili veya Zaza Kürtleri	Malmisanij	1.500.000	Toplatıldı
10	Yakılan Şiirin Türküsü	Kemal Burkay	4.000.000	Tükendi
11	Azadî û Jiyan / Özgürlük ve Yaşam	Kemal Burkay	4.750.000	
12	Diwana Sisêyan - Diwana Çaran	Cigerxwin	7.500.000	Toplatıldı
13	Dersên Zmanê Kurdî - 5. Baskı	Baran	4.000.000	
14	Em Binivîsin	-	2.000.000	
15	Em Bixwînin 1	-	2.000.000	
16	Em Bixwînin 2	-	2.000.000	
17	Jiyana Bextewar	Ereb Şemo	4.250.000	
18	Şivanê Kurd	Ereb Şemo	3.750.000	
19	Alevilik, Kurmanci-Kirmanckî (Zazakî) ve Dersim...	Munzur Çem	1.500.000	Toplatıldı
20	Kürt Sorunu Barış ve Demokrasi	Ali Dicleli	4.250.000	Toplatıldı
21	Kürtler (Tarih, Kültür ve Yaşam Mücadelesi)	Zuhdi El Dahoodi	3.750.000	
22	Berf Fedi Dike (Şiêr / Şiir)	Kemal Burkay	4.000.000	
23	Gula Çile	Ferhad Can	4.000.000	
24	Seçme Yazılar 1	Kemal Burkay	6.000.000	Toplatıldı
25	Seçme Yazılar 2	Kemal Burkay	6.000.000	
26	Gülümse Ey Dersim - Cilt I (Roman)	Munzur Çem	6.000.000	Tükendi
27	PSK 3. ve 4. Kongre Belgeleri	-	1.500.000	Toplatıldı
28	Mem û Zin (Çev: M. Emin Bozarslan)	Ehmedê Xani	13.500.000	Toplatıldı
29	Kadın Sorunu (Broşür)	Kemal Burkay	1.500.000	Toplatıldı
30	Sendikal Hareketler (Broşür)	İbrahim Metin	1.500.000	Toplatıldı
31	Gençlik Sorunu (Broşür)	Celal Özgür	1.500.000	Toplatıldı
32	Hükümlü Yazılar	İbrahim Aksoy	3.750.000	
33	Evdalê Zeynikê	Ahmet Aras	4.750.000	
34	Çarîn (Rubailer)	Kemal Burkay	4.750.000	Toplatıldı
35	Din ve Siyaset (Broşür)	Kemal Burkay	1.500.000	Toplatıldı
36	İdyomên Kurdî	Ahmet Cengiz Çamlıbel	4.750.000	
37	Bîranînêd Min	Ahmedê Mirazi	4.750.000	
38	Ayak Topunun Sultanlığı Türkçe / Kürtçe	Cemali	6.000.000	
39	Diwana Pêncan - Diwana Şeşan	Cigerxwin	7.500.000	
40	Gülümse Ey Dersim - Cilt II (Roman)	Munzur Çem	6.000.000	
41	Can Taşır Dicle (Şiir)	Kemal Burkay	3.500.000	
42	Şerefname - Kürt Tarihi / Türkçe (Çev: M. Emin Bozarslan)	Şeref Xan	13.500.000	
43	Mîr Zoro	M. Emin Bozarslan	4.750.000	
44	Keçika Darîn	M. Emin Bozarslan	6.500.000	
45	Keçika Qirşîroş	M. Emin Bozarslan	6.500.000	
46	Diwana Heftan-Dîwana Heştan -Hevî-Aştî	Cigerxwin	10.000.000	
47	Federal Çözüm/Belçika-İspanya-Türkiye	Nuh Ateş	3.000.000	Toplatıldı
48	Gurê Bilûrwan	M. Emin Bozarslan	6.500.000	
49	Dîtinhezar	M. Emin Bozarslan	6.500.000	
50	İlk Türkçe Ansiklopedide Kürdistan ve Kürdler (Çev.M.Emin Bozarslan)	Şemseddin Sami	8.000.000	Toplatıldı
51	Kervan Yürüyor./Anılar 2. Baskı	Yılmaz Çamlıbel	8.000.000	
52	Bêdeng Mane Zozanên Kurda-	Fatma Bozarslan	2.000.000	
53	Gulê û Sîno	M. Emin Bozarslan	6.500.000	
54	Anılar-Belgeler - Cilt I	Kemal Burkay	12.000.000	
55	Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)	Mukaddes Şahin	6.500.000	
56	Hotay Serra Usivê Qurzkizî (vîrameyîş)	Munzur Çem	6.500.000	
57	Kêz Xatûn	M. Emin Bozarslan	4.750.000	